

Jezik u zajednici - etnolingvistička vitalnost hrvatskog jezika kod hrvatskih doseljenika u Švedskoj

Uvodić, Roko

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:070300>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-30**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za sociologiju

**Jezik u zajednici - etnolingvistička vitalnost hrvatskog jezika kod hrvatskih
doseljenika u Švedskoj**

diplomski rad

Roko Uvodić

Mentor: dr. sc. Drago Župarić-Iljić, izv. prof.

Komentorica: dr. sc. Anita Skelin Horvat, izv. prof.

Zagreb, srpanj 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1 Struktura i ciljevi rada.....	2
2. Teorijsko-konceptualni okvir rada.....	2
2.1 Transnacionalizam, transmigracije i transmigranti	3
2.1.1. Migracije	3
2.1.2 Transnacionalistička teorija.....	4
2.2 Akulturacijska teorija	6
2.3 Teorija etnolingvističke vitalnosti	8
3. Hrvati, migracije i transnacionalni prostori u državama primitka.....	13
3.1 Iseljavanje iz Hrvatske – kontekst Hrvatske kao iseljeničke države.....	13
3.2 Doseljavanje u Švedsku – kontekst Švedske kao useljeničke države	14
3.3 Hrvati u Švedskoj – nekad i sad	16
4. Metodologija	18
4.1 Anketno istraživanje.....	19
4.2 Fokusne grupe	21
4.3 Uzorak	22
5. Rezultati istraživanja	25
5.1 Etnolingvistička vitalnost hrvatskih doseljenika u Švedskoj	25
5.1.1 Sklonost individualnom utilitarizmu.....	29
5.1.2 Razlika etnokulturnih masa Hrvata i Šveđana	30
5.1.3 Udaljenost između Hrvata i Šveđana	32
5.2 Sudjelovanje u postmigracijskim aktivnostima kod hrvatskih doseljenika	38
5.3 Korištenje švedskog i hrvatskog jezika kod hrvatskih doseljenika.....	42
6. Rasprava	47
7. Zaključak.....	50
8. Sažetak	51
9. Summary	51
10. Literatura	52
10. Web izvori	55
11. Prilozi	56
1. Inledning.....	62
1.1 Struktur och syftet med uppsatsen	63
2. Teoretisk och konceptuell ram av uppsatsen.....	63
2.1 Transnationalismen, migrationer och migranter	64
2.1.1 Migrationer.....	64

2.1.2 Transnationalistisk teori	65
2.2 Akkulturations teori.....	67
2.3 Teori av etnolingvistisk vitalitet	69
3. Kroater, migration och transnationella utrymmen i mottagarländerna	73
3.1 Emigration från Kroatien – Kroatiens sammanhang som utvandringsland	73
3.2 Immigration till Sverige – Sveriges sammanhang som invandringsland.....	74
3.3 Kroater i Sverige – då och nu.....	76
4. Metodologi	78
4.1 Enkätundersökning.....	79
4.2 Fokusgrupper.....	81
4.3 Urvalet.....	81
5. Resultat.....	84
5.1 Etnolingvistisk vitalitet bland kroatiska invandrare i Sverige	84
5.1.1 Individuell utilitarism.....	88
5.1.2 Skillnaden mellan kroaters och svenskars etnokulturella massor	89
5.1.3 Distans mellan kroater och svenskar	91
5.2 Deltagande i kroatiska kulturföreningar i Sverige	97
5.3 Användning av svenska och kroatiska bland kroatiska invandrare.....	100
6. Diskussion	104
7. Slutsats	107
8. Sammanfattning	109
9. Summary	109
10. Litteratur.....	110
11. Web källor.....	113

1. Uvod

Jezik je, osim toga što je osnovna forma ljudske komunikacije, također i snažno sredstvo za isticanje drugih obilježja, poput osobnog i grupnog identiteta, kulturne pripadnosti, etniciteta i nacionalnosti (Giles, Bourhis i Taylor, 1977). Međutim, u današnjim vremenima sve češćih migracija i pojačane globalizacije, zadaća očuvanja vlastitog jezika u različitim kulturnim uvjetima postaje sve teža, budući da u prosjeku tjedno nestaje barem jedan svjetski jezik (Ehala, 2009:38). Iako za manjinske govorničke grupe u stranim državama uglavnom postoje institucije koje skrbe o legalnoj zaštiti manjinskih jezika, to u većini slučajeva nije dovoljno kako bi se oni održali, te se određeni broj autora slaže oko toga da sudbina nekog manjinskog jezika više ovisi o jezičnim stavovima njegovih govornika nego o njegovom zakonskom statusu (Giles i sur., 1977; Ehala, 2009). S tim u vidu, kao izuzetno važan teorijski koncept za proučavanje održivosti takvih jezika nameće se etnolingvistička vitalnost, tj. svojstvo grupe da se u različitom okruženju ponaša kao jezično kohezivan entitet (Ehala, 2009:38).

Jedna od multietničkih država u kojoj je izrazito relevantno promatrati ovaj koncept u praksi jest Švedska, budući da više od četvrtine stanovništva ove države čine doseljenici ili švedski državljani stranog porijekla (SCB, 2023). Iako je današnja situacija takva, u prošlosti je dugo vremena Švedska pak bila smatrana homogenom i jednojezičnom državom, posebno u periodu od 16. do 20. stoljeća, gdje je upravo švedski jezik odigrao jednu od ključnih uloga u ujedinjenju i stvaranju osjećaja nacionalnog identiteta kod pripadnika te države (Oakes, 2001:67, prema Godin, 2006:127). Međutim, radi naglih procesa globalizacije i industrijalizacije u drugoj polovici 20. stoljeća te jačanja potrebe za radnom snagom, Švedska je pružila dobrodošlicu stotinama tisuća stranih radnika, koji se etnicitetom, religijom i jezikom nisu nužno uklapali u tipičan skandinavski stil života (Jervas, 1995:11, prema Godin, 2006:127). Među njima se nalazio i veliki broj državljana tadašnje socijalističke Jugoslavije, a samim time i Hrvata, koji su već 1960-ih godina počeli osnivati razne klubove, udruženja i zajednice temeljene na etničkoj pripadnosti i tako stvorili hrvatski transnacionalni prostor u ovoj državi (Mesarić Žabčić, 2006).

Ovaj diplomski rad orijentiran je na objašnjavanje fenomena zajednice Hrvata u Švedskoj i njihove integracije u toj državi, s fokusom na održavanje materinjeg (hrvatskog) jezika i grupnog etničkog identiteta u transnacionalnom prostoru.

1.1 Struktura i ciljevi rada

Prvi dio rada bavi se pregledom dosadašnjih istraživanja sličnih tema, kao i objašnjavanjem pojmova, odnosa i teorija koji će se koristiti u daljnjim poglavljima rada, poput migracija, transmigracija, transnacionalizma, odnosa jezika i društva te etnolingvističke vitalnosti. Potom se sažeto predstavljaju kontekst i povijest imigracije Hrvata u Švedsku, kao i prakse hrvatskih zajednica i klubova u toj državi, kako bi se dao teorijski kontekst istraživanju. U drugom dijelu rada predstavlja se metodologija, opis uzorka i rezultati mješovitometodskog istraživanja koje je provedeno na prigodnom uzorku hrvatskih doseljenika u Švedsku. Na samom kraju rada prezentira se rasprava, zaključak, popis literature i sažetak rada na hrvatskom, švedskom i engleskom jeziku.

Sociolingvističkih radova na temu Hrvata u Švedskoj je izrazito malo, a značajno više nema ni onih koji se više oslanjaju na migracijske ili etničke studije. U tom smislu, ovaj rad ujedno pokriva obje perspektive, što iz akademskog kuta gledanja uvelike doprinosi razvoju tih područja te kroz mješovitometodsko istraživanje pruža vrijedan pogled na problematiku jezičnih stavova, transnacionalnih migracija i postmigracijskih procesa. Nadalje, ovaj je rad sociološki relevantan zbog toga što ispituje sociolingvističke posljedice migracija i integracije Hrvata kao pojedinaca ili grupe u multietničko švedsko društvo kroz nekoliko generacija. Za cilj ima pružanje uvida u postupno mijenjanje ponašanja i identiteta migranata nakon migracije unutar društva primitka, a što u budućnosti može poslužiti kao temelj za daljnja istraživanja ovakvog tipa.

2. Teorijsko-konceptualni okvir rada

Kao teorijsko-konceptualna podloga ovog rada koriste se tri ključne teorije. Prije svega, primjenjuje se akulturacijska teorija Johna W. Berryja (1992), koja identificira i objašnjava razne načine i modalitete na koje se imigranti mogu (ne) uklapati u društvo primitka. Nadalje, rad se temelji i na transnacionalističkoj teoriji, perspektivi migracijskih studija prema kojoj migranti, iako geografski odijeljeni od matične države, i dalje održavaju kontakt s njom kroz razne identitetske obrasce, običaje, ponašanja i prakse koje povezuju s državom podrijetla (Čapo Žmegač, 2019). U jednu od tih praksi spada i svakodnevno održavanje materinjeg jezika u nekim situacijama, što je i ključna premisa ovog rada, a promatrat će se pomoću koncepta etnolingvističke vitalnosti, kojemu je ponajviše doprinio Martin Ehala (2008, 2009), a tiče se objektivnih činjenica i/ili subjektivne percepcije o održivosti nekog jezika u stranom okruženju, baziranoj na jezičnim stavovima njegovih govornika.

2.1 Transnacionalizam, transmigracije i transmigranti

2.1.1. Migracije

Migracija¹ (lat. *migratio*: seoba) u najširem se smislu može shvatiti kao prostorna pokretljivost stanovništva. Kako piše Mesić (2002:241), „svaka migracija uključuje kretanje, ali svako kretanje nije migracija“. Pod migracijom u užem smislu se tako podrazumijeva trajnija promjena stalnog boravka pojedinca ili neke društvene skupine (ibid.). U ljudskom su društvu migracije prisutne od pretpovijesnog doba, a ovaj je oblik međunarodne prostorne pokretljivosti postao izrazito popularan otkrićima Novog svijeta u 15. stoljeću te se takvim zadržao sve do današnjih dana (Mesić, 2002:29). Međutim, sociologija kao društvena znanost tek je relativno nedavno počela raspravljati o migracijama kao ključnom elementu globalizacije (Scherschel, 2007:3011). Neki su znanstvenici, poput Castlesa i Millera (2003), posljednjih nekoliko desetaka godina prošlog stoljeća prozvali i „dobom migracija“. Kako razmjeri migracijskih studija danas mogu biti poprilično veliki, sadržavati široku lepezu pojmova, te se mogu shvatiti na više različitih načina ovisno o promatranom fenomenu, migracije su prije svega kompleksno i multidisciplinarno područje istraživanja u poljima poput geografije, demografije, antropologije, ekonomije, politike i sociologije (Mesić, 2002:239).

Postoje brojne podjele migracija prema različitim varijablama koje na njih utječu, a obzirom na limitiranost teme ovog rada, navest će se samo neke. Geopolitički gledano, migracije mogu biti unutarnje i vanjske, odnosno lokalne i međunarodne, ovisno o tome kakav je odnos mjesta iz kojeg se iseljava s mjestom u koje se useljava (ibid., 251). Prema vremenskoj dimenziji, migracije mogu biti privremene ili trajne, a prema smjeru migracije razlikujemo imigraciju i emigraciju, odnosno useljavanje i iseljavanje iz neke države (ibid., 258). Postoje i različite tipologije samih migranata, a neke od podjela mogu uključivati ekonomske migrante i političke raseljenike, tj. izbjeglice (George, 1970, prema Mesić, 2002:250).

Riječju, migracije su fenomen koji danas uključuje više od 281 milijuna ljudi širom svijeta, odnosno 3.6% svjetske populacije (McAuliffe i Triandafyllidou, 2021), a sa sobom neminovno donosi određene posljedice, pozitivne i negativne. Učinci mogu biti ekonomske, društvene i političke prirode, a nužno mijenjaju društvene strukture država podrijetla i primitka (Mesić, 2002). Brojnim pojedincima, grupama i državama migracije tako mogu predstavljati velike mogućnosti, poput povećanja broja stanovništva i radne snage, ali i donijeti određene

¹ migracija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (8. 8. 2023.) <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40619>.

probleme, poput problema nezaposlenosti i izazove akulturacije migranata (Baubock, Heller i Zolberg, 1996, prema Berry, 2006:304).

2.1.2 Transnacionalistička teorija

Upravo su učinci i posljedice migracija te ostali postmigracijski procesi bili ključan faktor u promjeni paradigme prilikom proučavanja migracija unazad zadnjih nekoliko desetaka godina (Faist, 2004; Colic-Peisker, 2006; Čapo Žmegač, 2019). Izvorno su migracijske studije bile usmjerene na europske imigrante koji su se doseljavali u države Novog svijeta, te promatrane kroz prizmu asimilacije i unutar okvira metodološkog nacionalizma, tj. „kontejnera“ jedne nacionalne države (Faist, 2004:16; Colic-Peisker, 2006:212). Međutim, paradigmatički pomak uvela je perspektiva transnacionalizma, koja prije svega ističe da migranti u državama primitka uspostavljaju određena društvena polja² koja nadilaze geografske, kulturne i političke granice (Colic-Peisker, 2006:212). Kako objašnjava Čapo Žmegač (2019:19), „istraživači su sada manje fokusirani na migrante same, a više na dominantne društvene aktere i institucije – nacionalne države, gradove, transnacionalne socijalne prostore, dijasporu“. Takvo decentriranje fokusa migracijskih studija sa same akcije migracije na njene posljedice ujedno je značilo i uključivanje širih socijalnih, psiholoških, političkih i kulturnih varijabli u samu jednadžbu kada se promatra naizgled jednostavan proces preseljenja. Jednostavno rečeno, termin transnacionalizma odnosi se na skup bliskih kulturnih, društvenih i ekonomskih veza koje migranti održavaju sa zemljama podrijetla.

Originalno se pojam transnacionalizam uglavnom koristio u ekonomiji kako bi opisao protoke kapitala i robe preko nacionalnih granica u drugoj polovici 20. stoljeća, no s vremenom se taj termin počeo koristiti i u migracijskim studijima (Remennick, 2007:5072), posebice zato što služi i kao jedan od ključnih prediktora budućih migracijskih tokova (npr. proces spajanja obitelji) (Vukojević, 2019:303), budući da prema transnacionalističkim postulatima migracija nikad nije završen proces, podrazumijeva stalni protok te „dinamičnu, permanentnu i kontinuiranu interakciju ljudi iz zemalja iseljavanja i useljavanja“ (Grbić Jakopović, 2014:28, prema Kanižaj, 2018:6-7). Naglom rastu transmigracijskih procesa ponajviše su olakšali brzi rast informacijsko-komunikacijskih tehnologija te jačanje globalizacije potkraj 20. stoljeća, koji su omogućili konstantnije održavanje kontakta i veza s državom porijekla (Remennick, 2007:5073; Glick Schiller, Basch i Blanc-Szanton, 1992:8-9).

² U teoriji Pierra Bourdieua (1983), društvo se definira kao skup društvenih polja u kojima prevladavaju određeni tipovi kapitala. Svako polje je organizirano prema tipovima kapitala koji se mogu primijeniti na njega. Interakcije su stoga strukturirane prema kapitalima, odnosno resursima, koje svaki od aktera posjeduje i mobilizira, bilo ekonomski, kulturni, društveni ili simbolički.

Transnacionalna istraživačka paradigma, dakle, vodi se temeljnim postulatom „da se život i iskustva migranata odvijaju u transnacionalnom socijalnom prostoru kojeg stvaraju migranti i njihove obitelji kroz kontinuirano kretanje, aktivnosti i transakcije između dvaju ili više državno uokvirenih društvenih prostora“ (Glick Schiller i sur., 1992, Čapo Žmegač, 2019:19).

Prema Glick Schiller i sur. (1992:1), transnacionalizam se prije svega odnosi na procese u kojima imigranti u državama primitka grade određena društvena polja koja ih povezuju s matičnim državama. Migrantske zajednice, obitelji, kao i pojedinci, sve se manje integriraju i asimiliraju u društva primitka te premještaju socijalne veze i identitetske obrasce u transnacionalni socijalni prostor (Pries, 1996; Faist, 1999, prema Božić, 2004:189). Kreiranjem takvog prostora, imigranti postaju transmigranti, koji održavaju obiteljske, ekonomske, društvene, organizacijske, religijske i političke granice svoje „zamišljene zajednice“ (Anderson, 1991) u državi primitka te u sklopu istih razvijaju svoje transnacionalne identitete (Glick Schiller i sur., 1992:1). Oni su pojedinci koji se kreću između različitih društava, zemlje porijekla i zemlje primitka, pa je tako i njihov identitet rezultat dinamične interakcije između različitih kulturnih konteksta, a sastoji se od kompleksne mreže društvenih odnosa koje održavaju u različitim socijalnim prostorima (ibid., 11). Neki se transmigranti više identificiraju s državom podrijetla, a neki s državom primitka (ibid.) i pritom stvaraju svoje osobne „male svjetove koji uključuju više udaljenih mjesta“ (Povrzanovic Frykman, 2010:3). Ti mali svjetovi sastavljeni su od društvenih veza, zajednica i organizacija koje nadilaze fizičke granice država (Faist, 2004:17). Ovdje je izrazito važno napomenuti da su zapravo načini samoidentifikacije transmigranata temeljna okosnica tih polja, budući da njihova održivost ovisi o stavovima i percepciji onih koji u njemu borave (Povrzanovic Frykman, 2010:3).

U psihosocijalnom smislu, identiteti i osobnosti takvih migranata postaju sve više elastični i fluidni, neprestano oblikovani i preoblikovani brojnim utjecajima različitih društava u kojima žive (Remmenick, 2007:5074). Njihova fluidnost proizlazi iz stalne interakcije s različitim kulturnim normama, jezicima, vrijednostima i načinima života. Tako se transmigranti današnjice sve teže snalaze u odgovoru na pitanje „tko ste vi?“, pa se u tom smislu transmigrantski identitet iskazuje kao vrhunac kompleksnosti postmodernog identiteta (Giddens 1991; Guarnizo i Smith 1998, prema Remennick, 2007:5074). Zbog takve kompleksnosti neki autori, poput Povrzanovic Frykman (2004, 2010), u svojim radovima o transnacionalizmu stavljaju jaki naglasak na individualne priče pojedinaca transmigranata koje mogu dati jednu sasvim novu i drugačiju dimenziju transmigracijskih procesa.

Guarnizo i Smith (1998, prema Remmenick, 2007:5073; Povrzanovic Frykman, 2010:2) dali su korisnu distinkciju tipova transnacionalizma, koji se može podijeliti na transnacionalizam odozgo i transnacionalizam odozdo. Prvotni tip odnosi se na sve one institucionalizirane političke i ekonomske aktivnosti multinacionalnih kompanija i organizacija koje prelaze nacionalne granice, poput Ujedinjenih naroda, dok se transnacionalizam odozdo odnosi na ulogu „običnih“ migranata i onoga kulturnog i materijalnog što sa sobom ponesu u državu primitka, poput hrane, običaja, jezika, različitih materijala itd. (Guarnizo i Smith, 1998, prema Remmenick, 2007:5073).

Slijedom navedene distinkcije, Faist (2004:19-22) razlikuje četiri tipa odnosa i situacija iz kojih se može razviti neki oblik transnacionalne grupe: srodstvene grupe (eng. *kinship groups*; tipične za prvu generaciju migranata, baziraju se na uskim recipročnim prekograničnim odnosima s obitelji); sklopovi (eng. *circuits*; odnosi se na cirkulaciju robe, vrijednosti, ideja, informacija i ljudi preko granica nacionalnih država); transnacionalne zajednice (eng. *communities*; konfiguracije u kojima duže vremena postoje vrlo bliski i stabilni odnosi između međunarodnih migranata i ne-migranata) te transnacionalne organizacije (eng. *organizations*; zajednice s visokim stupnjem formalne kontrole i koordinacije socijalnih i simboličkih odnosa).

2.2 Akulturacijska teorija

Usljed promjene paradigme migracijskih studija i stavljanja fokusa na transnacionalizam, vrlo je zanimljivo u tom kontekstu promatrati i akulturacijsku teoriju Johna W. Berryja (1992). Kako je već i istaknuto, broj međunarodnih migranata se iz godine u godinu povećava, pa samim time neizbježno nosi i određene društvene promjene. Tako su dvije osnovne posljedice čina migracije akulturacija pojedinaca i grupa koji migriraju (ibid.) te nastanak multietničkih društava (Kymlicka, 1995, prema Berry i sur., 2006:305).

Tada se društvu nameće izazov za pronalaženje načina za zajednički suživot između različitih etno-nacionalnih skupina (Berry i sur., 2006:305). Pritom se kao ključan koncept za proučavanje mijenjajućeg društva uzima akulturacija, odnosno proces kulturalne i psihološke promjene koji nastupa uslijed kontakta i međusobnih odnosa dvaju ili više kulturno različitih pojedinaca ili društvenih grupa (Berry, 1992). Iako su uslijed akulturacije promjene prisutne s obje strane, ipak je važno istaknuti da više promjene trpe manjinski pojedinci i grupe nego oni koji su pripadnici dominantne skupine (Berry, 2001).

Berry navodi nekoliko tipova promjena na grupnom nivou: fizičke promjene (promjena mjesta boravka), biološke promjene (npr. novi način ishrane), političke promjene (promjena autonomnog statusa), ekonomske promjene (promjena zaposlenja), kulturne promjene (jezične,

religijske i slične promjene) te društvene promjene (promjena međugrupnih odnosa) (ibid.). Također, postoje i promjene koje su izražene na individualnom nivou, poput onih psiholoških (promjene razmišljanja i ponašanja, promjene u načinu etničke identifikacije i sl.) i društvenih (integracija) (ibid.).

Berry (1992) pretpostavlja da su u kulturno pluralnim društvima za akulturaciju imigranata ključne dvije dimenzije, odnosno dva pitanja: zadržavanja određenih vrijednosti i vlastitog etničkog identiteta u društvu, te potrebe za kulturnim kontaktom, odnosno integracijom s društvom primitka. U tom smislu, predložio je model akulturacije koji kategorizira strategije individualne prilagodbe na migraciju duž te dvije dimenzije, iz kojih proizlaze četiri strategije akulturacije: asimilacija, separacija, integracija i marginalizacija (ibid.).

Berryjeva tipologija počiva na dihotomnim odgovorima na već spomenuta pitanja: ukoliko je odgovor na prvo pitanje negativan, a na drugo pozitivan, migrant ili migrantica će se asimilirati. Također, odgovori li migrant ili migrantica na prvo pitanje pozitivno, a na drugo negativno, dogodit će se separacija. Integracija i marginalizacija događaju se u kombinaciji dvaju pozitivnih, odnosno negativnih odgovora (ibid.).

Tablica 1. Beryjev (1992) model akulturacijske teorije

Potreba za kulturnim kontaktom	Zadržavanje vlastitih etničkih vrijednosti	
	DA	NE
DA	INTEGRACIJA	ASIMILACIJA
NE	SEPARACIJA	MARGINALIZACIJA

Akulturacija je težak izazov i dugoročan proces, kako za pojedince i grupe, tako i za države. Zbog toga, većina država razvija svoje migracijske politike u skladu s tipom akulturacije kojeg žele postići. Prema Cohenu (2010), tako će države koje promoviraju asimilaciju poticati migrante da brzo usvoje jezik, kulturu i običaje društva primitka (model lonca za taljenje, eng. *melting pot*), dok će one koje favoriziraju integraciju težiti da migranti očuvaju svoje kulturne identitete, ali da ipak prihvate neke norme ponašanja društva u koje useljavaju (model multikulturalizma ili „zdjele za salatu“, eng. *salad bowl*). S druge strane, države koje podržavaju separaciju često dopuštaju imigrantima da zadrže svoj kulturni identitet (model segregacije), dok države koje ne provode jasnu politiku akulturacije i ne pružaju podršku imigrantima često mogu dovesti do njihove marginalizacije (model ekskluzije) (ibid.).

Valja naglasiti da su ovo se idealtipske migracijske politike te da pojedine države često ne primjenjuju isključivo osobine samo jednog tipa.

2.3 Teorija etnolingvističke vitalnosti

Već je ranije apsolvirano da, kada pojedinci ili grupe migriraju, dolaze u kontakt s nepoznatim, odnosno kulturama različitim od njihove. Iako vrlo opsežan pojam, kultura se najčešće definira kao složena cjelina obilježja ili karakteristika koja uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, pravo, običaje i sve druge sposobnosti i navike koje je čovjek dobio kao član društva, odnosno koje mu je preneseno s koljena na koljeno (Tylor, 1871). Sam prijenos kulture odvija se putem jezika, što ga zapravo čini i integrativnim dijelom same biti ljudske kulture. Kada je u pitanju neki jezik, nemoguće ga je odvojiti od određene ljudske kulture kojoj on pripada (Duranti, 1997). Jednostavnom dedukcijskom logikom, pritom se može zaključiti da kada pojedinci ili grupe migriraju, dolaze i u kontakt s različitim jezicima, što može predstavljati različite prepreke prilikom integracije u novo društvo.

Jezik kao termin i nije baš lako precizno definirati, budući da on nije nekakav jednostavan kod koji svi ljudi u svakoj situaciji mogu razumjeti na jednak način (Trudgill, 2000:2). Međutim, postoji konsenzus da je to arbitraran skup simbola preko kojih određena društvena grupa ističe svoje stavove, ideje i uvjerenja (Robins i Crystal, 2023). Tako jezik u praksi, osim komunikacije, služi i kao mehanizam za isticanje onoga što riječi katkad ne mogu opisati (Wareing, 2004:8-9). Socijalno porijeklo, etnicitet, nacionalnost, klasa, psihičko i fizičko stanje ili trenutno raspoloženje samo su neke od stvari koje pojedinac otkriva o sebi dok izvršava čin govora, a da pritom toga možda nije niti svjestan (ibid.). Iz sociolingvističke perspektive, jezik također ima snažnu koherentnu funkciju unutar pojedinih društvenih skupina, budući da pojedinci označavaju svoju grupnu pripadnost putem jezika koji govore (Kotsinas, 2002:19). Pojedinčeva samoidentifikacija s nekom grupom podrazumijeva i usvajanje jezičnih konvencija te grupe, ne samo u odnosu na riječi koje se koriste, već i na način na koji se izgovaraju (Thornborrow, 2004:158). Način na koji su te konvencije definirane i održavane obično kontrolira grupa, a ne pojedinac, pa je stoga definiran i koncept govorne ili jezične zajednice, kao grupe ljudi koja je vezana nekom vrstom društvene organizacije u kojoj ljudi razgovaraju jedni s drugima i govore slično (Gumperz, 1968, prema Halliday, 1983:171). Govoreći istim jezičnim varijetatom, sugovornici se međusobno identificiraju s grupom i stvaraju osjećaj pripadnosti, a time i osnažuju koheziju unutar govorne zajednice (Kramsch, 2009).

Međutim, nisu sve govorne ili jezične zajednice jednako održive. Održivost neke jezične zajednice ili grupe može se mjeriti putem koncepta etnolingvističke vitalnosti, kojeg su prvi u sociolingvistiku uveli Giles i sur. (1977), a nadopunio Ehala (2009, 2010, 2014). Etnolingvistička vitalnost tako se može definirati kao ono svojstvo grupe da se u različitom okruženju ponaša kao jezično kohezivan entitet (Ehala, 2009). Često se zna koristiti u kontekstu onih jezika koji su ugroženi i u riziku od nestajanja, no može se promatrati i kao puka volja članova grupe da se ponašaju kao jezični kolektiv, i to na temelju emocionalnih veza članova prema samom članstvu u toj grupi (ibid.). Prema tome, etnolingvistička vitalnost može se definirati kao određena razina emocionalne povezanosti i zajedničke solidarnosti neke grupe, koja u odnosu na njen stupanj (visoki ili niski) predstavlja razinu vjerojatnosti da će se neka grupa ponašati kao poseban i aktivan kolektivni entitet u međugrupnim situacijama (Yagmur i Ehala, 2011:102, prema Giles i sur., 1977:308).

Teorija etnolingvističke vitalnosti pak nije u cijelosti teorija jezika, već je prije svega njena materija održavanje društvenog identiteta, premda se u mnogim slučajevima to podudara s jezičnom održivosti (Ehala, 2009). Vitalnost se tako manifestira prema volji i spremnosti članova grupe za sudjelovanjem i participacijom u društvenom djelovanju i kolektivnim akcijama (Ehala, 2010:204-205).

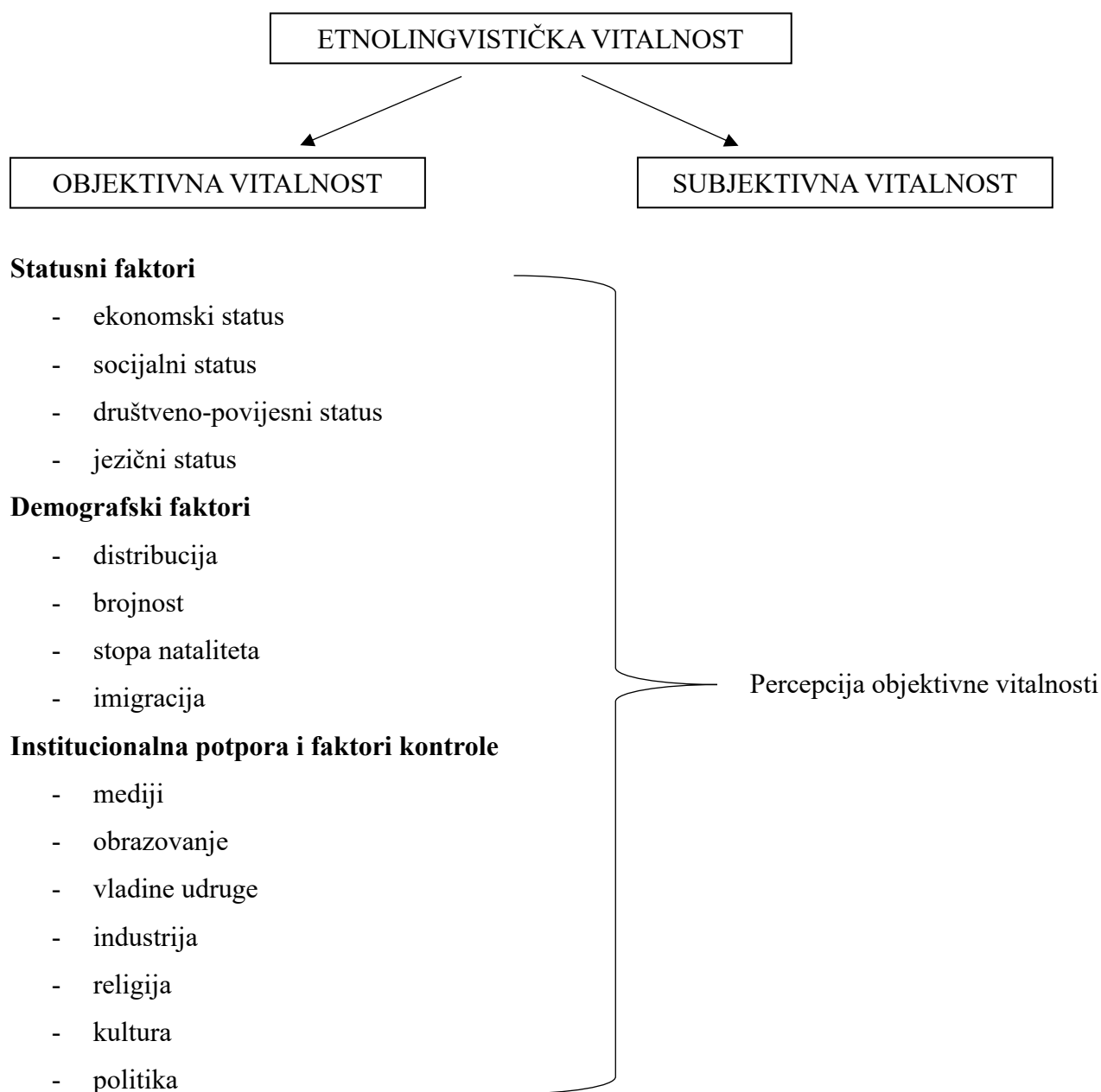
Giles i sur. (1977) navode četiri faktora koja objektivno utječu na razinu etnolingvističke vitalnosti neke grupe. To su redom: ekonomski status, društveni status, povijesno-društveni status i jezični status. Ekonomski status tiče se razine kontrole koju neka jezična grupa posjeduje u ekonomskoj sferi države, regije ili zajednice u kojoj djeluje. Nadalje, društveni status praktički je definiran kao razina samopouzdanja neke grupe koja je prepoznata od strane većinske grupe, dok je povijesno-društveni status definiran kao percepcija određene društvene grupe od strane većinske grupe na temelju povijesnih događanja i simbola koji se vezuju uz tu grupu. Naposljetku, jezični status tiče se društvenog položaja nekog jezika kojim se služe članovi određene grupe, kako i u granicama, tako i van granica te jezične zajednice.

Međutim, razina etnolingvističke vitalnosti ipak počiva na volji neke grupe da se ponaša kao kohezivan entitet, stoga se ona ne može mjeriti samo s objektivnim faktorima, već se mora sagledati i na subjektivan način, tj. preko percepcija i stavova članova grupe prema objektivnim faktorima (Ehala, 2008:123-124; Ehala i Zabrodska, 2014). Stav se uglavnom definira kao stečena, relativno trajna i stabilna struktura pozitivnih ili negativnih emocija i ponašanja prema nekom objektu (osobi, skupini, pojavi, ideji), koja se oblikuje u procesima socijalizacije i stječe na osnovi izravnog iskustva s objektom stava ili posredno, u interakciji s društvenom

okolinom³. Tako je jezični stav u sociolingvistici važan zbog njegove važne uloge u izgradnji identiteta, održavanju jezika, fenomenu višejezičnosti te jezičnom planiranju i politici (Garret, 2010), a suštinski označava nečiji stav o nekom jeziku, njegovim obilježjima i govornicima koji ih upotrebljavaju (Dragojević, 2016, prema Li i Wei, 2022:2). Stoga su Bourhis, Giles i Rosenthal (1981:147) nadogradili izvorni model etnolingvističke vitalnosti, naglašavajući pritom potrebitost uključivanja subjektivne percepcije objektivnih faktora koji utječu na razinu vitalnosti neke grupe u sam model, budući da iskustva članova grupe mogu dati smisao objektivnim faktorima i staviti ih u situacijski i vremenski kontekst. Slične modele u svojim istraživanjima koristi i Ehala (2008; 2009).

³ stav. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (24.9.2023.) <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57912>.

Prikaz 1. Faktori etnolingvističke vitalnosti. Preuzeto i prevedeno prema Ehala (2008: 124)

(Giles i sur., 1977)

(Bourhis, Giles i Rosenthal, 1981)

Temeljna argumentacija koja stoji iza zagovaranja za uključivanjem subjektivnih vrijednosti u jednadžbu kada je u pitanju mjerenje etnolingvističke vitalnosti neke skupine jest ta da stavovi pojedinaca ili grupe o nekoj grupi utječu na jezično ponašanje te grupe, odnosno njezinu vitalnost (Ehala, 2008:128). Kolokvijalno rečeno, određena jezična grupa imat će višu razinu vitalnosti ukoliko se o njoj u društvu misli pozitivnije.

Tako su glavne odrednice za definiranje subjektivne razine etnolingvističke vitalnosti percipirane razlike između etnokulturnih masa dvije grupe (M_1 i M_2), percipirana udaljenost između dvije grupe (r) te razina sklonosti individualnom utilitarizmu (U).

Kako objašnjava Ehala (2009:131), etnokulturna masa jedne grupe (M_1), odnosno zastupljenost određenih etnokulturnih događaja, jezika i nacionalnih elemenata u nekom društvu, kao i samopercepcija pripadanja određenoj zajednici, može se promatrati samo u odnosu prema etnokulturnoj masi druge grupe (M_2). Nadalje, udaljenost između dvaju grupa (r) odnosi se na percipirane razlike u društvenom ponašanju, poput reakcija na različite podražaje, ali u kulturi, npr. način odijevanja, slavljenje običaja, prehrambene navike, religija, razina obrazovanja i sl. (ibid., 132). Koncept individualnog utilitarizma (U) kakvog definira Ehala (2008:134) odstupa od uobičajenog poimanja utilitarizma kao filozofskog pravca koji svrhu djelovanja vidi u koristi i dobrobiti pojedinca ili zajednice. On zapravo nalaže da „svaka kultura proizlazi iz međuođnosa tradicije i inovacije“ (ibid.). Pritom taj odnos objašnjava preko odnosa utilitarističkog i identitetskog diskursa, te nalaže da je njihov međuođnos, odnosno konflikt, karakteristika mnogih društava koji uredno funkcioniraju (ibid., 135). Pritom u obzir uzima sljedeće utilitarističke principe: (1) ljudi su racionalne ekonomske jedinice; (2) „dobro“ se definira kao ono što će maksimizirati sreću; (3) vrijednosti su uspostavljene kvantitativno (ibid.). Sukladno ovim principima, Ehala kreira skalu individualnog utilitarizma s dva pola, konzervativizmom i liberalizmom, pri čemu se u ovom kontekstu pretpostavlja da oni koji su liberalniji će se prije uklopiti u ciljano društvo (ibid.).

U matematičkim pojmovima, ta formula izgleda ovako:

$$V = U (M_1 - M_2) / r$$

Prema Ehali (2008:129), kada se ove varijable uvrste u jednadžbu na temelju analize neke manjinske grupe, najveći mogući rezultat može biti $V = 0$, što znači da je grupa stabilna. Međutim, u slučajevima kada se analizira većinska grupa, dobiveni iznos može biti i pozitivan, no u tim slučajevima iznos ne sugerira jačinu grupe.

S druge strane, slučaju da je $V < 0$, grupa se nalazi u procesu asimilacije. Što je dobiveni broj više negativan, grupa se više asimilirala, a najniža moguća negativna vrijednost formulom dobivenog rezultata jest 12 (prema $V = 2 (1 - 7) / 1$).

3. Hrvati, migracije i transnacionalni prostori u državama primitka

3.1 Iseljavanje iz Hrvatske – kontekst Hrvatske kao iseljeničke države

Prema određenim demografsko-statističkim pokazateljima, stanovništvo Hrvatske u prošlom i ovom stoljeću obilježavaju smanjujući fertilitet, negativni prirodni prirast (prirodna depopulacija), emigracijska depopulacija, ukupna depopulacija i starenje stanovništva (Nejašmić, 2014:405). Hrvatska se i zbog raznih nepovoljnih okolnosti, poput ratova i epidemija kroz povijest, ubraja u europske zemlje s najdužom povijesti iseljavanja (Čizmić i sur., 2005:7). Kako ističe Čizmić (ibid.), „posljedica tako masovnog egzodusa je nepobitna činjenica da već stotinjak godina postoje dvije Hrvatske. Jedna je na hrvatskom etničkom i povijesnom prostoru (...), a druga je iseljena Hrvatska – Hrvati izvan domovine.“

Čizmić i Živić (2005) razlikuju sedam čimbenika koji su utjecali na emigracije Hrvata: gospodarske (gospodarske krize, vinogradska kriza (peronospora), kriza brodarstva), demografske (pretjerana agrarna gustoća naseljenosti, visok prirodni prirast seoskog stanovništva), geografske, društvene, političke (protuhrvatska politika u Austro-Ugarskoj Monarhiji te Kraljevini SHS/Jugoslaviji i SFRJ), relativno česta ratna zbivanja (dva svjetska rata i Domovinski rat) i krupne teritorijalne promjene.

Pojedini autori navode četiri razdoblja vanjskih migracija na području Europe u 20. stoljeću u kojima je sudjelovao hrvatski narod: iseljavanje u prekomorske zemlje u prvoj polovici 20. st.; iseljavanje nakon Drugog svjetskog rata uzrokovano političkim razlozima; iseljavanje 60-ih i 70-ih godina 20. st. zbog ekonomskih razloga; iseljavanje devedesetih godina 20. st. s većeg dijela teritorija RH i BiH zbog velikosrpske agresije (Akrap, 2003, Čizmić i Živić, 2005, Mesarić Žabčić i Perić, 2006, prema Mesarić Žabčić, 2006:312).

Iako su prva masovna iseljavanja Hrvata bila posljedica turskih osvajanja od 15. do 18. stoljeća, prvi pravi hrvatski egzodus počeo je potkraj 19. stoljeća, ponajprije iz ekonomskih, političkih, demografskih i okolišnih razloga (Župarić-Iljić, 2016:2). Jedan od glavnih razloga tome bila je tehnološko-ekonomska razvijenost određenih zemalja Zapada, u prvom redu Sjedinjenih Američkih Država, koja je zapravo i danas glavni *pull* faktor zbog kojeg se ljudi odlučuju na migraciju (Lee, 1966).

Nakon Prvog svjetskog rata Hrvati su počeli emigrirati u države Južne Amerike, a zatim i u Australiju, Novi Zeland i Kanadu (Čizmić i sur., 2005:15). U tom razdoblju, Hrvatska je bila područje najintenzivnijeg iseljavanja iz tadašnje države – čak 53% iseljenika s cjelokupnog jugoslavenskog područja bili su Hrvati (ibid., 16).

Početak useljavanja u zemlje u koje Hrvati useljavaju i danas dogodio se nakon Drugog svjetskog rata, kada su započete radne migracije u Austriju, Njemačku, Švicarsku, Italiju, Švedsku, Norvešku itd. (ibid.). Podaci pokazuju da je svaki četvrti Hrvat šezdesetih godina prošlog stoljeća živio izvan Hrvatske (Holjevac, 1967, prema Mesarić Žabčić, 2006:315).

Masovno iseljavanje iz Hrvatske 1960-ih godina bilo je odraz neriješenih ekonomskih i političkih teškoća u kojem se tada nalazilo jugoslavensko društvo, koje je tada tvrdilo kako je to iseljavanje zapravo „privremeni rad u inozemstvu“ (*gastarbeiteri*) i dio napora da se smanji broj nezaposlenih u državi (ibid., 21). Međutim, s vremenom se pokazalo da je ta pretpostavka bila kriva te da su se emigracijski tokovi s hrvatskih prostora nastavili tijekom i nakon Domovinskog rata (ibid.). Nesigurne socio-političke okolnosti devedesetih i rat uzrokovali su daljnje nedobrovoljno raseljavanje oko petine njezina stanovništva, što je obuhvaćalo oko 550.000 interno raseljenih osoba (prognanika), naročito na početku rata koncem 1991., uz 150.000 hrvatskih državljana izbjeglica u zapadnoeuropskim i drugim zemljama, kao i odlazak preko 250.000 srpskih izbjeglica iz Hrvatske nakon 1995. (Perković i Puljiz, 2001, prema Župarić-Iljić, 2016:2).

Trend negativnog migracijskog salda nastavio se i u 21. stoljeću, a pogotovo nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine (Župarić-Iljić, 2016). Razlozi tome su manje-više slični kao i ranije, a među glavnima se ističu negativni rast BDP-a, nepovoljna gospodarska situacija (velika ekonomska kriza 2009.), visoka stopa nezaposlenosti, pad životnog standarda, nemogućnost pronalaska posla u struci, korupcija i sl. (ibid.).

Kada su u pitanju osobitosti hrvatskog iseljavanja, ponajviše se ističe odlazak mlađega, radno i biološki najproduktivnijeg dijela stanovništva (Čizmić i sur., 2005:22). Zbog toga Hrvatska i dan danas pati od tih negativnih posljedica demografskih promjena u brojnim sferama društva, poput poremećaja na tržištu rada, destabilizacije zdravstvenog, socijalnog, obrazovnog i mirovinskog sustava, očekivanog gubitka porezne i fiskalne baze i sl. (Župarić-Iljić, 2016:9; Jurić i Hadžić, 2021).

3.2 Doseljavanje u Švedsku – kontekst Švedske kao useljeničke države

U prošlosti je dugo vremena Švedska bila smatrana jednojezičnom i homogenom državom, posebno u periodu od 16. do 20. stoljeća, gdje je upravo švedski jezik odigrao jednu od ključnih uloga u ujedinjenju i jačanju te zemlje (Godin, 2006). Jedno je vrijeme Švedska čak bila smatrana i kao emigrantska država, i to na početku 20. stoljeća, kada je gotovo 23% tadašnjeg stanovništva emigriralo u države Sjeverne Amerike (Martens, 1997:189). Međutim,

radi nagle globalizacije te jačanja potrebe za radnom snagom nakon Drugog svjetskog rata, Švedska je vlada bila prisiljena pružiti dobrodošlicu stotinama tisuća stranih radnika, koji se nisu nužno uklapali u tipičan skandinavski stil života (Godin, 2006).

Sukladno Holloway, Faures i Leach (2021a), unazad posljednjih par desetaka godina prošlog stoljeća postoje tri glavne kategorije useljavanja u Švedsku: (1) ponovno spajanje obitelji stranih radnika; (2) migranti pristigli početkom 21. stoljeća zbog slobode kretanja u EU-u i šire liberalizacije migracijskih politika; (3) tražitelji azila. Tako su tijekom 1960-ih, 1970-ih i 1980-ih državu naseljavali uglavnom pojedinci koji su bježali od političkih i humanitarnih kriza (zemlje poput Čilea, Etiopije, Irana, Libanona, Poljske, Turske...) i zbog ekonomskih razloga (Jugoslavija); krajem 21. stoljeća u Švedsku su pristizali pretežno državljani Iraka i Somalije, dok od 2010. Sirijci čine najveću skupinu tražitelja azila u Švedskoj (Åslund i sur., 2017, prema Holloway, Faures i Leach, 2021b).

Slijedom takvih događaja, današnja se Švedska može smatrati multikulturalnim i višejezičnim društvom, budući da imigranti i drugi državljani stranog porijekla čine čak 27,2% ukupnog stanovništva te države (SCB, 2023). Valja napomenuti da je postotak imigranata i državljana stranog porijekla u državi izrazito porastao u odnosu na kraj prošlog stoljeća, kada je udio takvih državljana iznosio tek 6% (Martens, 1997:189). Veći postotak od Švedske u ovoj kategoriji ima samo par država Europske unije, odnosno Luksemburg (49%), Malta (23%), Cipar (23%) i Austrija (21%)⁴.

Što je činilo i još uvijek čini Švedsku tako primamljivom migrantima? Ova država nalazi se između druge dvije skandinavske države, Danske i Norveške. Nadalje, Švedska već dugi niz godina uživa status države s izrazito visokim standardom i funkcionalnim socijaldemokratskim modelom društva blagostanja (eng. *welfare state*). Plaće su iznad prosjeka Europske unije⁵, do nedavno je nezaposlenost bila poprilično niska (7.7% u rujnu 2023.⁶), sustav obrazovanja na vrlo je visokoj razini, a obrazovanje besplatno (Martens, 1997:192). Nadalje, švedske su migracijske politike već dugi niz godina vrlo otvorenog tipa, a to se odrazilo i u praksi. Istraživanje koje su proveli Waldrauch i Hofinger (1997) pokazalo je kako su Švedska i Nizozemska europske države s migracijskim politikama koje imigrantima predstavljaju najmanje prepreka u procesu migracije i integracije u društvo, a takve su se politike u narednih

⁴[https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230329-2#:~:text=Foreign%2Dborn%20population%20in%202022&text=In%20absolute%20terms%2C%20the%20biggest,and%20Spain%20\(7.4%20million\)](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230329-2#:~:text=Foreign%2Dborn%20population%20in%202022&text=In%20absolute%20terms%2C%20the%20biggest,and%20Spain%20(7.4%20million)) (18.10.2023.)

⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20221219-3> (18.10.2023.)

⁶ <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/labour-market/labour-force-surveys/labour-force-surveys-lfs/> (18.10.2023.)

25 godina i nastavile (EEPO, 2016). Kod nekih je autora čak bio prisutan narativ da migranti „pošveduju Švedsku“, odnosno daju joj njen identitet i čine je onim što ona zapravo u srži jest – multietničkim društvom (Ehn, Frykman i Löfgren, 2005:262). Kako piše Mesarić Žabčić (2006:312), „svojim ekonomskim, tehničko-tehnološkim napretkom, socijalnom sigurnošću, tolerantnijim multikulturalnim odnosima, najrazvijenije zemlje svijeta privlače i privlačit će stanovništvo iz nedovoljno razvijenih ili nerazvijenih zemalja svijeta.“

Međutim, početkom 2020-ih godina švedska se migracijska politika počinje postepeno mijenjati. Nakon što je vlada premijerke Magdalene Andersson počela biti optuživana od strane javnosti za neuspjelu integraciju novopridošlih migranata islamskog podrijetla, što je podijelilo javnost, situacija je eskalirala u nizu nasilnih sukoba migranata i ekstremističkih grupa⁷. Nedugo nakon toga, stranka radikalne desnice *Sverigedemokraterna* (SD) osvojila je parlamentarne izbore s 20% glasova i formirala koaliciju sa strankom desnog centra (*Moderaterna*), liberalima (*Liberalerna*) i demokršćanima (*Kristdemokraterna*). Nova Vlada tada je objavila dokument pod nazivom *Tidöavtalet*⁸, kojim predstavljaju svoje reforme u nekoliko područja, među kojima je i migracijska politika. Aspiracije u dokumentu ukazuju na novu migracijsku politiku usmjerenu na smanjenje broja migranata, promicanje repatrijacije i deportacije te postroženje kriterija zahtjeva za državljanstvo. Dokument su mnogi Vladini politički protivnici u startu prozvali neliberalnim i autoritarnim⁹, a ostaje za vidjeti kakve će dugoročne posljedice imati na švedsko društvo. Švedska vjerojatno više neće širom otvarati svoja vrata izbjeglicama, budući da je došlo do promjene javnog mnijenja o migracijama i promjene fokusa s društva blagostanja na ekstremizaciju narativa o tome kako pojedinci moraju pridonositi društvu (Holloway, Faures i Leach, 2021b).

3.3 Hrvati u Švedskoj – nekad i sad

Kada govorimo o broju hrvatskih stanovnika u Švedskoj, ne možemo govoriti o preciznim brojkama, već samo o procjenama, budući da ne postoje javno dostupni i precizni zapisi o vanjskim migracijama i hrvatskom iseljeničkom korpusu. Takva situacija zadaje muke istraživačima još od osnutka hrvatske države, a o tome dovoljno govori citat Mesarić Žabčić (2006:313) od prije skoro dvije dekade – „osim procjene njihova broja, o osnovnim obilježjima iseljeničtva gotovo se više ništa i ne može reći jer – jednostavno rečeno – nema podataka o

⁷ <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/28/swedens-failed-integration-creates-parallel-societies-says-pm-after-riots> (18.10.2023.)

⁸ <https://moderaterna.se/nyhet/overenskommelseforsverige/> (18.10.2023.)

⁹ <https://umesosse.se/2022/11/11/tidoavtalet-ar-illiberal-och-auktoritar/> (18.10.2023.)

njihovu dobno-spolnom sastavu, o njihovu obrazovanju ili zanimanju u trenutku iseljenja ili danas“.

Tako se procjenjuje da u Švedskoj živi sveukupno oko 40.000 pripadnika hrvatskog iseljeničtva i njihovih potomaka¹⁰. Najveća koncentracija hrvatskih iseljenika nalazi se u južnim švedskim gradovima Göteborgu i Malmöu, dok je tijekom 90-ih godina veliki broj pripadnika etničkih Hrvata iz BiH naselio područje središnje Švedske¹¹.

Hrvati su prostore ove skandinavske države počeli naseljavati tijekom druge polovine 20. stoljeća (Čizmić i sur., 2005:280). Od sredine šezdesetih godina, počinju prvi organizirani dolasci hrvatskih migranata na tzv. „privremeni rad“ u Švedsku, većinom u industriji automobila (Volvo, Saab, Scania) i na brodogradilištima (ibid.). Mnogi od njih brzo su svladali švedski jezik i napredovali u svojim tvrtkama, pa se tako otvorio prostor i za „spajanje obitelji“ i odgoj druge generacije hrvatskih migranata u Švedskoj (ibid.). Time su „privremeni migranti“ postali i trajni migranti (Mesarić Žabčić, 2006:316).

Drugi val useljavanja počinje 90-ih godina prošlog stoljeća, kada su Hrvati i Hrvati iz BiH migrirali u Švedsku uglavnom zbog političkih razloga i posljedica Domovinskog rata (Povržanović Frykman, 2012).

Treći val useljavanja možemo nazvati i suvremenim valom imigracije, odnosno „odljevom mozгова“, koji je uvelike prisutan u 21. stoljeću, a pogotovo nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju (Župarić-Iljić, 2016).

Hrvati se u Švedskoj počinju okupljati i organizirati prvo spontano, a zatim i službeno u obliku kulturnih društava. Već tokom pedesetih godina ima naznaka političkog organiziranja Hrvata u Švedskoj, no društveni život je zaživio tek šezdesetih godina prošlog stoljeća (Čizmić i sur., 2005: 280). Tako u Malmöu počinje 1962. godine djelovati „NK Croatia“, a u Göteborgu 1964. godine HD „Velebit“. Godine 1962. također je osnovan i FBK Balkan, nogometni klub iz Malmöa koji je okupljao imigrante s područja bivše Jugoslavije¹². Nekoliko useljeničkih zajednica 1978. godine osniva Savez hrvatskih društava u Švedskoj, koji predstavlja hrvatsku useljeničku skupinu u raznim državnim tijelima (ibid., 281). Prema informacijama iz Saveza hrvatskih društava u Švedskoj, trenutno na području ove države djeluje 18 hrvatskih kulturnih udruga i dva hrvatska sportska kluba¹³. Hrvatske iseljeničke udruge, organizacije, društva i

¹⁰<https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-svedskoj/770> (18.10.2023.)

¹¹ Ibid.

¹² FBK Balkan, iako je okupljao i hrvatske doseljenike, se ovdje treba uzeti s rezervom budući da se ne radi o isključivo hrvatskom klubu, već su u njemu sudjelovali i ostali narodi bivše Jugoslavije.

¹³ <https://www.kroatiskariksforbundet.se/udruge-clanice-saveza2/> (18.10.2023.)

klubovi stacionirani su u većim gradovima, regionalnim središtima i glavnom gradu jer su tamo i veće koncentracije hrvatskih iseljenika. U Malmöu, južnome regionalnom središtu, smješten je najveći dio hrvatskih iseljeničkih organizacija, udruga, klubova i društava, dok ih je u Stockholmu, kao glavnom gradu, stacionirano manje (Mesarić Žabčić, 2006:323).

Kako opisuju Čizmić i sur. (2005:281), „većina društava njeguje hrvatsku narodnu glazbu i ples pa Hrvatski savez organizira svake godine Smotru hrvatske kulture, na kojoj društva nastupaju s vlastitim točkama. Zaslužni Šveđani, među njima više ministara, potpredsjednik parlamenta i sl., bivali su imenovani „počasnim Hrvatima“. Vrlo je živa i športska djelatnost i njome se također bavi veliki broj društava. Najuspješnije momčadi su NK „Croatia“ u Malmöu, koja je jedne godine čak ušla u drugu ligu švedskog nogometnog natjecanja, i „Velebit“ iz Göteborga.“

Kada je u pitanju njegovanje hrvatskog jezika, društvo „Croatia“ iz Jönköpunga šezdesetih je godina izdavalo bilten „KOP“ (šve. *Kroatisk Opinion* – hrv. *Hrvatska misao*), koji je prenosio članke i komentare o Hrvatskoj na švedskom jeziku. Poseban pothvat je i prevedeno izdanje knjige *Fiskafänge och fiskaresamtal* (hrv. *Ribanje i ribarskog prigovaranje*) Petra Hektorovića 1994. godine (Čizmić i sur., 2005:281).

Međutim, prema podacima Švedskog zavoda za statistiku (*Statistiska Centralbyrån*) iz 2006. godine, mladi Hrvati u Švedskoj danas rijetko komuniciraju na hrvatskom jeziku jer ih većina radi i živi u okruženju gdje nemaju prilike koristiti hrvatski jezik (Mesarić Žabčić, 2006:332). Mlađi Hrvati koji žive u Švedskoj, ističu kako nedovoljno sudjeluju u hrvatskim klubovima, udrugama i društvima zbog svakodnevnih obveza (bilo poslovnih ili privatnih). Tako hrvatski jezik najčešće upotrebljavaju u kućanstvima, neformalnim situacijama ili na zajedničkim okupljanjima (ibid.), za razliku od starijih sunarodnjaka koji imaju jaku volju za isticanjem vlastitog etničkog identiteta i socijalizacijom na materinjem jeziku (ibid., 317).

4. Metodologija

Za potrebe ovog diplomskog rada analiziraju se podaci prikupljeni istraživanjem koje je provedeno u dvije faze, a središnja tema bila je etnolingvistička vitalnost kod hrvatskih iseljenika u Švedskoj. Korišten je sekvencijalni eksplanatorni mješovitometodski dizajn (Schoonenboom i Johnson, 2017), a takav tip mješovitometodskog dizajna temelji se na dva procesa prikupljanja podataka. Prvi proces se temelji na kvantitativnom prikupljanju podataka, odnosno anketnom upitniku, a drugi proces na kvalitativnom prikupljanju podataka, odnosno fokusnim grupama. Sekvencijalne vrste mješovitometodskog nacrtu se koriste u slučajevima kada se podaci prve analize te pripadajući zaključci koji iz njih proizlaze žele nadopuniti,

objasniti ili osporiti na temelju kasnijeg prikupljanja podataka i zaključaka koji proizlaze iz te druge analize (Teddlie i Tashakori, 2009:137). Eksplanatorni element ovog nacrtu odnosi se na način integracije podataka i zaključaka analize u ovom istraživanju, tj. zaključci koji su dobiveni iz kvalitativne analize su korišteni kako bi se objasnili rezultati kvantitativne analize (Schoonenboom i Johnson, 2017:117) te je na taj način napravljena integracija rezultata. Dobiveni uvidi cijelog istraživanja nisu samo zbroj zaključaka jedne i druge analize, već tako imaju i „težu“, eksplanatornu vrijednost.

Istraživanje je provedeno u veljači i ožujku 2024. godine na uzorku populacije hrvatskih doseljenika u Švedskoj. Cilj istraživanja bio je ispitati načine, uzroke i posljedice migracija i integracije Hrvata kao grupe u multietničko švedsko društvo kroz nekoliko generacija i kroz (subjektivnu) etnolingvističku perspektivu. Istraživanje je odobreno od strane Etičkog povjerenstva Odsjeka za sociologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 23. siječnja 2024. godine.

4.1 Anketno istraživanje

U prvoj je fazi istraživanja provedeno anketno istraživanje. Cilj je ove faze istraživanja bio dobiti uvid u strukturu i pojedina obilježja hrvatskih doseljenika u Švedskoj te putem instrumenta za mjerenje etnolingvističke vitalnosti numerički prikazati stupanj integracije uzorka Hrvata u švedsko društvo. Anketni upitnik proveo se *online* putem preko alata LimeSurvey i uključivao je ukupno 53 pitanja, a mjerni instrumenti dodani su kao prilog ovog rada.

Mjerni instrumenti preuzeti su i adaptirani prema više sličnih istraživanja (Ehala, 2008; Ehala i Zabrodska, 2014) te prilagođeni ključnim temama za specifičan uzorak hrvatskih iseljenika u Švedskoj. Osnovni dio pitanja u anketnom upitniku činila je skupina pitanja pomoću kojih se popisivale sociodemografske i jezične karakteristike ispitanika: spol, dob, etnička skupina, materinji jezik, jezici koje ispitanici govore, grad i država rođenja i stanovanja, period doseljavanja u Švedsku, bračni status, stambeni status, etnička pripadnost partnera i(li) cimera, stupanj obrazovanja, status zaposlenja, samoprocjena materijalnog statusa, sudjelovanje u aktivnostima hrvatskih udruga ili društava u Švedskoj. Prvi instrument mjerio je varijablu percipirane etnokulturne mase obje grupe, odnosno percepcije razlika i zastupljenosti etnokulturnih elemenata između dviju grupa na skali od 1 do 7, tj. od najmanjeg stupnja slaganja do najvećeg. Drugi instrument mjerio je varijablu percipirane udaljenosti između dvije grupe (Hrvata i Šveđana) na skali od 1 do 7, tj. od najmanjeg stupnja slaganja do najvećeg. Treći instrument mjerio je učestalost korištenja hrvatskog i švedskog jezika u određenim situacijama

na skali od 0 do 7, s time da je 0 označavala neki treći jezik. Vrijednost 1 na skali označavala je korištenje samo hrvatskog, a vrijednost 7 korištenje samo švedskog. Četvrti instrument mjerio je razinu individualnog utilitarizma, odnosno koliko je neki pojedinac sklon prilagodbi i asimilaciji. Mjeri se na skali od 0 do 2, pri čemu 0 označava sklonost konzervativizmu i tradiciji, a 2 individualizmu i novim iskustvima.

Prigodni uzorak bilo je unaprijed planirano podijeliti nakon provedene ankete na tri skupine i dvije podskupine koje će se uspoređivati. Skupine su selektirane na temelju perioda doseljenja u Švedsku i to u kontekstu određenih društvenih zbivanja. Prvu skupinu (1) tako tvore hrvatski doseljenici u Švedskoj koji su prostore ove države organizirano naselili prvi, u periodu od 1960. do 1989., drugu skupinu (2) oni koji su doselili u fazi Domovinskog rata i neposredno nakon rata, odnosno od 1990. do 2000., dok treću skupinu (3) čine suvremeni migranti, odnosno oni koji su doselili u 21. stoljeću. Podskupine su selektirane ovisno o sudjelovanju u postmigracijskim aktivnostima, odnosno onima koji sudjeluju (A) i onima koji ne sudjeluju (B) u kulturnim udrugama Hrvata u Švedskoj, tj. participiraju u organiziranom kulturnom životu manjinske zajednice.

Ukupno je prikupljeno 150 odgovora na anketni upitnik od strane punoljetnih osoba koji se etnički deklariraju kao Hrvati i emigrirali su u Švedsku. Ispitanici su bili regrutirani na nekoliko načina: (1) metodom snježne grude¹⁴, (2) distribucijom pozivnog pisma s anketnim upitnikom preko Saveza hrvatskih društava u Švedskoj te (3) distribucijom pozivnog pisma s anketnim upitnikom preko tematski relevantnih grupa na društvenim mrežama (Facebook grupe *Hrvati u Švedskoj*, *Naši ljudi u Švedskoj*). Dobiveni podaci obrađeni su u programskom paketu JASP (Jeffreys's Amazing Statistics Program) 0.18.3.

Ova dionica istraživanja nastojala je odgovoriti četiri postavljene hipoteze koje su postavljene na temelju teorijskog okvira opisanog u prvom dijelu rada. Prva hipoteza formirana je pod pretpostavkom da se Hrvati u stranim državama dobro integriraju u tamošnja društva, a da pritom njeguju vlastiti etnokulturni integritet (Lalich, 2010; Šutalo, 2010; Čapo Žmegač, 2019). Preostale hipoteze temelje se na pretpostavci da u hrvatskim kulturnim udrugama više sudjeluju Hrvati koji su u Švedsku doselili ranije (zbog jače potrebe za isticanjem vlastitog etničkog identiteta prema Mesarić Žabčić, 2006:317), a da zbog toga postoji i razlika u korištenju jezika kod hrvatskih doseljenika koji sudjeluju u tim udrugama i onih koji ne sudjeluju, kao i među trima skupinama hrvatskih doseljenika.

¹⁴ Istraživač je odabrao ciljani krug ljudi koji su proširili uzorak, upućujući pritom istraživača na druge osobe koje bi mogao ispitati.

1. Hrvatski doseljenici u Švedskoj održavaju visoku razinu etnolingvističke vitalnosti.
2. Pripadnici prve i druge skupine hrvatskih doseljenika u Švedskoj više sudjeluju u hrvatskim kulturnim udrugama nego pripadnici treće skupine hrvatskih doseljenika u Švedskoj.
3. Postoji razlika u korištenju hrvatskog i švedskog jezika između hrvatskih doseljenika koji sudjeluju u aktivnostima hrvatskih kulturnih udruga u Švedskoj i kod onih koji ne sudjeluju u aktivnostima hrvatskih kulturnih udruga u Švedskoj.
4. Postoji razlika u korištenju hrvatskog i švedskog jezika između prve, druge i treće skupine hrvatskih doseljenika u Švedskoj.

4.2 Fokusne grupe

U drugoj je fazi provedeno istraživanje pomoću fokusnih grupa. Primarni cilj ove dionice bio je dobiti dubinski uvid u socijalne implikacije korištenja određenog jezika (hrvatskog ili švedskog) u određenoj društvenoj situaciji, kao i u razloge samoidentifikacije s nekom od etničkih skupina u pojedinim situacijama. Drugim riječima, bilo je planirano dobiti dublje uvide u hrvatsko-švedske odnose koje nije bilo moguće saznati iz anketnog upitnika.

Sudionici su regrutirani metodom snježne grude, ali dobar dio njih javio se za sudjelovanje i nakon sudjelovanja u prvoj dionici istraživanja. Sudionici fokusnih grupa su odabrani namjernim uzorkovanjem, ovisno o obilježjima pripadanja skupinama i podskupinama opisanih u poglavlju 4.1. Fokusne grupe su provedene *online* putem preko video poziva i platforme Google Meets, a protokol kojeg je izradio istraživač okupio je nekoliko tematski relevantnih cjelina: kratke usmene autobiografije i sociodemografska obilježja sudionika, etnička samoidentifikacija, kulturna distanca Hrvata i Šveđana te priroda korištenja i međuodnosa hrvatskog i švedskog jezika. Fokusne grupe snimane su uz usmeni pristanak sudionika, a snimke su potom transkribirane i anonimizirane. Korištena je tematska analiza transkripata kako bi se, između dobivanja dubinskog uvida na hipoteze iz prethodne dionice, odgovorilo i na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kako se grupe hrvatskih doseljenika razlikuju prema korištenju hrvatskog jezika?
2. Kako se grupe hrvatskih doseljenika razlikuju prema korištenju švedskog jezika?
3. U kojim okolnostima hrvatski doseljenici u Švedskoj koriste švedski, a u kojim hrvatski jezik?

Obzirom da je riječ o mješovitometodskom istraživanju, isto je postavljeno tako da se na istraživačka pitanja može dati odgovor u kombinaciji s kvantitativnim dijelom istraživanja. Kao što je prije navedeno, kvantitativnim se dijelom pokušava utvrditi razina etnolingvističke vitalnosti te postoje li određene razlike između skupina, a kvalitativnim dijelom su specifične varijable etnolingvističke vitalnosti te razlike između skupina dublje pojašnjene, a dan im je i kontekst.

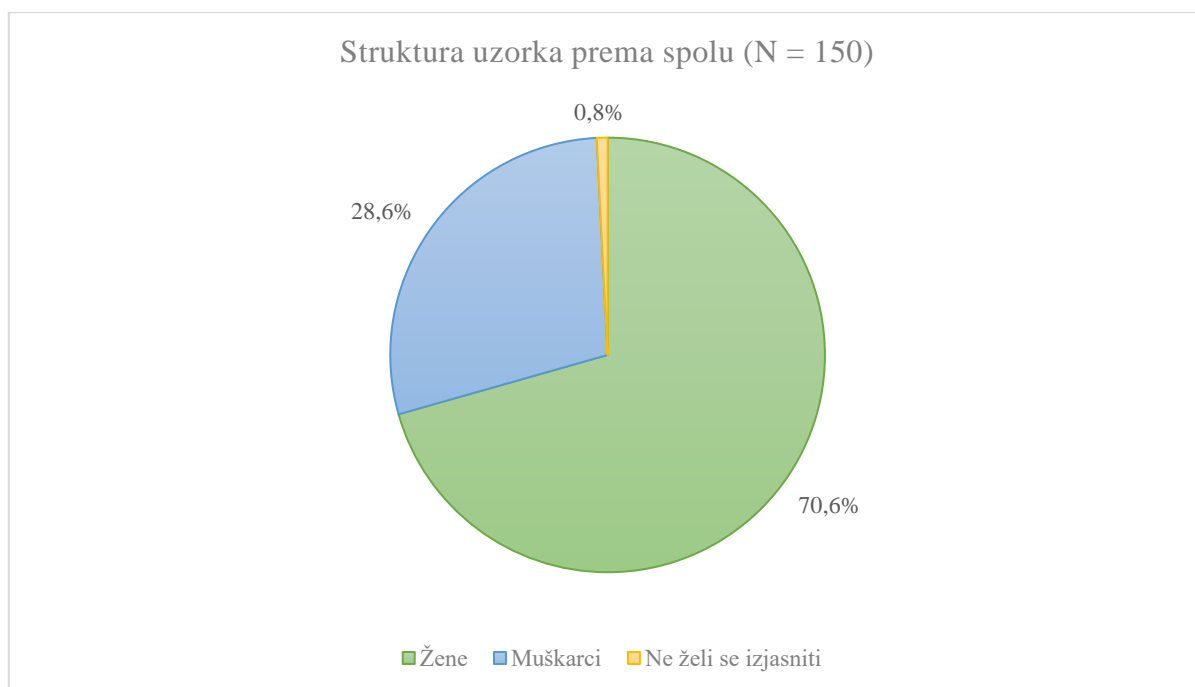
4.3 Uzorak

U prvoj je dionici istraživanja u anketnom upitniku sudjelovalo ukupno 150 ispitanika koji se etnički deklariraju kao Hrvati i žive u Švedskoj, dok je u drugoj dionici fokusnih grupa sudjelovalo 15 sudionika, biranih po istoj osnovi. Kako su neki sudionici fokusnih grupa ispunili i anketni upitnik, zaključeno je kako je u cjelokupnom istraživanju sudjelovalo ukupno 153 različite osobe.

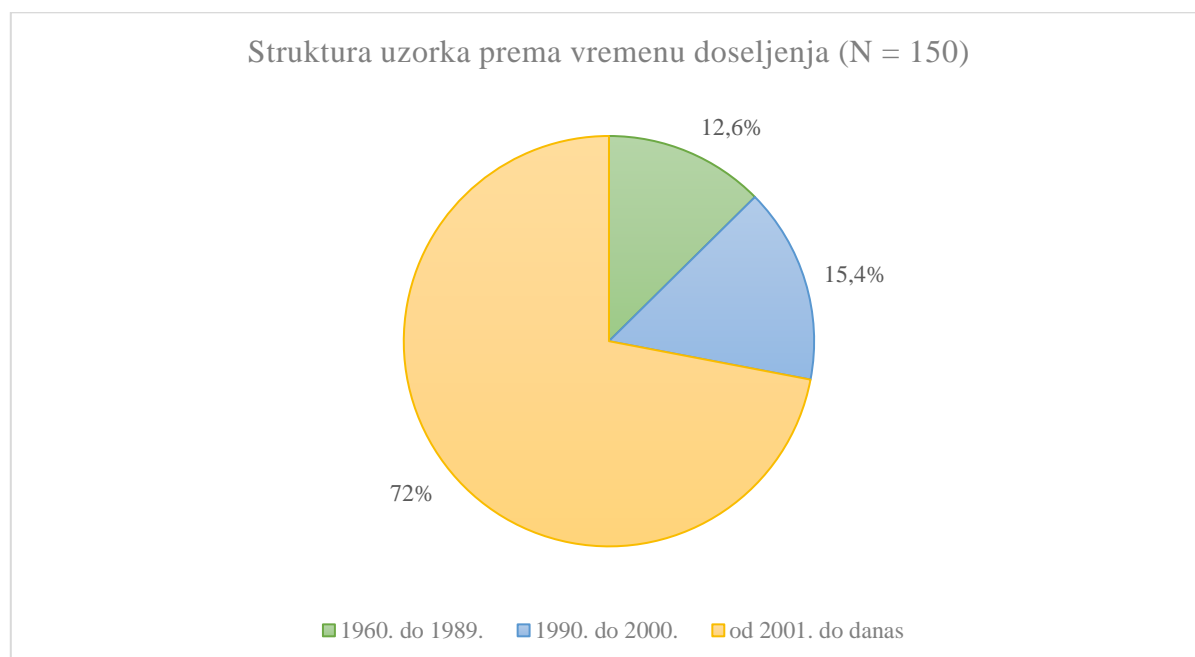
Kada je u pitanju struktura uzorka prema ključnim sociodemografskim odrednicama ovog istraživanja, u anketnom upitniku pretežno su sudjelovale žene (70,6%), dok su u manjem broju sudjelovali muškarci (28,6%). Jedan ispitanik/ica nije se htio izjasniti o svojem spolu (0,8%). Točno polovicu uzorka u anketnom upitniku činili su ispitanici unutar dobne skupine 31-45 (50%), a u nešto manjem broju oni koji pripadaju dobnim skupinama 46-60 (21,4%), 18-30 (17,3%) te 61+ (11,3%). Uzorak je također bio segmentiran na period doseljenja u Švedsku i sudjelovanje u hrvatskim kulturnim udrugama i društvima u Švedskoj. Tako su većinu u uzorku tvorili ispitanici koji su doselili u Švedsku u 21. stoljeću (71,4%), a nešto manji broj oni koji su doselili u periodu od 1960. do 1989. godine (15,4%) te oni koji su doselili u periodu od 1990. do 2000. godine (12,6%). Jedna je ispitanica (0,6%) bila i pripadnica druge generacije hrvatskih migranata u Švedskoj te je, iako je rođena u Švedskoj i tehnički nije doseljenica, bila uključena u istraživanje radi dodatnih uvida u problematiku postmigracijskih odnosa. Kada je u pitanju sudjelovanje u hrvatskim udrugama, 37,3% ispitanika izjasnilo se da u njima aktivno sudjeluje ili je nekad sudjelovalo, dok 60% ispitanika nikad nije sudjelovalo u takvim aktivnostima. Njih 2,7% nije se htjelo izjasniti o sudjelovanju u udrugama, što je uzorak u hipotezama s ovom varijablom smanjilo na 146 ispitanika.

U prikazu 2 i prikazu 3 prikazani su struktura uzorka prema spolu i struktura uzorka prema periodu doseljenja u Švedsku.

Prikaz 2. Struktura uzorka prema spolu

Prikaz 3. Struktura uzorka prema vremenu doseljenja u Švedsku

Svi ispitanici trenutno žive u raznim dijelovima Švedske, a najviše ih se nalazi u Göteborgu (19,3%), Malmöu (14,6%), Stockholmu (13,3%) i Helsingborgu (6%). Velika većina izjasnila se da zna švedski jezik (91,3%), dok ih nešto manje zna engleski jezik (86,6%). Svima je hrvatski, jezična varijanta hrvatskog (npr. istarski) ili bivši hrvatski službeni jezik (npr. srpsko-hrvatski) barem jedan od jezika koji su naveli kao materinji (100%). Kada je u pitanju

samoprocjena materijalnog statusa, većina misli da živi prosječno (60,6%), više od trećine iznadprosječno (32%), a samo nekolicina smatra da je njihov materijalni status ispodprosječan (8%). U tablici 2 prikazan je popis gradova u kojima najveći broj ispitanika ima mjesto prebivališta.

Grad	Postotak uzorka
Göteborg	19,3%
Malmö	14,6%
Stockholm	13,3%
Helsingborg	6%
Borås	3%
Eskilstuna	3%
Uppsala	3%
Trollhättan	3%
Ostalo	34,8%

Tablica 2. Struktura uzorka prema gradovima

Što se tiče fokusnih grupa, provedena su tri grupna razgovora s ukupno 15 sudionika (svaka grupa brojila je pet sudionika). Ukupno je sudjelovalo sedam muškaraca (47%) i osam žena (53%), od čega je troje (20%) doselilo u periodu 1960. – 1989., jedan (7%) u periodu 1990. – 2000., a 11 (73%) u periodu od 2001. do danas. Njih sedmero (47%) izjavilo je da aktivno sudjeluje ili je nekad sudjelovalo u aktivnostima hrvatskih kulturnih udruga u Švedskoj, dok ih osmero (53%) nikad nije sudjelovalo. Bilo je planirano postići heterogenost svake grupe obzirom na vrijeme doseljenja i sudjelovanje u postmigracijskim aktivnostima zbog dinamike i kontraste u razgovoru, no zbog nemogućnosti sudionika to na kraju nije bilo u potpunosti moguće.

Kada su u pitanju obilježja fokusnih grupa, većina sudionika aktivno je zaposlena ili studira u Švedskoj. U Švedsku su došli „trbuhom za kruhom“, odnosno u sklopu potrage za boljim socioekonomskim uvjetima od onih što im nudi matična država. Jedan od sudionika otkrio je malu anegdotu o svojem dolasku u ovu skandinavsku državu.

To ne mogu zaboraviti, došao sam sa pokojnim stricom u autu pošto je on bio u Uppsali, on je došao '64. kao emigrant (...). Tako da, pojedini ljudi koji su radili sa mnom, većina je bila iz Hercegovine, nisu mogli da zamisle zašto ja idem u Švedsku, na sjever, gdje su, kako su mi rekli, same one divokoze i pustoši. (...) U ponedjeljak sam poš'o radit (...) u Volvu. Garanciju ja

dobio, što mi je stric spremio iz Volva, pošto je on radio u Volvu, tako da sam ja došao bez brige, nisam se trebao ni za što bojati, ono dobro mi je bilo.

Sudionik 1, doselio 1960. – 1989.

5. Rezultati istraživanja

U ovom dijelu rada, nakon opisa uzorka, prikazat će se rezultati prema relevantnim tematskim cjelinama istraživanja, a ne prema kronologiji metodoloških dionica. Razlog tome je što se želi postići potpuna integracija nalaza ovisno o tematskoj cjelini.

5.1 Etnolingvistička vitalnost hrvatskih doseljenika u Švedskoj

Glavni cilj ovog rada bio je odrediti razinu etnolingvističke vitalnosti Hrvata u Švedskoj prema formuli koju je definirao i razvio Ehala (2008) prema Giles i sur. (1977), opisanoj u poglavlju 2.3 ovog rada. Kao što je već naglašeno, glavne odrednice za određivanje razine etnolingvističke vitalnosti su percipirane razlike između etnokulturnih masa dvije grupe (M_1 i M_2), percipirana udaljenost između dvije grupe (r) te razina sklonosti individualnom utilitarizmu (U). Uz to valja ponovno napomenuti da se ovdje radi o izračunu temeljenom na subjektivnim percepcijama ispitanika, a ne na objektivnom i činjeničnom stanju stvari. U matematičkim pojmovima, ta formula izgleda ovako:

$$V = 1,72 (2,89 - 5,28) / 4,21 = -0,97$$

Vrijednosti ovih varijabli dobivene su na način da se prema određenoj grupi pitanja u anketnom upitniku (u prilogu ovog rada) analizirao prosječni dobiveni rezultat grupe. Tako je razina individualnog utilitarizma (U) od 0 do 2 iznosila 1,72, etnokulturna masa hrvatske grupe na skali od 1 do 7 (M_1) 2,89, etnokulturna masa švedske grupe (M_2) 5,28, također na skali od 1 do 7, a percipirana razlika između grupa (r) na skali od 0 do 7 iznosila je 4,21.

Rezultat od $-0,97$ ukazuje na razmjerno visoku razinu etnolingvističke vitalnosti Hrvata u Švedskoj te se na temelju ovoga može zaključiti kako je grupa pretežno stabilna i ponaša se kao kohezivan entitet u stranoj okolini. Međutim, kada se uzme u obzir visoka razina sklonosti individualnom utilitarizmu, odnosno osobna sklonost promjenama u životu (1,72 od maksimalnih 2) te srednje velika razlika između dvaju skupina (4,21 od maksimalnih 7), može se zaključiti da se Hrvati već prilično dobro integriraju u švedsko društvo te se može pretpostaviti da je asimilacija u budućnosti moguća. Sukladno ovoj interpretaciji, prihvaćamo

prvu hipotezu i možemo zaključiti da grupa hrvatskih doseljenika u Švedskoj zadržava visoku razinu etnolingvističke vitalnosti.

U prilog nalazu o stabilnosti grupe idu i citati nekoliko sudionika fokusnih grupa, koji su doselili u Švedsku u različitim vremenskim periodima. Tako Sudionica 2, koja je doselila 1970-ih godina, ističe kako se nikad ne bi mogla osjećati kao Šveđanka, a na sličnom je tragu i Sudionik 9, koji je doselio u 21. stoljeću.

Što se tiče mene, ja se osjećam više Hrvatica. Švedski znam i volim Švedsku, živjeli smo dugo tu, ali više se osjećam da sam Hrvatica. Ja ako bi me netko pitao uvijek šta si, ja bih uvijek rekla da sam Hrvatica. Mislim, jako Švedsku volim i švedski sam državljanin i to, ali korijeni su hrvatski.

Sudionica 2, doselila 1960. – 1989.

Nikad mi nije palo na pamet da kažem da sam tipa Šveđanin ili samo iz Švedske ili nešto, bez obzira što sada imam i švedsko državljanstvo, to nije... Ono, ja sam Hrvat i živim u Švedskoj i tako se i osjećam. Imao sam samo pozitivna iskustva oko toga.

Sudionik 9, doselio u 21. stoljeću

Pojedini su se sudionici, koji su doselili u različite gradove u različitim periodima, također složili oko pitanja svojeg etniciteta u budućnosti.

Etnički background je nešto što ne možete promijeniti. Ja imam takvo mišljenje. (...) ja sam to, ne mogu ja sad protiv toga, niti bih htjela protiv toga biti. Moj muž je etnički Šveđanin i on će uvijek biti to što je, ne može biti Norvežanin ili ne znam, Srbin, nemam pojma. To je etničko porijeklo. Naše dijete možda će se misliti šta je, ali ja osobno nemam problema reći šta jesam, mislim da to i nije problem, da je to baš lijepo da nas ima.

Sudionica 12, doselila u 21. stoljeću

A bit Šveđanka nikada ne bi tila. Šta oni meni mogu pružiti više nego ekonomiju i tako da ti je lipo? (...) Ovdje sam od '79. i šta sam više ovdje, više sam Hrvatica. Nekako, imaš jedno srce i to je to. (...) i mene moja dica pitaju, budući da iman dicu ode, „Mama, di ćemo mi tebe zakopat?“. I onda se ja sjetim pa dobro, iman ja vas ovde, ali meni je otac, mater, dida, baba, svi su mi doli zakopani, razumiješ, nije krv voda. Dok si mlad, sve je ono ka ma mlad sam, bit

ću ja ode još, ostat ću ja ode... Ma nećeš ti ostat. Mislim, možeš ostati, ali srce će uvijek ostat doli.

Sudionica 15, doselila 1960. – 1989.

Dva su se sudionika, od kojih je jedan doselio 1960 – 1989. godine, a drugi u 21. stoljeću, također složili oko svoje etničke povezanosti s Hrvatskom iako su doselili u Švedsku u dva totalno različita društveno-povijesna konteksta.

Pa mislim da se ne može pobjeći od svojih korijena na neki način i mislim da bi ipak morao biti taj dio da dolazim iz Hrvatske, nekako da će me to pratiti do kraja života, ako i ostanem tu. A onda mogu nadodavati koliko sam dugo tu i kako mi je lijepo, kako se prilagođava čovjek. Tako da ipak mogu imati dvojno državljanstvo ili nešto jednog dana, ali ipak bi mi prevladavalo to hrvatsko.

Sudionik 4, doselio u 21. stoljeću

Ovako, pošto sam dugo u Švedskoj, od prvoga dana uvijek sam bio i rođen i majka me rodila Hrvatica, Hrvat iz Bosne. Ja se ponosim s tim. A druga stvar, od '63. navijam za Dinamo iz Zagreba. Ja sam volio sport i danas dan ni jedna utakmica ne prođe da je ja ne gledam. Treće, hoću napomenuti, moj ujak je cijeli život živio u Zagrebu i moja mater je išla na Velesajam gore kod njega svake godine i mene je vodila, tako da sam puno vezan bio za Hrvatsku. Isto i danas dan.

Sudionik 1, doselio 1960. – 1989.

Jedna je sudionica i pripadnica druge generacije hrvatskih imigranata u Švedskoj, a njen je odgovor na pitanje o samoidentifikaciji bio prilično relevantan, obzirom da se sudionica identitetski nalazi na razmeđu ovih dvaju etniciteta i kultura .

Ja sam negdje između. Ja ne znam baš, ali u Hrvatskoj sam Šveđanka, a ovdje u Švedskoj sam više Hrvatica. Ja ne znam... Dosta smo miješani, ono kultura. Ovdje u Švedskoj držimo se puno hrvatske kulture, idemo na misu nedjeljom itd. Kad ja to ispričam svojim švedskim prijateljicama i prijateljima, oni mene gledaju kao da sam luda. (...) Kada sam u Hrvatskoj, svi mi govore: „evo plavuša dolazi iz Švedske“, i tako..

Sudionica 5, pripadnica druge generacije hrvatskih imigranata u Švedskoj

Ono što je relevantno jest da nitko od 15 sudionika nikada nije iskusio neku vrstu neugodnosti zbog svoje etničke pripadnosti. Iako pojedini smatraju da postoje razlike u konotacijama etničke pripadnosti ovisno o tome je li netko Hrvat ili Šveđanin, rekli su da Šveđani vrlo dobro prihvaćaju strance.

Nisam nikada imala neugodnosti. Uvijek su akceptirali ljude za ono što jesu, tako da nisam nikada imala problema.

Sudionica 2, doselila 1960. – 1989.

Mislim da te u startu ljudi drugačije gledaju ako rečeš da si Šveđanin ili Hrvat. I ipak mislim da ima neke razlike, ali opet, to je dosta individualno i ovisno o iskustvima ljudi. Mene osobno nitko nikada nije krivo gledao zbog toga stvarno, ali mislim u svijetu da ima i ljudi šta ne znaju gdje je Hrvatska ili imaju nekakvu ideju o Skandinaviji kao širem području.

Sudionik 4, doselio u 21. stoljeću

S druge strane, jedna je sudionica, koja u Švedskoj živi već četrdesetak godina, istaknula da je u Švedskoj prisutno i dosta „skrivenog rasizma“, referirajući se i na današnje probleme Švedske u migracijskoj politici, detaljnije opisane u poglavlju 3.2 ovog rada.

Ja mogu reći, budući da sam bila udata za Šveđanina, ja kada sam tolerantna, ja sam tolerantna i u praktici i na papiru, razumiš? Oni su više tolerantni na papiru, zato su i dobili problem, zato dolaze problemi u Švedskoj i gomilaju se (...) hoće da se vode kao tolerantni, a Šveđani danas nisu Šveđani što su bili kada sam ja došla. (...) oni su dosta naivni ljudi (...) oni hoće da se vode tim načelima, ali u stvari to ti je onaj sakriveni rasizam, ima dosta sakrivenog rasizma, samo što se ne usude govoriti.

Sudionica 15, doselila 1960. – 1989.

Zaključak ovog dijela je da Hrvati svoj etnicitet uzimaju za nešto važno i neodvojivo od svojeg identiteta, te je izvjesno da će takav pogled na ovu problematiku imati i u budućnosti. Međutim, u idućem dijelu rada prikazat će se i analiza visoke razine sklonosti individualnom utilitarizmu, koja može uvelike utjecati na ovu perspektivu.

5.1.1 Sklonost individualnom utilitarizmu

Kada je u pitanju sklonost tradiciji, odnosno individualnom utilitarizmu, prosječni odgovor ispitanika u anketnoj dionici istraživanja na skali od 0 do 2 iznosio je 1,72, što bi značilo da većini ispitanika tradicija i nije pretjerano važna te da su individualno skloni prilagodbi. Također, većina sudionika fokusnih grupa izjavila je kako i nisu pretjerano tradicionalni, no svejedno prakticiraju određene hrvatske običaje. Međutim, neki su prihvatili i pojedine švedske tradicije i obrasce društvenog ponašanja.

Što se tiče Hrvatske, vezana sam uz čakavsko govorno područje i uz običaje koji se odvijaju tamo. Vrlo, vrlo lokalizirano, nisam vezana uz tradiciju generalno kao Božić ili Uskrs, toga nema u mojoj glavi, s obzirom da nisam tako odgajana da su Božić i Uskrs big deal. A ono što sam svakako promijenilo dolaskom u Švedsku, ja sam većinom u kontaktu sa Šveđanima i većinom se družimo isključivo sa Šveđanima, moj partner je Šveđanin i mislim da je to dosta utjecalo na moje poimanje tradicije, s obzirom da sam uključena u sve tradicionalne švedske blagdane, npr. Midsommar, Kräftskiva... Znači sve njihove praznike provodim s njima, uključujući Božić i Novu godinu, ne idem u Hrvatsku za blagdane. Tako da, mislim da sam postala tradicionalnija, obzirom da je to nekakav put „integracije“ u nekom mojem razmišljanju...

Sudionica 7, doselila u 21. stoljeću

Ja mislim da sam ja više diplomatičan ovdje nego dolje. Ja sam studirao u Zagrebu, tako da moji prijatelji kada se vidimo u Zagrebu, kažu da sam se, da ne kažem ružnu riječ, sam prije volio, onako dalmatinski, oštro udri pa šta bude, toga više nema u mene. Ja sam jako diplomatičan i znam kako nešto reći, znam kako uviti, kako zaviti to, ali to je valjda i zbog posla, moraš to tako uvijati. Zato što ovdje jako teško ljudi podnose da im kažeš kakva je stvarna situacija.

Sudionik 11, doselio u 21. stoljeću

Pojedini su se sudionici složili kako im je, pak, tradicija vrlo važna te da u Švedskoj čak i više prakticiraju neke hrvatske običaje nego što su to radili u matičnoj državi. Kao zajednički nazivnik tome može se uzeti čežnja za domovinom, kao i kultura prakse određenih običaja.

Asså... Tradicija mi je jako važna, čak naprotiv, sa djecom i sa obitelji ovdje to gajimo možda i više neke stvari nego što smo dole, da se ne zaboravi, a da se uspiju nametnuti neki dijelovi nečega iz švedske kulture - da. Dešava se, ali daleko od toga da bi zaboravili našu [kulturu]. (...) Jako su dobro upoznata mi djeca sa time, tako da ja se nadam da će bar netko od njih nastaviti dalje.

Sudionik 13, doselio 1990. – 2000.

Mi se držimo dosta hrvatskih tradicija, volimo sve i svašta, jer ipak smo došli iz Hrvatske, pa onda nekako... Odrasli smo i ja i muž sa tim tradicijama i lijepo nam je, drago nam je održavati ih. Nekako ono imati neki djelićak kuće ovdje, bar kroz te tradicije, posebno one neke lakše koje možemo... Od neke tipične hrane hrvatske, do načina na koji slavimo Božić ili tako nešto, to možemo održavati ovdje... Da smo pokupili nešto njihovo, (...) vjerujem da ćemo pokupiti sa vremenom, ali tek je prošlo ni godinu dana otkako smo tu. Treba vremena za to.

Sudionica 14, doselila u 21. stoljeću

Iako je kvantitativni dio pokazao visoku sklonost individualnom utilitarizmu i prilagodbi novim okolinama, u ovom je dijelu tim podacima dan kontekst te je pokazano kako Hrvati u Švedskoj ipak gaje određene nacionalne kulturne običaje, neki možda i više nego u Hrvatskoj. Međutim, velika većina složila se oko toga da su prihvatili određene dijelove švedske kulture koju sada osobno prakticiraju, poput slavljenja švedskih praznika ili promjene identitetskih obrazaca.

5.1.2 Razlika etnokulturnih masa Hrvata i Švedana

Prema formuli za etnolingvističku vitalnost, na skali od 1 do 7 je prosječna percipirana etnokulturna masa s hrvatske strane iznosila 2,89, a sa švedske strane 5,28. Ti se podaci mogu interpretirati tako da ispitanici smatraju da švedska obilježja dosta više prevladavaju u švedskom društvu nego ona hrvatska. Iako se ovo na prvu čini prilično zdravorazumski, ispitanici su prije seta ovih pitanja bili izloženi kratkoj vinjeti, odnosno tekstu, koji je za zadatak imao podsjetiti ih o multikulturalnom švedskom društvu, a glasilo je:

„Prema recentnim podacima Švedskog zavoda za statistiku (SCB, 2023), Švedska broji više od 10,5 milijuna stanovnika. Od tog broja, više od 25 % stanovništva čine strani državljani i državljani stranog porijekla. To su u najvećem broju državljani drugih skandinavskih država i država Europske unije, a zatim Azije, Afrike i Južne Amerike. Zbog visokog udjela državljana stranog porijekla u švedskoj populaciji, ova je država od javnosti često percipirana kao izrazito multikulturalna država.“

Sudionici fokusnih grupa rekli su kako na svakodnevnoj bazi uočavaju neka hrvatska obilježja u svojim mjestima prebivališta, no kako ih ipak ima više u ostalim državama dijaspore.

Ja se bavim filmom i u filmskom sam institutu pa mogu iz te perspektive reći, što mi je presmiješno, da su oni svi odrasli na „Baltazaru“ i da im sad kažeš, da zaustaviš nekog na ulici, otpjevao bi ti uvodnu špicu Baltazara. Ali i u dućanu sam uočio, doduše samo u jednom, hrvatske proizvode. Doslovno jedna polica sa Argeta paštetom i Zvijezda uljem i to je otprilike to. Ni u jednom drugom dućanu, kao jednostavno... Kad si spomenuo prije Njemačku, točno se vidi ta razlika između Njemačke i Švedske, odnosno Skandinavije (...)

Sudionik 6, doselio u 21. stoljeću

A znaš šta, iden ti na ova kina kada budu, kada vidim da je ovaj filmski festival, kada budu hrvatski filmovi, Stockholm film festival. Bude svake godine hrvatski film, tako da tu odem i tu poveden ljude ove na taj Dan državnosti. Bia sam par puta ode na misi, imaš hrvatsku misu zapravo u Stockholmu. Tamo je jako lipo, tamo sretneš dosta ljudi naših.

Sudionik 11, doselio u 21. stoljeću

Dosta je sudionika istaknulo i kako smatraju da Šveđani i dalje percipiraju Hrvate kao Jugoslavene, odnosno pripadnike bivše socijalističke države, te da svi možda i ne znaju razliku između hrvatske i ostalih kultura Balkana.

U knjižnici se, isto kao i u ostatku Švedske, knjige podvode pod serbokroatiska ne pod kroatiska, jezici se ne odvajaju, što mislim da je relevantno za spomenuti politički.

Sudionica 7, doselila u 21. stoljeću

Imaš ajvar u svakom dućanu, mislim da je to više nekakva ono jugoslavenska kultura možda, a ne nužno hrvatska. Njima nije skroz jasno, neće ti svi na karti znat popikat koja je koja zemlja, ali iskreno nisam ni ja znao koja je Norveška, a koja je Švedska dok nisam došao tu.

Sudionik 10, doselio u 21. stoljeću

Mi odemo u disko kada je neka balkanska večer, svi radimo jako puno i onda tako. Sada dok sam ja trudna, toga više nema s moje strane. Prije toga bi se organizirali i otišli bi jednu večer i proveli se.

Sudionica 12, doselila u 21. stoljeću

Iako Hrvati smatraju da su švedski nacionalni elementi uvelike prisutniji od onih hrvatskih, isto tako su istakli i da je prisutna određena količina hrvatskih elemenata. Tako ih možemo kategorizirati pod prehrambene proizvode, knjige, filmove te određena kulturna događanja.

5.1.3 Udaljenost između Hrvata i Švedana

Prema nalazu iz kvantitativne dionice istraživanja, percipirana udaljenost između grupe Hrvata i grupe Švedana u Švedskoj srednje je visoka te na skali od 1 do 7 iznosi 4,21. To znači da Hrvati osjećaju priličnu distancu i velike razlike između svoje etničke grupe i one švedske, a to se može očitovati u nekoliko elemenata koje su podijelili sudionici fokusnih grupa. Najviše su se spominjali način komunikacije, organizacija, izbjegavanje konflikta te odnos prema obitelji.

a) Način komunikacije

Kao jednu od ključnih razlika između ove dvije grupe mnogi su sudionici naveli način komunikacije. Sudionice doselile u 21. stoljeću istakle su kako im se zbog drugačije komunikacije bilo jako teško prilagoditi švedskom društvu.

Definitivno komunikacija. Mislim da mi zato tako teško ide taj jezik, gdje su oni jako pristojni u načinu izražavanja, a mi odmah direktno kažemo što mislimo. Uglavnom, mislim da je način komunikacije.

Sudionica 3, doselila u 21. stoljeću

Neke stvari koje kažu, doslovno upotrijebe neke riječi koje ja ne bi upotrijebila. Na poslu je bilo dosta stresno, dosta je loše organiziran bio posao, ja to kažem jednom šefu, i sada šefica Švedanka kaže mom šefu: ona je bila kao besviken, kao razočarana. Ne, nisam bila razočarana, dobila sam „srčani udar i nervni slom u isto vrijeme“. Razumijete? To su te neke... Šta hoćete reći s time? Šta mislite s time? Koriste neke riječi koje ono... Ja to tako uopće ne bih opisala.

Sudionica 12, doselila u 21. stoljeću

S druge strane, bilo je i onih koji su izrazito zadovoljni načinom komunikacije kod Švedana te smatraju da je razvijenija od hrvatske.

Ako nešto pitaš, napraviti će, učiniti će i dobit ćeš jedan pristojan odgovor, naravno generalno govoreći. Što se tiče komunikacije, definitivno je više razvijena ta kultura slušanja i što ti govoriš i onda na to odgovoriti. Manje se upada, nekako je tiše, što meni osobno i paše, nekako mi nikada nije prijalo kada su nekakvi veći ručkovi pa 5-6 ljudi priča u isti glas.

Sudionik 4, doselio u 21. stoljeću

Kao Švedani jako su ljudi razumljivi, saslušaju te, ako mogu, pomognu ti. Neće se smijati kao naši našima. Nije da protiv govorim, ali ako im se povjeriš, mogu te odat pa pričat, a Švedi to neće. Ja sam radila tolike godine, nisam nikad imala komplikacija sa Švedima, uvijek smo se sve dogovorili.

Sudionica 2, doselila 1960. – 1989.

Neki su sudionici istaknuli i kako Švedani gaje visoku razinu kulture promišljanja i donošenja odluka, gdje se u određenoj društvenoj grupi uvijek sve mora dobro raspraviti.

Mi smo dosta otvoreni ljudi, mi kažemo što hoćemo, (...) mi možda kažemo prije nego što smo mislili, oni više misle prije nego što odgovaraju.

Sudionica 5, pripadnica druge generacije hrvatskih imigranata u Švedskoj

(...) i to njihovo vječno pričanje i debatiranje u krug. Svaka odluka se mora raspraviti u društvu, to moraš prihvatiti, nema ono da ćeš samo odlučiti. Svi kažu svoje mišljenje svaki put definitivno. Ne dobiješ nužno bolju odluku, ali svi svaki put kažu to što misle, pa se možda osjećaju zadovoljnije, nemam pojma.

Sudionik 10, doselio u 21. stoljeću

Vole jako sastančiti. Ja tu valjda u dva mjeseca što sam radio dnevne smjene sam imao više sastanaka nego u pet godina u Hrvatskoj, ono, to je „sastanak o sastanku“ i diskusije koje ne vode nigdje po mom mišljenju. Ali ono, pokušavaju, šta ja znam.

Sudionik 9, doselio u 21. stoljeću

Također, sudionici su istaknuli i kako su Šveđani puno pristojniji nego Hrvati, kako u privatnoj, tako i u službenoj komunikaciji. Neke od njih ova je pomisao ponukala i da usporede švedsku i hrvatsku televiziju, odnosno parlament.

Ja bih zapravo pohvalio kako smo kulturni i da nitko nikome ne upada u riječ. To je jedna karakteristika koju sam ja zapravo naučio u Švedskoj, ne u Splitu ili u Zagrebu, jer mi jako volimo jedni drugima upadat u rečenice. Ovdje smo jako civilizirani, kulturni, na švedski način. To je nešto sam naučio u Stockholmu, ja moram biti iskren. Shvatiš kad ti nešto govoriš i dok ne staneš oni svi šute i onda ako ti njih prekineš, oni će šutiti, čekati dok ti završiš, to je zapravo jedna kulturna manifestacija i to mi nekad bude šok kad gledam hrvatski Dnevnik ili neku emisiju, kako se zove, Otvoreno ili tako...

Sudionik 11, doselio u 21. stoljeću

Vidite onaj naš Sabor tamo u Hrvatskoj, ali kod Šveda u Saboru ne čuje se mušica i lakše dolaze do dotičnog toga nekoga kada se priča ili kada dođeš kod njega da tražiš nešto, tu nema komplikacija. Ali ljudi nisu ni ratovali, trebamo razumjeti...

Sudionik 1, doselio 1960. – 1989.

Drugačiji način komunikacije od Hrvata definitivno je bila točka oko koje se složio najveći dio sudionika fokusnih grupa, a može se pretpostaviti da je izvor te razlike donekle i kulturološki utemeljen. Time se uočava neraskidiva poveznica jezika i kulture.

b) Organizacija

Određeni sudionici spomenuli su kako je privatni život Šveđana vrlo vremenski i tematski organiziran, za razliku od Hrvata. S druge strane, par sudionika navelo je kako su neorganizirani u nekim drugim stvarima.

Šveđani moraju isplanirati svoje vrijeme tri mjeseca unaprijed. Na primjer, da ja sada hoću sa svojom švedskom frendicom na kavu, ja nju moram tri mjeseca unaprijed zvati da mi popijemo u 12:00 kavu ili ručak (...) Tako da, meni to osobno je katastrofa. Preko vikenda su, većinom rade, posao i kuća, jedino kada dođu ljetni dani, onda su po svuda svaki dan, ali oni imaju isplanirano apsolutno sve cijelu godinu, 365 dana u godini imaju isplanirano, još se i dalje nisam privikla na to i mislim da nikada neću. Ali tipa organizacija na poslu im je katastrofa. I studij isto. Tako da, privatni život im je super, a ovo sve ostalo ne štima.

Sudionica 8, doselila u 21. stoljeću

Prije par godina kada sam stajala na kasi (...) stavljam stvari kao što mi stavljamo u Hrvatskoj, znači samo stavljaš stvari na kasu, ne razmišljaš kako ćeš staviti stvari na kasu. I uglavnom, bila sam sa najboljim prijateljicom i ona me gleda, ne vjeruje što radim. „Kako to stavljaš stvari na kasu?“, ja govorim „pa kako bi trebala stavljati stvari na kasu?“, 25 godina stavljam stvari na kasu na isti način, o čemu pričaš... „Bar kod ide prema blagajnici da lakše očita kod, da to brže ide“ ... Znači, produktivnost, efikasnost apsolutno na razini. (...) Negdje su potpuno neorganizirani. Radila sam puno godina na Gotlandu, nekad su posve organizirani i nema nikakve strukture. Međutim, u ovim nekim tehničkim stvarima, kod kojih u biti, kada gledaš dugoročni efekt toga da ti stavljaš bar kod ispred blagajnika, u tim stvarima su organiziraniji, strukturiraniji. Mislim da vide dugoročne posljedice, bolje nego što bi možda mi.

Sudionica 7, doselila u 21. stoljeću

Više njih je navelo da sve privatne obveze moraju upisivati u kalendar, kao i Šveđani, kako bi bili posve uključeni u društvo. Međutim, određeni sudionici istaknuli su i neke mane planiranja svih obveza u kalendaru.

Ja se uvek nekako žalim svojim prijateljima u Hrvatskoj da kao je loš socijalni život tu, da ono nemaš prijatelje i tako to, a zapravo onda kada razmišljaš, non stop imaš nešto bukirano, non stop se nešto događa. Tako da, nije to tako loše kada čovjek stavi onako racionalno i malo uđe

u svoj kalendar. Ovdje sve moraš u kalendar bukirat pa kad uđeš u kalendar, vidiš statistiku, nije to tako loše.

Sudionik 11, doselio u 21. stoljeću

Ova pretjerana organizacija mi ne paše. Jako su nespontani.

Sudionik 10, doselio u 21. stoljeću

Kalendar je uvijek ispunjen, ali nema tu duše. Meni je duša, kad sam ja sa našim ljudima, doli. Imaš ode sve, razumite? Ma ne znan... Zna vi jer ste ode, imaš sve, ali ono srce, duša, ono je doli, ono je doli, ostalo je doli. Tuđi čovik to nikada ne može razumit.

Sudionica 15, doselila 1960. – 1989.

Iako je stavljanje poslovnih obveza u kalendar i njihovo pravovremeno ispunjavanje u društvu često poželjna osobina, Hrvati se većinski slažu oko toga da je to kod Šveđana podignuto za jednu stepenicu previsoko, posebice ako se sličan način organizacije života prelijeva i u privatnu sferu. Najviše su istakli kako im fali spontanosti kod dogovaranja neformalnih druženja s prijateljima.

c) Izbjegavanje konflikta

Pod ruku s umjerenijim načinom komunikacije, sudionici fokusnih grupa svrstavaju i određenu nesklonost konfliktu koju su primijetili kod pripadnika švedske populacije.

Oni su dosta konflikträdda, boje se konflikta. Mi smo više izravni, (...) zato kod nas uvijek malo, malo, pa je rat, zato što mi se potučemo kada nije kako mi hoćemo. Šalu na stranu, ali mi smo izravni, naučimo se ovdje, kao što [Sudionik 11] kaže, da budemo malo više diplomatski, da kažemo na lijep način, ali mi kažemo, oni uvijaju i ne usude se kazati. Mi imamo i svećenike, mogu se otić ispovidit tamo, ne treba meni psiholog ili šta ja znam. Ja mislim da se mi trošimo daleko više, koliko pričam sa mojim prijateljicama, mi se izjadamo jedna drugoj i izgalamimo jedna na drugu i ode to. Ne trebaju meni farmaceutski proizvodi neki.

Sudionica 15, doselila 1960. – 1989.

(...) također su jako dobri, a ja iz vlastitog iskustva govorim, u stavljanju problema pod tepih. U tome su iznimno dobri unutar obiteljske situacije, tako da samo zanemare probleme.

Sudionica 7, doselila u 21. stoljeću

Mislim da je depresija dosta veliki problem kod etničkih Šveđana. To ja i vidim kada izdajem lijekove (...). Nije riječ o „hladnoći“, riječ je o sputavanju nekakvih reakcija na različite podražaje. I onda to skupljate u sebi i onda na kraju budete depresivni. Ne znam jesam li u pravu kada to kažem, ja samo pogađam da je to tako (...). Mi Hrvati jako volimo pričati o raznoraznim problemima, bilo da su politički, bilo da su društveni, bilo da su osobni. To je nama ispušni ventil i stvarno, to je nama najbolji antidepresiv, stvarno to dobro radimo, u Švedskoj sam naučila da smo tu jako dobri. (...) mislim da Šveđani, mi imamo isto svojih mana, imaju ih i oni. Jedna od mana je da trebaju imati malo više ispušnih ventila.

Sudionica 12, doselila u 21. stoljeću

Ono što se moglo iščitati iz citata sudionika jest mišljenje da Šveđani nisu „hladni“, što je možda uvaženi stereotip i predrasuda, već je u njihovoj kulturi duboko ukorijenjen pristup izbjegavanja konflikta.

d) Odnos prema obitelji

Pojedini su sudionici rekli kako uočavaju dosta veliku razliku kada je u pitanju odnos prema obitelji kod Hrvata i odnos prema obitelji kod Šveđana.

Ja bih više rekla, ja sam uvijek družila sa Šveđanima i Šveđankama, i ne znam, mislim da je obitelj malo nama važnija nego njima. Moji roditelji bi izgledali strogi prema njihovim, ali meni je to kao normalno kako su se moji roditelji ponašali prema meni i tako dalje.

Sudionica 5, pripadnica druge generacije doseljenika u Švedskoj

Obitelj, mislim da kod nas je jako bitna obitelj i ono mora se poštivati starije. Ujak ili strina koji stvaraju probleme, svima zadaju glavobolje, su svejedno dio obitelji jer to tako mora biti. Imam osjećaj da kod Šveda to je tako nekako, da imaju puno blaže obiteljske odnose, da se puno manje petljaju jedni drugima u živote.

Sudionica 3, doselila u 21. stoljeću

Ja imam osjećaj da oni više gledaju na sebe kao jedinku, čak i u obitelji. Bitno je da dijete ide u vrtić, ali tipa roditelji koji su rastavljeni, to je isto učestalo ovdje. Obično kažu da imaju kao barnfri vecka, recimo kada je dijete kod oca, jer tu je svaki drugi tjedan, obično se mijenjaju tko ima djecu. Majka kaže da nema dijete taj tjedan, ali meni to zvuči baš nekako grozno. (...) Ali isto tako i za starije. Prilično je uobičajeno da stariji, sada i kod nas je to nekako više, ali ono djeca posjete svoje roditelje jednom mjesečno, jednom u 2-3 mjeseca, oni popiju kavu i to je to. Moji doma, to je ono kao košnica, svi su jedni s drugima, pomažu jedni drugima, čuvaju djecu jedni drugima, to je dosta ta razlika koju ja vidim, ali ovdje je to i prihvaćeno.

Sudionik 9, doselio u 21. stoljeću

Ovi citati upućuju na promjenu rodni uloga i obiteljskih odnosa kod Šveđana u usporedbi s Hrvatima, što su obilježja druge demografske tranzicije. Primarni pokazatelj ove faze jest kulturalni zaokret prema postmodernističkim normama, odnosno individualizmu i samoaktualizaciji (Van de Kaa, 2001). Današnja problematika švedskih unutarobiteljskih odnosa dodatno je problematizirana u dokumentarcu *The Swedish Theory of Love* (Gandini, 2015), gdje se poseban naglasak stavlja na individualizam, odnosno orijentiranost švedske države blagostanja na pojedinčevu autonomiju, dok su u drugim zemljama institucije takvih modela više usmjerene na kućanstva i samu obitelj.

5.2 Sudjelovanje u postmigracijskim aktivnostima kod hrvatskih doseljenika

Druga hipoteza ovog istraživanja glasila je da prva i druga skupina hrvatskih doseljenika u Švedskoj, odnosno oni koji su doselili u periodu od 1960. do 1989., te oni koji su doselili u periodu od 1990. do 2000., više sudjeluju u hrvatskim kulturnim udrugama u Švedskoj nego treća skupina, odnosno oni koji su doselili u 21. stoljeću. Pri statističkoj obradi ove hipoteze i povezanosti varijabli „SKUPINA / DOSELJENJE“ i „UDRUGE“ korišten je hi-kvadrat test kojim se mjerila povezanost perioda doseljenja u Švedsku i sudjelovanja u hrvatskim kulturnim udrugama u Švedskoj.

Tablica 3. Kontingencijska tablica odnosa vremena doseljenja u Švedsku i sudjelovanja u hrvatskim kulturnim udrugama

SKUPINA / DOSELJENJE	UDRUGE			
		DA	NE	Ukupno
1	N	18,00	4,00	22,00
	Teorijska frekvencija	8,43	13,56	22,00
	% unutar retka	81,81 %	18,19 %	100,00 %
2	N	13,00	5,00	18,00
	Teorijska frekvencija	6,90	11,09	18,00
	% unutar retka	72,22 %	27,78 %	100,00 %
3	N	25,00	81,00	106,00
	Teorijska frekvencija	40,66	65,34	106,00
	% unutar retka	23,58 %	76,42 %	100,00 %
Ukupno	N	56,00	90,00	146,00
	Teorijska frekvencija	56,00	90,00	146,00
	% unutar retka	38,36 %	61,64 %	100,00 %

Sukladno Tablici 3, može se zaključiti kako 81,81% svih ispitanika skupine 1 sudjeluje ili je nekad sudjelovalo u aktivnostima hrvatskih kulturnih udruga u Švedskoj, kao i 72,22% svih ispitanika skupine 2. S druge strane, većina (76,42%) ispitanika skupine 3 nikad nije sudjelovala u aktivnostima hrvatskih kulturnih udruga u Švedskoj. Hi-kvadrat testom utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost ($N = 146$, $X^2 = 36,089$, $df = 2$, $p = <,001$, Cramerov $V = 0,497$) između vremena doseljenja u Švedsku i sudjelovanja u hrvatskim kulturnim udrugama u Švedskoj, te da je povezanost prema Cramerovom V vrlo jaka. Prema ovim nalazima, prihvaćamo drugu hipotezu i utvrđujemo da oni koji su doselili u periodu od 1960. do 1989., te oni koji su doselili u periodu od 1990. do 2000. više sudjeluju u hrvatskim kulturnim udrugama u Švedskoj nego treća skupina, odnosno oni koji su doselili u 21. stoljeću.

U prilog ovom nalazu ide i statistička obrada povezanosti varijabli „DOB“ i „UDRUGE“, pri kojoj se analizirala povezanost dobi ispitanika i sudjelovanja u hrvatskim kulturnim udrugama. Hi-kvadrat testom uz 5% rizika utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost ($N = 146$, $X^2 = 21,775$, $df = 3$, $p = <,001$, Cramerov $V = 0,386$) između dobi ispitanika i sudjelovanja u hrvatskim kulturnim udrugama u Švedskoj, te da je povezanost prema Cramerovom V jaka. Iz tablice 4 je vidljivo kako se postotak ispitanika koji sudjeluje u hrvatskim kulturnim udrugama u Švedskoj povećava u odnosu na dob, odnosno da stariji ispitanici (skupine 46-60 i 61+) više sudjeluju u aktivnostima udruga nego mlađi ispitanici (skupine 18-30 i 31-45).

Tablica 4. Kontingencijska tablica odnosa dobi ispitanika i sudjelovanja u hrvatskim kulturnim udrugama

DOB		UDRUGE		Total
		DA	NE	
18-30	N	8.00	18.00	26.00
	Teorijska frekvencija	9.97	16.03	26.00
	% unutar retka	30.77 %	69.23 %	100.00 %
31-45	N	19.00	55.00	74.00
	Teorijska frekvencija	28.38	45.62	74.00
	% unutar retka	25.68 %	74.32 %	100.00 %
46-60	N	15.00	14.00	29.00
	Teorijska frekvencija	11.12	17.88	29.00
	% unutar retka	51.72 %	48.28 %	100.00 %
61+	N	14.00	3.00	17.00
	Teorijska frekvencija	6.52	10.48	17.00
	% unutar retka	82.35 %	17.65 %	100.00 %
Ukupno	N	56.00	90.00	146.00
	Teorijska frekvencija	56.00	90.00	146.00
	% unutar retka	38.36 %	61.64 %	100.00 %

U hrvatskim kulturnim društvima u Švedskoj Hrvati uglavnom sudjeluju da bi očuvali neke nacionalne tradicije, družili se sa ljudima iz svoje države ili jednostavno provodili svoje slobodno vrijeme. Tako su neki sudionici fokusnih grupa istakli sljedeće.

Od nedavno sam član Hrvatskog kulturnog društva u Malmöu, mislim da je stvarno lijepo malo se vratiti tim pjesmama, tim običajima (...) Mislim da zapravo imanje djeteta promijeni puno toga. Želiš da i tvoje dijete ima te korijene i da se više upozna sa kulturom i da vidi da i drugi ljudi pričaju hrvatski jezik, a ne samo mama i tata. Tako da, eto, to je nekako bila moja prekretnica da se malo više vežem zapravo za hrvatski jezik i za hrvatsku kulturu - dobivanje djeteta.

Sudionica 3, doselila u 21. stoljeću

I ja sam dosta, kako se kaže ono, sudjelovala u klubu ovdje u Švedskoj, Hrvatski klub „Jadran“, i onda imamo za omladinu, ono „Klub mladih Hrvata“, tu sam dosta aktivna. Plešem isto folklor u „Jadranu“.

Sudionica 5, pripadnica druge generacije doseljenika u Švedskoj

Jako sam aktivna u našem hrvatskom društvu ovdje u Helsingborgu (...) Isto imamo Hrvatski savez u Švedskoj, tako da sam i član predsjedništva našeg Saveza. Mislim da je jako bitno da se naši ljudi aktiviraju. Sada ovaj mjesec osnivamo i naše Društvo prijatelja Hajduka u Helsingborgu!

Sudionica 15, doselila 1960. – 1989.

Neki doseljenici koji su doselili u 21. stoljeću istakli su i svoje razloge nesudjelovanja ili prestanka sudjelovanja u ovim društvima i udrugama. Neki smatraju da imaju prevelike razlike u mišljenjima u usporedbi s Hrvatima koji sudjeluju u tim udrugama.

U gradu postoji i hrvatski klub, (...) postoji klub od 1975. tak' nešto, već jako, jako dugo. Klub ne drže Hrvati nego Bosanci, tak' da nisu baš... Ono, oni su došli tu 70-ih i 80-ih godina, tako da su tu već jako dugo, tako da nemamo baš ista mišljenja i razmišljanja. Sudjelovala jesam, ali nisam baš zadnje dvije godine česti učesnik tamo, ali i dalje oni imaju druženja, događanja jednom mjesečno minimalno, tak da, sve je to, ono super, lijepo.

Sudionica 8, doselila u 21. stoljeću

U ovim udrugama i to jedino što sam bio je što sam igrao stolni tenis par puta, ali poslije toga baš nisam. Isto kao što je [Sudionica 8] rekla, ja mislim, to je ipak malo veći gap u godinama i u mišljenjima (...) Razlika je u godinama, razlika je u mišljenjima. Imao sam osjećaj kao da je to jedna nekako veća ekipa od muškaraca tipa šezdesetih godina koji tamo dođu, malo cugaju, i tako se zabave. To je skroz ok, ali ono ne znam šta bi ja radio tamo sa njima, to ja radim sa svojom ekipom koja je isto, recimo, Balkan ekipa i to (...)

Sudionik 9, doselio u 21. stoljeću

Sudionici 1 i 2 rekli su da su prije puno više sudjelovali u aktivnostima hrvatskih udruga, no kako su sada stariji, idu sve rjeđe.

Dok smo bili mlađi i jesmo puno, sad smo stariji, družimo se, ali ne baš toliko kao ranije. Kada smo bili mladi, išli smo puno u „Croatiu“, udruženje „Jadran“ i tako... Sad kad smo malo stariji, malo rjeđe.

Sudionik 1 i Sudionica 2, doselili u periodu 1960. – 1989.

Sudionici koji žive u manjim gradovima istaknuli su kako u njihovim sredinama i nema baš puno prilika za sudjelovanje u hrvatskim udrugama – jer ih baš i nema.

Toga tu baš i nema. Nema ničega. Nas ima iz Hrvatske četvero, tj. šestero ako brojimo i ovih dvoje starijih i svi se znamo što se nas tiče (...), ali ništa više van toga.

Sudionica 14, doselila u 21. stoljeću

Sada živim u Umeå, nas je osam ukupno registrirano kao dijaspora iz cijele bivše Jugoslavije, tako da gore nema nikakvih prilika za socijalizaciju na hrvatskom jeziku.

Sudionica 7, doselila u 21. stoljeću

Stariji Hrvati u Švedskoj većinom sudjeluju u postmigracijskim aktivnostima hrvatskih kulturnih udruga da bi održali kulturološki kontakt sa svojom domovinom ili pak provodili svoje slobodno vrijeme. Međutim, suvremeni doseljenici sve manje sudjeluju u takvim udrugama, a kao glavne razloge ističu jaz u godinama, manjkavost sadržaja ili nezanimljivost aktivnosti.

5.3 Korištenje švedskog i hrvatskog jezika kod hrvatskih doseljenika

Treća hipoteza ovog istraživanja glasila je da postoji razlika između korištenja hrvatskog i švedskog jezika između hrvatskih doseljenika koji su članovi hrvatskih kulturnih udruga u Švedskoj i kod onih koji nisu članovi hrvatskih kulturnih udruga u Švedskoj. Statističkom obradom varijabli „UDRUGE“ i „ADITIVNA JEZIK“, pri kojoj se analizirala razlika u prosječnoj količini korištenja jezika između ispitanika koji sudjeluju i onih koji ne sudjeluju u hrvatskim kulturnim udrugama u Švedskoj. Levenovim testom utvrđeno je da se radi o heterogenim varijancama ($F = 10,032$, $df_1 = 1$, $df_2 = 144$, $p = 0,002$). Zatim se koristio Welchov t-test ($t = 3,150$; $df = 142,059$; $p = 0,002$) kojim je uz 5% rizika zaključeno da postoji statistički značajna razlika u prosječnoj količini korištenja hrvatskog i švedskog jezika između Hrvata koji sudjeluju u hrvatskim kulturnim udrugama ($\bar{x} = 42,23$) i onih koji ne sudjeluju u hrvatskim kulturnim udrugama ($\bar{x} = 35,37$). Time prihvaćamo treću hipotezu i zaključujemo da postoji razlika u prosječnom korištenju hrvatskog jezika između ove dvije skupine.

Četvrtom hipotezom je pretpostavljeno da postoji razlika u prosječnom korištenju hrvatskog i švedskog jezika kod tri skupine hrvatskih doseljenika u Švedskoj. Levenovim testom utvrđeno je da se radi o heterogenim varijancama ($F = 5,560$, $df_1 = 2$, $df_2 = 143$, $p = 0,005$). Welchovom korekcijom provedena je analiza varijance (ANOVA) u kojoj su analizirani prosjeci između triju skupina. Uz 5% rizika zaključeno je da postoji razlika u prosječnom

korištenju hrvatskog i švedskog jezika kod tri skupine hrvatskih doseljenika u Švedskoj ($F = 33,909$, $df = 2$, $p < ,001$). Games-Howellovim post hoc testom utvrđeno je da su razlike između svih grupa statistički značajne, što je prikazano u tablici 5.

Tablica 5. Games-Howell Post Hoc usporedba analize varijance

Games-Howell Post Hoc usporedba - SKUPINA / DOSELJENJE						
Usporedba	Razlika u \bar{x}	SE	t	df	p _{Tukey}	
1 - 2	7,495	2,955	2,536	28,977	0,043	
1 - 3	17,009	2,058	8,264	58,450	< ,001	
2 - 3	9,514	2,857	3,330	27,892	0,007	

Iz tablice je vidljivo da je razlika između onih koji su doselili u periodu 1960. – 1989. (prva skupina) i onih koji su doselili u 21. stoljeću (treća skupina) najveća ($\bar{x} = 17,009$), nešto manja između onih koji su doselili u periodu 1990. – 2000. (druga skupina) i onih koji su doselili u 21. stoljeću ($\bar{x} = 9,514$), a najmanja između prve i druge skupine ($\bar{x} = 7,495$). Ovim nalazima prihvaćamo četvrtu hipotezu i zaključujemo da postoji razlika u prosječnom korištenju hrvatskog i švedskog jezika kod hrvatskih doseljenika u Švedskoj.

Kada je u pitanju korištenje hrvatskog ili švedskog jezika u određenim društvenim situacijama, jedna je sudionica fokusnih grupa, inače pripadnica druge generacije hrvatskih doseljenika u Švedskoj, izjavila kako u Klubu mladih Hrvata u Malmöu čak više pričaju švedski nego hrvatski, a spominje i kako se u starijim udrugama više priča hrvatski.

Više švedski. Dobro, u „Jadraniu“ je drugačije, tu je ona starija generacija. Tu dosta puno pričamo hrvatski više, ali u „Mladim Hrvatima“, tu skoro samo pričamo ono švedski, ali sada smo dobili jednoga iz Zagreba. On se doselio prije četiri godine i on je isto sad član kod nas u „Mladi Hrvati“, pa hoće da se malo sada više priča hrvatski. To je nama dobro isto, da možemo malo, malo, kako se kaže, trenirati jezik, tako se nauči jezik.

Sudionica 5, pripadnica druge generacije doseljenika u Švedskoj i članica jedne udruge

Još je dvoje sudionika izjavilo kako su, zbog dugog vremena provedenog u Švedskoj, i zaboravili neke hrvatske riječi i izraze, premda sudjeluju u aktivnostima hrvatskih kulturnih udruga.

Ja mogu, nekad se zamislim, ne znam ni sam gdje sam i šta sam. Na primjer, u kući sa obitelji i to sve, tu se nekad priča 80% hrvatskoga, ali se koriste neke švedske riječi, tako da je to neki

jezik, neki novi, treći jezik ispadne. Zaboravilo se neke posebne riječi, a kada dođem dole, onda me oni dole smatraju strancem, a ovi ovdje strancem, tako da, ne znam, naučio sam pa mi to ne smeta.

Sudionik 13, doselio 1990. – 2000. i član jedne udruge

Što se tiče jezika kao jezika, sve jedan dokument u Švedskoj, pravni, bilo kakvi, mogu pročitati bez problema. Sve do jedne križaljke ću riješiti bez problema. Sa hrvatskim jezikom nisam takva zato što sam ja otišla sa 17,5 godina od dole. Moj jezik se nije razvija jer jezik je ka' i cviće, morate ga njegovati.

Sudionica 15, doselila 1960. – 1989. i članica jedne udruge

Većina sudionika koja je doselila u 21. stoljeću se složila oko toga da švedski nije apsolutno nužan da bi ostvarili uspješnu komunikaciju sa Šveđanima, budući da većina barata odličnim znanjem engleskog jezika. Međutim, također su istaknuli da je švedski potrebno znati da bi se u potpunosti integrirali u sve društvene situacije, a u tome su se složili i stariji doseljenici.

Mislim da svakako engleski, ako ga pričaš tečno, ako znaš da ga možeš koristiti, ako znaš da ga svi razumiju, otežava ti jednostavno. Ja sam, nakon pet godina što sam tu, u šestu sam ušla, ja sam tek progovorila švedski prije godinu dana. Ja sam slušala švedski, družila sam se sa Šveđanima, naravno, ali uvijek sam se bojala progovoriti, jednostavno je sad došao taj moment kad me bolilo briga i ono kao, zvučat ću kako zvučim, gramatički točno – netočno.

Sudionica 8, doselila u 21. stoljeću

Ja bih rekla svakako ako govoriš dobar engleski i shvate da govoriš dobar engleski, oni se automatski prebacuju na engleski. Međutim, s vremenom se (...) u jednom trenutku samo prebace na švedski kad shvate da razumiješ, samo se prebace na švedski i nema više povratka. (...) U početku s moje strane je to funkcioniralo kao grupa govori na švedskom, oko mene svi govore na švedski i ja odgovaram na engleski i to je funkcioniralo tako jednu godinu dana, nakon čega sam se ja prebacila na švedski zato jer eto nema više smisla da odgovaram na engleskom jeziku.

Sudionica 7, doselila u 21. stoljeću

Ja znam par profesora koji su tu, tipa jedan lik je tu 15 godina i zna naručiti pivu na švedskom i to mu je maksimum, ali to ti prolazi na Sveučilištu i nigdje drugdje. Meni se čini, znači ono za bilo kakve kao ono normalne poslove van faksa ti definitivno treba jezik, ali ljudima na faksu ne treba i komotno ljudi budu po pet godina ovdje na doktoratu, sva predavanja koja rade, svu interakciju sa studentima, sve obave na engleskom, čak i u situacijama kad se kolegij daje na švedskom. (...) više se oni prilagode tebi nego ti njima, ali u biti se trudim koristiti švedski koliko god mogu.

Sudionik 10, doselio u 21. stoljeću

Za razliku od sudionika koji su doselili u Švedsku u 21. stoljeću, Sudionica 2 bila je primorana savladati švedski jezik čim je doselila, a pritom nije znala ni engleski. S njom se složila i Sudionica 5, inače njena unuka.

Kada smo mi došli, engleski nisam znala, počela sam raditi šesti dan, nisam ništa razumila. Išli smo navečer na kurs da učimo švedski ja i muž, i pomalo sam se navikavala, ali bilo je teško. Puno večeri sam došla kući, plakala kako ću ja ovo savladati, ali sve sa vremenom na svoje dođe. I puno su mi pomagali kada nešto ne znam, nisu mi se smijali. Ja sam doživjela te trenutke zato što su stvarno bili dobri prema meni.

Sudionica 2, doselila 1960. – 1989.

Mislim, to se isto danas vidi kada dolaze ljudi ovdje u Švedskoj. Sve se može ono na engleski, prije kad su baka i dida došli to je onda bilo da moraš znati švedski.

Sudionica 5, pripadnica druge generacije doseljenika u Švedskoj

Veliki dio sudionika u fokusnim grupama radio je u medicinskoj ili farmaceutskoj industriji te su izjavili kako im je švedski apsolutno potreban na poslu, gdje ne smiju pričati nijednim drugim jezikom osim ako pacijent to ne želi.

Ja kao radnik u zdravstvu od prvog dana sam morao pričati švedski, morao znati švedski kakav god, s time da recimo kada bih usporedio Hrvatsku i Švedsku, ovdje prolazi puno lošiji nivo jezika nego šta bi prolazio u Hrvatskoj. Sada da dođe neki Šveđanin i da kaže: „sad moramo krv mi vaditi“, to bi bilo sramotno u Hrvatskoj, ljudi bi se bunili i to. Međutim ovdje, kako je ta integracija i useljavanje u Švedsku traje već veliki period vremena, već su i stariji ljudi zapravo

navikli da osoblje često govori lošijim jezikom, nažalost, i to su jednostavno prihvatili u sebi. Oni kažu, to sam čuo mnogo puta, „joj, hvala ti bože, ovaj liječnik zna švedski“.

Sudionik 9, doselio u 21. stoljeću

Ja pričam samo švedski u bolnici, ali ja isto ako vidim da su ljudi našeg podrijetla, pitam kao koji žele jezik pričati, jer neki ljudi su i stariji, neki su zaboravili ili rođeni tu pa i ne znaju baš tako dobro, pa preferiraju švedski. Ali uglavnom uzimam te pacijente koji imaju imena iz bivše Jugoslavije, da bude lakše radi kulture i jezika razumjeti ih.

Sudionik 11, doselio u 21. stoljeću

Određeni sudionici fokusnih grupa koristili su i neke švedske riječi tijekom razgovora koji su se provodili na hrvatskom jeziku. U nastavku su primjeri takvih izraza.

Zapravo i nekad idem na ta društvena okupljanja, a to je kao šetnja, vandring, oko Göteborga.

Sudionik 9, doselio u 21. stoljeću

Ja kad sam doselila, tad nije bilo ovo da se čeka uppehållstillstånd, dozvola za boravak, nego dobivala se odmah dozvola za rad.

Sudionica 15, doselila 1960. – 1989.

Doma znam pričati švedski, znam engleski koristiti ako hoću nešto, kako se kaže, förklarar, ako hoću nešto objasniti... Hrvatski koristim naravno kada sam sa svojim prijateljima koji su s Balkana.

Sudionica 12, doselila u 21. stoljeću

Išli smo navečer na kurs¹⁵ da učimo švedski ja i muž, i pomalo sam se navikavala, ali bilo je teško.

Sudionica 2, doselila 1960. – 1989.

(...) ljudi koriste jedne te iste namirnice stalno i to se jedu ti köttbullari¹⁶ (...)

Sudionik 9, doselio u 21. stoljeću

¹⁵ hrv. tečaj

¹⁶ hrv. mesne okruglice

Švedski jezik potrebno je znati kako bi se uspješno integriralo u sve sfere švedskog društva, a to je istaknula i velika većina sudionika u fokusnim grupama. Iz toga se može zaključiti kako se sa jezične strane Hrvati vrlo dobro integriraju u švedsko društvo. Svi su se izjasnili da vrlo dobro znaju pričati švedski, a nekima su se i određene švedske riječi počele miješati i u znanje materinjeg jezika, ponekad i u smislu zaboravljanja nekih riječi i frazema na hrvatskom jeziku.

6. Rasprava

Inicijalno su u ovom radu postavljene četiri hipoteze, od kojih su u kvantitativnom dijelu istraživanja sve četiri prihvaćene. Potom je u kvalitativnom djelu istraživanja dobivenim kvantitativnim podacima dan kontekst, a izjavama sudionika fokus grupa su dodatno ilustrirani načini i iskustva integracije Hrvata u Švedskoj te razlozi korištenja pojedinog jezika u određenim situacijama.

Sukladno prezentiranim rezultatima ovog istraživanja, hrvatski doseljenici u Švedskoj zadržavaju visoku razinu etnolingvističke vitalnosti ($V = -0.97$), što bi značilo da i u stranoj državi uspijevaju zadržati svoja etnička obilježja i ponašati se kao jezično kohezivan identitet. Dok Ehala (2009:130) formulom slično dobivene rezultate kontekstualizira u okvirima stigmatizirane grupe s niskim stupnjem individualnog utilitarizma ($U = 0,2$) koje se ne integriraju u ciljano društvo koje percipiraju kao jako različito od svojeg ($r = 6,6$), kod Hrvata u Švedskoj se takva interpretacija ne može primijeniti budući da je stupanj individualnog utilitarizma jako visok ($U = 1,72$), a udaljenost između kultura osrednja ($r = 4,21$). Ovi rezultati znače da se Hrvati u Švedskoj vrlo dobro integriraju, no i dalje zadržavaju svoja etnolingvistička obilježja i ponašaju se kao aktivan kolektiv. Međutim, obzirom na visok rezultat na varijabli „U“, mogućnost asimilacije u budućnosti postoji. Potencijalni uzrok tome može biti i sklonost mladih ka multikulturalnosti zbog potrebe za potpunim uključivanjem na suvremeno tržište rada te emocionalnoj integraciji u tamošnje društvo (Mesarić Žabčić, 2006:317), no ovim se radom takvo što ne može dokazati ili predvidjeti.

U prilog nalazima visoke razine etnolingvističke vitalnosti ide i činjenica da je svim sudionicima u istraživanju hrvatski ili jezična varijanta hrvatskog barem jedan od jezika koji su naveli kao materinji, premda ih velika većina zna švedski jezik. Također, 14 od 15 sudionika fokusnih grupa u razgovoru je potvrdilo se nikad ne bi mogli osjećati kao Šveđani, čak i sa švedskim državljanstvom, dok je jedna sudionica (pripadnica druge generacije hrvatskih doseljenika u Švedskoj) izjavila kako je na razmeđu između svoje dvije etničke pripadnosti, no

njeguje i prakticira sve hrvatske običaje. Kao najveće razlike između Hrvata i Šveđana vide način komunikacije, odnos prema obitelji, ulaz u konfliktnu situaciju te organizaciju vlastitog vremena.

Ipak, kada je u pitanju sudjelovanje u organiziranim kulturnim aktivnostima Hrvata u Švedskoj, većina u uzorku ih ne sudjeluje (62,7%), a u istima više sudjeluju stariji nego mlađi doseljenici. Razlozi su brojni, a mlađi sudionici fokusnih grupa kao najveći razlog nesudjelovanja su istakli jaz u godinama između njih i sudionika u tim aktivnostima te općenitu manjkavost takvih sadržaja u gradovima u kojima žive. Istraživanje Mesarić Žabčić (2006:317) je pokazalo sličan trend i tada, gdje je autorica za razlog dala snažniju želju starijih doseljenika za isticanjem vlastitog etničkog identiteta.

Također, istraživanje je pokazalo da postoji razlika u prosječnom korištenju hrvatskog i švedskog jezika kod onih doseljenika koji sudjeluju i onih koji ne sudjeluju u hrvatskim kulturnim udrugama. Uz to, zaključeno je kako postoji razlika u korištenju jezika kada su u pitanju stariji i mlađi doseljenici. Mlađi su sudionici fokusnih grupa tako isticali kako u komunikaciji sa Šveđanima pretežno koriste švedski i engleski, dok su se stariji uglavnom zadržavali na švedskom, koji im je u trenutku doseljenja bio potrebitiji nego engleski. Međutim, u komunikaciji s drugim Hrvatima ili Balkancima u Švedskoj, i mlađi i stariji doseljenici koriste hrvatski ili „naški“¹⁷ jezik.

Ovakvi su rezultati u širem pogledu bili donekle i očekivani, budući da je i u prijašnjim istraživanjima (Lalich, 2010; Šutalo, 2010; Čapo Žmegač, 2019) na populaciji hrvatskih iseljenika u drugim državama dokazano da jako dobro integriraju u tamošnja društva, pritom čuvajući i njegujući vlastiti etnokulturni integritet. Takvo stvaranje transnacionalnog prostora od strane Hrvata u Švedskoj dodatno naglašava složenost migracijskih procesa i sposobnost migranata da integriraju različite aspekte svoje kulture i identiteta u novom okruženju, što je u principu i jedan od fokusa migracijskih studija u 21. stoljeću. Kod Hrvata u Švedskoj, taj se prostor manifestira kroz različite oblike koji uključuju održavanje veza s domovinom, poput sudjelovanja u nacionalnim kulturnim udrugama i društvima te formiranja zajednica koje premošćuju granice između matične zemlje i zemlje trenutnog boravišta.

S te je strane izrazito kompleksno promatrati i Berryjevu (1992) akulturacijsku teoriju u današnjem kontekstu sve češćih (trans)migracija. Kako migranti danas održavaju jači kontakt s matičnom državom pomoću raznih informacijsko-komunikacijskih tehnologija, valja se

¹⁷ Varijanta jezika koju su sudionici fokusnih grupa spominjali u kontekstu takozvanog „balkanskog esperanta“, odnosno jezične tvorevine nastale od kombinacije hrvatskog, srpskog, bošnjačkog, slovenskog i ostalih jezika bivše države – Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

zapitati u kojoj se mjeri danas događaju marginalizacija i separacija, a u kojoj integracija i asimilacija. Uz opasku da su ovo ipak idealni tipovi nastali u nastojanju kategorizacije strategija prilagodbi migranata u društvo primitka, treba primijetiti i kako su, radi povećanog obujma transmigracija, granice između ovih kategorija sve tanje. Razlozi tome ponajprije mogu biti utjecaj snažnijih globalizacijskih procesa, neprestani brzi rast i razvoj digitalnih tehnologija te promjene u nekim društveno-političkim strukturama (u kontekstu Hrvatske – ulazak u Europsku uniju 2013. godine i Schengensko područje 2023. godine). Stoga suvremeni kontekst transmigracija od doseljenika zahtijeva fleksibilnost i dinamičnost u primjeni strategija prilagodbe. Tako se čini da se danas više koriste kombinacije strategija prilagodbe, ovisno o različitim kulturnim, socijalnim i ekonomskim kontekstima u kojima se migranti nalaze.

Valja pak istaknuti da ovo istraživanje ima nekoliko ograničenja i nedostataka kojih je istraživač svjestan. Prvo, treba napomenuti da je ovo istraživanje rađeno u svrhu diplomskog rada te u njega nisu uložena velika financijska sredstva za provedbu istraživanja. Samim time, odabran je prigodni uzorak na populaciji hrvatskih doseljenika u Švedsku. Pritom je u uzorku prisutan razmjerno veći broj žena nego muškaraca, kao i hrvatskih migranata koji su u Švedsku doselili u 21. stoljeću, te samim time uzorak nije dovoljno reprezentativan da se mogu izvući strogi zaključci o integraciji, navikama te društvenom i jezičnom ponašanju hrvatske zajednice doseljenika u Švedskoj. Drugo, izvorni plan istraživača da se u svaku fokusnu grupu uključi po barem jedan sudionik ili sudionica s različitim obilježjima (vrijeme doseljenja (grupe 1, 2 i 3) i sudjelovanje u kulturnim udrugama Hrvata u Švedskoj (grupe A i B)) nije bio moguć zbog spriječenosti i privatnih obveza određenih sudionika. U tom smislu, nije bilo moguće postići željenu heterogenost pojedinih fokusnih grupa po tim pitanjima te smjerovi grupne rasprave nekada nisu postigli planiranu dubinu, iako je to prije istraživanja bilo očekivano od strane istraživača. Na kraju, problem mjerenja koncepta etnolingvističke vitalnosti prisutan je već desetljećima te brojni istraživači diljem svijeta korak po korak pokušavaju doprinijeti mjernim instrumentima za ovaj fenomen (Giles i sur. 1977; Ehala, 2008; 2009). U ovom je radu korištena verzija formule za subjektivnu percepciju etnolingvističke vitalnosti koja u međuodnos dovodi etnokulturnu snagu promatrane grupe u odnosu na grupu države primitka ($M1$ i $M2$), percipiranu razliku između dvaju grupa (r) te stupanj individualnog utilitarizma (U) (Ehala, 2009). Samim time, moguće je da dobiveni rezultati odstupaju od stvarne situacije i konteksta, budući da se u formuli ne mjere objektivni društveni faktori, poput socioekonomskog statusa, stvarnog jezičnog statusa, činjeničnih osobina o stanju manjinske grupe i slično.

7. Zaključak

Kroz ovaj rad ostvareni su ciljevi zadani na početku istraživanja: dobiveni su osnovni uvidi u populaciju hrvatskih doseljenika u Švedskoj te je kroz koncept etnolingvističke vitalnosti prikazan stupanj njihove integracije u ovu skandinavsku državu. Citatima i anegdotama sudionika fokusnih grupa ilustrirana je složenost i problematika postmigracijskih procesa Hrvata u Švedskoj, koja opravdava općenito pomicanje fokusa migracijskih studija na ovu i slične tematike.

Istraživanje provedeno među hrvatskim doseljenicima u Švedskoj otkriva da zadržavaju visoku razinu etnolingvističke vitalnosti, pokazujući njihovu sposobnost očuvanja etničkih obilježja i formiranja kohezivnog jezičnog identiteta čak i u stranoj sredini. Ovi rezultati ukazuju na uspješnu integraciju Hrvata u švedsko društvo, istovremeno naglašavajući njihovu aktivnu kolektivnu svijest, što se pokazalo točnim i u dosadašnjim istraživanjima (Lalich, 2010; Šutalo, 2010; Čapo Žmegač, 2019). Međutim, visok stupanj individualnog utilitarizma kod sudionika sugerira i potencijalnu mogućnost asimilacije u budućnosti. Nadalje, nalazi istraživanja pokazuju da većina sudionika ističe hrvatski ili jezičnu varijantu hrvatskog kao materinji jezik, unatoč dugotrajnom bivanju u stranoj državi. Osim toga, sudionici fokusnih grupa jasno su odbili mogućnost identifikacije kao Šveđani, ističući pritom povezanost s domovinom ili obilježjima svojeg identiteta kojeg povezuju s Hrvatskom.

Iako zadržavaju visoku razinu etnolingvističke vitalnosti, većina ne sudjeluje u organiziranim kulturnim aktivnostima, pri čemu su pak razlike između mlađih i starijih doseljenika uočljive u korištenju jezika i sudjelovanju u tim aktivnostima. Ovi nalazi tako na najbolji način odražavaju kompleksnost postmigracijskih procesa i sposobnost migranata da održe svoj identitet u stranom okruženju, što dodatno produbljuje akulturacijsku tipologiju (Berry, 1992).

Premda je iz ovog istraživanja zaključeno da se Hrvati jako dobro integriraju u švedsko društvo, a pritom zadržavaju svoje etnolingvističke osobine, navike i obrasce ponašanja, takvu osnovnu interpretaciju valja uzeti s rezervom, budući da uzorak istraživanja nije reprezentativan, a priroda mjernih instrumenata takva da se ne fokusira na objektivno stanje situacije, već subjektivni pogled sudionika istraživanja na objektivne faktore etnolingvističke vitalnosti (Bourhis, Giles i Rosenthal (1981:147; Ehala, 2008; 2009). Međutim, kako je problematika mjerenja etnolingvističke vitalnosti i dalje prisutna širom akademskog svijeta, a s druge strane je i sociolingvističkih radova na temu Hrvata u Švedskoj izuzetno malo, ovaj rad može poslužiti kao jedan od temelja za daljnje istraživanje ovih kompleksnih tema.

8. Sažetak

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je pitanje razine integracije hrvatskih doseljenika u Švedskoj, promatrano kroz sociolingvističku perspektivu očuvanja i održivosti hrvatskog jezika u dijaspori. Rad kroz prizmu teorije transnacionalizma stavlja naglasak na generacijsko održavanje materinjeg jezika i etničkog identiteta Hrvata „u tuđini“, a kroz mješovitometodsko istraživanje pruža uvid u jezične stavove i kompleksnost postmigracijskih procesa hrvatskih doseljenika. Samim time, kroz analizu jezičnih praksi i karakteristika doseljenika, u radu su obrađene teme etnolingvističke vitalnosti i očuvanja etnokulturnog identiteta u stranom okruženju, u čemu se ističe sociološka i lingvistička relevantnost ovog rada. Naglašava se važnost očuvanja vlastitog jezika i identiteta među hrvatskim doseljenicima u Švedskoj te potreba za daljnjim istraživanjima ovakvih tema u području migracijskih i etničkih studija te sociolingvistike, koji bi pružili vrijedan pogled na problematiku transnacionalnih migracija i postmigracijskih procesa.

Ključne riječi: migracija, Hrvati u Švedskoj, dijaspora, etnolingvistička vitalnost, transnacionalizam

9. Summary

This thesis revolves around the question of integration of Croatian immigrants in Sweden and is written from the sociolinguistic standpoint of preserving and sustaining the Croatian language in the diaspora. Utilizing the theory of transnationalism, the study accentuates the intergenerational retention of Croatian language and ethnic identity of Croatians residing abroad. With a mixed-method approach, it offers insights into the language attitudes and complexities of post-migration experiences among Croatian immigrants. By considering language practices and immigrant characteristics, this thesis dives into topics such as ethnolinguistic vitality and preserving of ethnocultural identity in a foreign land, thus underscoring the sociological and linguistic significance of this research. It highlights the importance of language and identity sustainment among Croatian immigrants in Sweden, emphasizing the necessity for further exploration of such topics within the realms of migration and ethnic studies, together with sociolinguistics. Such exploration could offer valuable perspectives on the dynamics of transnational migration and post-migration processes.

Key words: migration, Croats in Sweden, diaspora, ethnolinguistic vitality, transnationalism

10. Literatura

1. Anderson, B. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
2. Berry, J. W. (1992). Acculturation and Adaptation in a New Society. *International Migration*, 30, 69-85.
3. Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., Vedder, P. (2006). Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 55 (3), 303 – 332.
4. Berry, J.W. (2001). A psychology of immigration. *Journal of Social Issues*, 57, 611–627.
5. Bourdieu, P. (1983). The Forms of Capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.
6. Božić, S. (2004). Nacionalizam – nacija, „transnacionalizam“ – „transnacija“: mogućnosti terminološkog usklađivanja. *Revija za sociologiju*, 35 (3-4), 187-203.
7. Castles S. i Miller M. J. (2003). *The age of migration (3. ed.)*. Guilford Press.
8. Cohen, E. (2010). Impact of the Group of Co-migrants on Strategies of Acculturation: Towards an Expansion of the Berry Model. *International Migration*. 49. 1 - 22.
9. Colic-Peisker, V. (2006). “Ethnic” and “Cosmopolitan” Transnationalism: Two Cohorts of Croatian Immigrants in Australia. *Migracijske i etničke teme*, 22 (3), 211-230.
10. Čapo Žmegač, J. (2019). *Dva doma: hrvatska radna migracija u Njemačku kao transnacionalni fenomen*. Zagreb: Durieux.
11. Čizmić, I., Sopta, M., Šakić, V. (2005). *Iseljena Hrvatska*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
12. Čizmić, I., Živić, D. (2005): Vanjske migracije stanovništva Hrvatske - kritički osvrt, u: *Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, str. 55-70.
13. Duranti, A. (1997). *Linguistic Anthropology* (Cambridge Textbooks in Linguistics). Cambridge: Cambridge University Press.
14. Ehala, M. (2008). An evaluation matrix for ethno-linguistic vitality. U: S. Pertot, T. Priestly, i C. Williams (ur.), *Rights, promotion and integration issues for minority languages in Europe* (pp. 123–137). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

15. Ehala, M. (2009). Ethnolinguistic Vitality and Minority Education. *Journal of Linguistic and Intercultural Education – JoLIE*, 2(1), 37–48.
16. Ehala, M. (2010). Ethnolinguistic vitality and intergroup processes. *Multilingua-journal of Cross-cultural and Interlanguage Communication* 29.
17. Ehala, M. i Zabrodskaja, A. (2014). “Hot and cold ethnicities in the Baltic states.” *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 35(1), 76–95.
18. Ehn, B., Frykman, J. i Löfgren, O. (2005). *Försvenskningen av Sverige: det nationellas förvandlingar*. Stockholm: Natur och kultur.
19. European Employment Policy Observatory (EEPO) (2016). Challenges in the Labour Market Integration of Asylum Seekers and Refugees. Preuzeto s: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/challenges-labour-market-integration-asylum-seekers-and-refugees_en.
20. Faist, T. (2004). The transnational turn in migration research: Perspectives for the study of politics and polity. U: Povrzanovic Frykman, M. (ur.). *Transnational spaces: Disciplinary perspectives*, 11-45. Malmö: Malmö University.
21. Garrett, P. (2010). *Attitudes to Language*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
22. Gandini, E. (2015). *The Swedish Theory of Love*. Lab80 Film.
23. Giles, H., Bourhis R. Y. i Taylor, D. M. (1977). Towards a theory of language in ethnic group relations. U: Giles, H. (ur.). *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*, 307 – 348. London: Academic Press.
24. Glick Schiller, N., Basch, L. and Blanc-Szanton, C. (1992) Towards a transnationalization of migration: Race, class, ethnicity and nationalism reconsidered. *The Annals of the New York Academy of Sciences*, 645, 1-24.
25. Godin, M. (2005). “Urban Youth Language in Multicultural Sweden”. *Scandinavian-Canadian Studies Journal / Études scandinaves au Canada*, 16, 126. -141.
26. Halliday, M. A. K. (1983). „Jezik u urbanoj sredini“. U: *Argumenti: časopis za društvenu teoriju i praksu*. 1-2, 171-178.
27. Holloway, K., Faures, D., i Leach, A. (2021a). History of immigration in Sweden. U: *Public narratives and attitudes towards refugees and other migrants: Sweden country profile – second edition* (pp. 1–3).
28. Holloway, K., Faures, D. i Leach, A. (2021b.) *Public narratives and attitudes towards refugees and other migrants. Sweden country profile – second edition*. ODI: London
29. Jurić, T. i Hadžić, F. (2021). *The consequences of recent emigration on the educational and workforce system of Bosnia and Herzegovina, Serbia, and Croatia*. Institut za

- migracije i narodnosti: Međunarodna znanstveno-stručna konferencija: „Migracije i identitet: Kultura, ekonomija, država“
30. Kanižaj, F. (2018). *Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku: uloga migrantskih mreža* (diplomski rad). Filozofski fakultet, Zagreb.
 31. Kramsch, C. (2009). *Language and Culture*. Oxford University Press: Oxford.
 32. Lalich, W. F. (2010). The Croatian Language in the expanding transnational space. *Croatian Studies Review*, 6, 31-52.
 33. Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
 34. Li, C. i Wei, L. (2022.) Language attitudes: construct, measurement, and associations with language achievements. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1-26.
 35. Martens, P. L. (1997). Immigrants, Crime, and Criminal Justice in Sweden. *Crime and Justice*, 21, 183–255.
 36. McAuliffe, M. i A. Triandafyllidou (ur.), 2021. *World migration report 2022*. International organization for migration (IOM), Geneva.
 37. Mesarić Žabčić, R. (2006). Uloga i djelovanje hrvatskih udruga u Norveškoj i Švedskoj. *Geoadria*, 11 (2), 311-337.
 38. Mesić, M. (2002). *Međunarodne migracije: tokovi i teorije*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za sociologiju.
 39. Nejašmić, I. (2014). Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa. *Migracijske i etničke teme*, 30 (3), 405-435.
 40. Povrzanovic Frykman, M. (2004). “Experimental” ethnicity: meetings in the diaspora. *Narodna Umjetnost*, 41. 83-102.
 41. Povrzanovic Frykman, M. (2010). Why is the Transnational Paradigm Useful? Considerations Based on Ethnographic Research among the Croats in Sweden. *Forschungsplattform Südosteuropa, Themenportal Migration Und Transnationalismus*, 14–14.
 42. Robins, R. H. and Crystal, D. "language". *Encyclopedia Britannica*, 21 Jul. 2023, <https://www.britannica.com/topic/language>. Pristupljeno: 20. rujna 2023.
 43. Remennick, L. (2007). Transnationalism. u: Ritzer, G. (ur.). *The Blackwell encyclopedia of sociology*. Malden, MA: Blackwell Pub.
 44. SCB (2023). *Population in Sweden by Country/Region of Birth, Citizenship and Swedish/Foreign background*, 31 December 2023. Preuzeto s: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject->

[area/population/population-composition/population-statistics/pong/tables-and-graphs/foreign-born-citizenship-and-foreignswedish-background/population-in-sweden-by-countryregion-of-birth-citizenship-and-swedishforeign-background-31-december-2023/](#) (1.4.2024.)

45. Schoonenboom, J., Johnson, R.B. (2017). *How to Construct a Mixed Methods Research Design*. Köln Z Soziol 69, 107–131.
46. Šutalo, I. (2010). The future of the Croatian community and identity in Australia. *Croatian Studies Review*, 6, 1-24.
47. Teddlie, C. i Tashakkori, A. (2009). *Foundations of Mixed Methods Research: Integrating Quantitative and Qualitative Approaches in the Social and Behavioral Sciences*. Sage, London.
48. Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Penguin Books Limited.
49. Tylor E. B. (1871). *Primitive culture : researches into the development of mythology philosophy religion art and custom*. J. Murray: London.
50. Van de Kaa, D. J. (2001). Postmodern fertility preferences: From changing value orientation to new behavior. *Population and Development Review*, 27, 290-331.
51. Vukojević, B. (2019). Sense of (Un)Belonging: Acculturation Experiences among Second-Generation Migrants from Bosnia and Herzegovina. *Migracijske i etničke teme* 35, 3: 297–314.
52. Waldrauch, H. i Hofinger, C. (1997) An index to measure the legal obstacles to the integration of migrants, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 23:2, 271-285.
53. Wareing, S. (2004). “What is language and what does it do?“. u: Thomas, L., Wareing, S., Singh, I., Stilwell, J., Thornborrow, J., Jones, J. (ur.). *Language, Society and Power: An Introduction*. Routledge: London and New York.
54. Župarić-Iljić, D. (2016). *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Friedrich Ebert Stiftung: Zagreb.

10. Web izvori

1. migracija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (8. 8. 2023.) <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40619>.
2. stav. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (24.9.2023.) <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57912>.

3. [https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-202303292#:~:text=Foreign%2Dborn%20population%20in%202022&text=In%20absolute%20terms%2C%20the%20biggest,and%20Spain%20\(7.4%20million\)](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-202303292#:~:text=Foreign%2Dborn%20population%20in%202022&text=In%20absolute%20terms%2C%20the%20biggest,and%20Spain%20(7.4%20million))
(18.10.2023.)
4. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20221219-3>
(18.10.2023.)
5. <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/labour-market/labour-force-surveys/labour-force-surveys-lfs/> (18.10.2023.)
6. <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/28/swedens-failed-integration-creates-parallel-societies-says-pm-after-riots> (18.10.2023.)
7. <https://moderaterna.se/nyhet/overenskommelseforsverige/> (18.10.2023.)
8. <https://umesosse.se/2022/11/11/tidoavtalet-ar-illiberalt-och-auktoritart/> (18.10.2023.)
9. <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-svedskoj/770> (18.10.2023.)
10. <https://hsk.hr/2018/08/24/osjecamo-se-tretirani-smo-punopravni-clanovi-svedskogadrustva/> (18.10.2023.)

11. Prilozi

Prilog 1. Anketni upitnik preuzet i adaptiran prema Ehala (2009) i Ehala & Zabrodska (2014).

BLOK 1

1. Kojeg ste roda?
 - muški
 - ženski
 - ostalo
 - ne želim se izjasniti
2. Kojoj dobnoj skupini pripadate?
 - 18-30
 - 31-45
 - 46-60
 - 61+
3. Kojoj etničkoj skupini smatrate da pripadate?
 - otvoren odgovor
4. Koji je vaš materinji jezik?
 - otvoren odgovor
5. Koje sve jezike aktivno govorite?
 - otvoren odgovor
6. U kojem ste gradu i državi rođeni?

- otvoren odgovor
7. U kojem je gradu i državi rođen vaš otac?
- otvoren odgovor
8. U kojem je gradu i državi rođena vaša majka?
- otvoren odgovor
9. U kojem gradu i državi sada živite?
- otvoren odgovor
10. Kada ste se doselili u Švedsku?
- u periodu od 1960. do 1989.
 - u periodu od 1990. do 2000.
 - u 21. stoljeću
11. Koji je vaš bračni status?
- samac
 - u braku
 - u vezi
 - razveden/a
 - udovac/ica
 - ne želim se izjasniti
12. Koji je vaš stambeni status?
- živim sam/a
 - živim s obitelji
 - živim s partnerom/partnericom
 - živim s cimerom/cimerima
 - ne želim se izjasniti
13. Koji je vaš najviši završeni stupanj obrazovanja?
- osnovna škola
 - trogodišnja strukovna srednja škola
 - četverogodišnja strukovna srednja škola
 - gimnazija
 - stručni studij
 - preddiplomski studij
 - diplomski studij
 - poslijediplomski magistarski studij
 - poslijediplomski doktorski studij
 - ne mogu/ne želim se izjasniti
14. Koji je vaš status zaposlenja?
- zaposlen/a
 - nezaposlen/a
 - student/ica
 - domaćin/ica
 - umirovljenik/ica
15. Kako biste ocijenili svoj materijalni status?
- vrlo ispodprosječan
 - ispodprosječan
 - prosječan
 - iznadprosječan
 - vrlo iznadprosječan
16. Sudjelujete li u aktivnostima hrvatskih udruga ili kulturnih društava u Švedskoj?
- aktivno sudjelujem
 - nekad sam sudjelovao/la

- nikad nisam sudjelovao/la
- ne želim se izjasniti

BLOK 2 (etnokulturne mase)

Prema recentnim podacima Švedskog zavoda za statistiku (SCB, 2022), Švedska broji više od 10,5 milijuna stanovnika. Od tog broja, više od 20 % stanovništva čine strane državljani i državljani stranog porijekla. To su u najvećem broju državljani drugih skandinavskih država i država Europske unije, a zatim Azije, Afrike i Južne Amerike. Zbog visokog udjela državljana stranog porijekla u švedskoj populaciji, ova je država od javnosti često percipirana kao izrazito multikulturalna država.

Molimo da na sljedeća pitanja odgovorite sukladno svojem mišljenju. Pitanja se odnose na vašu percepciju zastupljenosti određenih segmenata društvenog i kulturnog života u švedskom multinacionalnom društvu.

Odgovori: nimalo (1), jako malo (2), malo (3), osrednje (4), puno (5), jako puno (6), u potpunosti (7)

17. Koliko je zastupljena hrvatska kultura u švedskom društvu?
18. Koliko je zastupljena švedska kultura u švedskom društvu?
19. Koliko su segmenti hrvatskog nacionalnog identiteta (književnost, jezik, priče, hrana, povijesni događaji itd.) zastupljeni u određenim dijelovima kulturnog života u Švedskoj (koncerti, kazališta, izložbe, konferencije)?
20. Koliko su segmenti švedskog nacionalnog identiteta (književnost, jezik, priče, hrana, povijesni događaji itd.) zastupljeni u određenim dijelovima kulturnog života u Švedskoj (koncerti, kazališta, izložbe, konferencije)?
21. Koliko je zastupljen hrvatski jezik u švedskom društvu?
22. Koliko je zastupljen švedski jezik u švedskom društvu?
23. Koliko je zastupljen hrvatski jezik u svijetu?
24. Koliko je zastupljen švedski jezik u svijetu?
25. Koliko je zastupljen hrvatski jezik u švedskom obrazovnom sustavu?
26. Koliko je zastupljen švedski jezik u švedskom obrazovnom sustavu?
27. Koliko su Hrvati ponosni na svoje nacionalne i povijesne uspjehe?
28. Koliko su Šveđani ponosni na svoje nacionalne i povijesne uspjehe?
29. Koliko su Hrvati utjecajni u švedskom društvu?
30. Koliko su Šveđani utjecajni u švedskom društvu?
31. Koliko će Hrvati biti utjecajni u švedskom društvu za 20 godina?
32. Koliko će Šveđani biti utjecajni u švedskom društvu za 20 godina?

Blok 3 (udaljenost između skupina)

33. Koliko je drugačiji hrvatski mentalitet od švedskog mentaliteta?
34. Koliko su Hrvati stigmatizirani od strane Šveđana?
35. Koliko osjećate da pripadate hrvatskoj zajednici?
36. Koliko osjećate da pripadate švedskoj zajednici?
37. Koliko biste se željeli povezivati s hrvatskom zajednicom u budućnosti?
38. Koliko biste se željeli povezivati sa švedskom zajednicom u budućnosti?
39. Koliko dobro znate hrvatski jezik?
40. Koliko dobro znate švedski jezik?
41. Kojim jezikom se služite u sljedećim situacijama:
41.1. Na kojem jeziku pričate s članovima obitelji?
41.2. Na kojem jeziku pričate sa svojim prijateljima?
41.3. Na kojem jeziku pričate s kolegama na poslu?
41.4. Na kojem jeziku pričate o svojim hobijima (sport, umjetnost, glazba itd.)?
41.5. Na kojem jeziku pričate s osobljem u trgovinama?
41.6. Na kojem jeziku pričate s nepoznatim ljudima (u autobusu, trgovini, na ulici itd.)?
41.7. Na kojem jeziku gledate filmove i TV serije?
41.8. Na kojem jeziku slušate glazbu?
41.9. Na kojem jeziku čitate novine?
41.10. Na kojem jeziku su kulturna događanja koja pohodite (koncerti, festivali, kazališne predstave)?

Na nekom drugom jeziku	Samo na hrvatskom	Uglavnom na hrvatskom	Više na hrvatskom nego na švedskom	Jednako na hrvatskom i švedskom	Više na švedskom nego na hrvatskom	Uglavnom na švedskom	Samo na švedskom
0	1	2	3	4	5	6	7

BLOK 4 (individualni utilitarizam)

Molimo označite stupanj slaganja s tvrdnjama.

Odgovori:

- slažem se
- ne slažem se
- ne znam

42. Važno mi je smišljanje novih ideja i osobna kreativnost.
43. Važno mi je donositi svoje odluke o onome što radim.
44. Važno mi je pomoći ljudima oko sebe.
45. Važno mi je biti uspješan/uspješna i da ljudi prepoznaju moje uspjehe.
46. Važno mi je da me vlada i država zaštite od svih prijetnji.
47. Volim avanture i preuzimanje rizika.
48. Važno mi je ne raditi ono što drugi ljudi smatraju devijantnim.
49. Važno mi je imati poštovanje drugih ljudi.
50. Važno mi je biti odan prijateljima i bližnjima.

51. Važno mi je paziti na okoliš.
52. Važna mi je tradicija.
53. Važno mi je raditi stvari koje me zadovoljavaju.

Prilog 2. Protokol fokusnih grupa konstruiran i adaptiran prema Ehala & Zabrodska (2014).

Sukladno navedenom u dokumentu Informacije o istraživanju, potreban mi je vaš usmeni pristanak za sudjelovanje u istraživanju „Etnolingvistička vitalnost kod hrvatskih iseljenika u Švedskoj“ koji trebam snimiti. Pristajete li sudjelovati u ovom istraživanju?

1) Biografska pitanja

Zamolio bih Vas da se predstavite.

- Kojeg ste spola, gdje ste rođeni, gdje sada živite i koliko imate godina?
- Koji je vaš materinji jezik i koje sve jezike govorite?
- Kada ste doselili u Švedsku?
- Kako biste ocijenili svoj socioekonomski status? Možete li opisati svoje uvjete života - gdje živite, živite li sami ili s nekim drugim?
- Sudjelujete li u aktivnostima nekog od kulturnih društava Hrvata u Švedskoj?

2) Pitanja o samoidentifikaciji

- Kako bi se opisali kada bih vas pitao tko ste? Kako se identificirate?
- Zamislite se za 10 godina, kakvi biste onda voljeli biti?
- Kako bi željeli da vas ljudi sada percipiraju?
- Zamislite da posjećujete prijatelja u Londonu i da upoznajete skupinu njegovih prijatelja Engleza. Kako bi se predstavili?
Ako ne spomenu etničku skupinu: Kako bi im predstavili odakle dolazite? Što mislite da bi oni mislili o vama?
- Koliko vam je važna tradicija? Jeste li skloni mijenjati stvari u svom životu? Na koji način?

3) Pitanja o kulturnoj distanci hrvatskog i švedskog

- U čemu se, primjerice, razlikuje jedan Hrvat od jednog Šveđanina?
- Kakvi su vaši stavovi prema Šveđanima?
- Jeste li nekad doživjeli neku neugodnu situaciju zbog svoje etničke pripadnosti?
- Što Hrvat treba napraviti da postane Šveđanin? Biste li voljeli postati Šveđanin?
- Kako biste opisali odnos hrvatskog i švedskog u švedskom društvu? Kakav mislite da će odnos hrvatskog i švedskog u Švedskoj biti za 20 godina?
- Na koje su sve načine hrvatski nacionalni elementi prisutni u životu u Švedskoj?

4) Pitanja o jeziku

- Što mislite, koja je uloga jezika u nečijoj identifikaciji? Utječe li jezik na nečiju osobnost?
- U kojim situacijama koristite hrvatski, a u kojim situacijama švedski jezik?
- Možete li opisati razloge zašto nekad koristite hrvatski, a nekad švedski jezik?

Universitetet i Zagreb

Filosofiska fakulteten
Universitetet i Zagreb
Institutionen för skandinavistik

**Språk i samhället: kroatiska språkets etnolingvistiska vitalitet bland kroatiska
invandrare i Sverige**

Masteruppsats

Roko Uvodić

Handledare:

dr. sc. Drago Župarić-Iljić

dr. sc. Anita Skelin Horvat

Zagreb, juli 2024

1. Inledning

Språket är den grundläggande formen av mänsklig kommunikation, men också ett kraftfullt verktyg för att märka identitet, gruppidentitet, kultur, etnicitet och nationalitet (Giles, Bourhis & Taylor, 1977). I dagens tider av mer frekventa migrationer och ökad globalisering är det dock svårt att bevara sitt språk i olika kulturella omständigheter, eftersom minst ett världsspråk försvinner varje vecka (Ehala, 2009:38). Även om det mestadels finns institutioner för minoritetstalande grupper i främmande länder som tar hand om det rättsliga skyddet av minoritetsspråk, räcker det i de flesta fall inte för att upprätthålla dem. Några författare är överens om att ett minoritetsspråks öde beror mer på språkliga attityder av deras talare än om dess juridiska status (Giles et al., 1977; Ehala, 2009). Med detta i åtanke anses etnolingvistisk vitalitet som ett viktigt teoretiskt begrepp för att studera hållbarheten hos sådana språk, det vill säga förmågan hos en grupp att bete sig som en språkligt sammanhållen enhet i en annan miljö (Ehala, 2009:38).

Ett av de multikulturella länder i vilket är det jätteintressant att studera begreppet av etnolingvistisk vitalitet är Sverige, eftersom mer än en kvart av landet består av invandrare eller svenska medborgare med en främmande bakgrund (SCB, 2022). Även om dagens situation är sådan, ansågs Sverige länge förr i tiden som ett homogent och enspråkigt land, särskilt från 1500- till 1900-talet, när det svenska språket spelade en viktig roll för skapandet av nationell identitet bland svenskarna (Oakes, 2001:67, enligt Godin, 2006:127). Men på grund av globaliseringens och industrialiseringens snabba processer under andra hälften av 1900-talet och det förstärkta behovet av arbetskraft, välkomnade Sverige många utländska arbetare, vars etnicitet, religion och språk nödvändigtvis inte passade in i den typiska skandinavistiska livsstilen (Jervas, 1995: 11, enligt Godin, 2006:127). Bland dem fanns det också ett stort antal medborgare från det dåvarande socialistiska Jugoslavien, och därför även kroater, som redan på 1960-talet började grunda olika klubbar, föreningar och riksförbunden baserade på nationalitet och därmed skapade ett kroatiskt transnationellt område i detta land (Mesarić Žabčić, 2006).

Syftet med denna uppsats är att förklara fenomenet med den kroatiska gemenskapen i Sverige och deras boende i det landet, med fokus på upprätthållning av det kroatiska språket och gruppens etniska identitet i det transnationella området.

1.1 Struktur och syftet med uppsatsen

Den första delen av masteruppsatsen består av översikten på tidigare forskningar om temat, samt med förklaring av begrepp, relationer och teorier som ska användas, såsom migrationer, transmigrationer, transnationalismen, relationer mellan språk och samhälle, språkliga attityder, etnolingvistisk vitalitet osv. Därefter presenteras historien av kroatiska invandringen till Sverige, liksom aktiviteter av kroatiska riksförbunden och klubbar, för att ge ett teoretiskt sammanhang för forskningen. Den andra delen av uppsatsen presenterar metodiken, beskrivningen av urvalet och resultaten av mixed methods-forskning, som genomfördes på ett specifikt urval av kroatiska invandrare i Sverige. I slutet av arbetet presenteras diskussionen, avslutningen, referenslistan och sammanfattningar av arbetet på svenska, kroatiska och engelska.

Det finns väldigt få sociolingvistiska uppsatser om kroater i Sverige, och det finns inte fler som är mer inriktade på migration eller etniska studier. I denna mening täcker denna uppsats båda perspektiven, vilket ur den akademiska synpunkten bidrar till utvecklingen av dessa områden och genom mixed methods-forskningen ger en värdefull syn på problematiken av språkattityder, transnationell migration och efter migrationsprocesser. Dessutom är denna uppsats sociologiskt relevant eftersom den undersöker vägen, orsakerna och konsekvenserna av migration och integration av kroater som individer eller grupper i det multietniska svenska samhället under flera generationer. Syftet är att ge insikt i den gradvisa förändringen av migranters beteende och identitet efter migration inom det mottagande samhället, vilket i framtiden kan ligga till grund för vidare forskning av denna typ.

2. Teoretisk och konceptuell ram av uppsatsen

Tre nyckelteorier används som teoretisk-konceptuell grund för denna uppsats. Först och främst används John W. Berrys (1992) akkulturationsteori, som identifierar och förklarar olika sätt och modaliteter på vilka invandrare kan (eller inte kan) passa in i det mottagande samhället. Vidare bygger uppsatsen på transnationalistisk teori, dvs. ett migrationsstudiernas perspektiv enligt vilket migranter, även om de inte befinner sig i sitt hemland, fortfarande upprätthåller kontakten med det genom olika identitetsmönster, seder, beteenden och aktiviteter som kopplar dem till sitt hemland. En av dessa metoder är också det dagliga underhållet av modersmålet i vissa situationer, vilket är nyckelpremissen för denna uppsats, och kommer att observeras enligt begreppet av etnolingvistisk vitalitet, till vilket Martin Ehala (2008, 2009) bidrog mest.

Etnolingvistisk vitalitet omfattar objektiva fakta och/eller subjektiva uppfattningar om ett språks hållbarhet i en främmande miljö, baserat på språkliga attityder hos dess talare (ibid.).

2.1 Transnationalismen, transmigrationer och transmigranter

2.1.1 Migrationer

Migration¹⁸ (lat. *migratio*: flyttning) kan i bred bemärkelse förstås som befolkningens rumsliga rörlighet. Mesić (2002:241) skriver dock att ”varje migration involverar rörelse, men inte varje rörelse är en migration”¹⁹. Migration i snävare bemärkelse därför betyder en mer permanent förändring av boendet för en individ eller en social grupp (ibid.). Migrationer har funnits i det mänskliga samhället sedan förhistorisk tid, och denna form av internationell rumslig rörlighet blev extremt populär med upptäckterna av den nya världen på 1400-talet och har förblivit så fram till idag (Mesić, 2002:29). Sociologi som samhällsvetenskap började dock relativt nyligen diskutera migration som ett nyckelelement i globaliseringen (Scherschel, 2007:3011). Vissa forskare, som Castles och Miller (2003), kallade de sista åren av förra seklet för ”tiden av migrationer”. Eftersom dagens omfattning av migrationsstudier kan vara ganska stor, kan innehålla ett brett spektrum av begrepp, och kan förstås på flera olika sätt beroende på det observerade fenomenet, är migration först och främst ett komplext och multidisciplinärt forskningsfält inom områden som geografi, demografi, antropologi, ekonomi, politik och sociologi (Mesić, 2002:239).

Det finns många indelningar av migration enligt olika variabler som påverkar dem, och med tanke på den begränsade karaktären hos ämnet i denna uppsats kommer bara ett fåtal att nämnas. Ur en geopolitisk synpunkt kan migration vara intern och extern, det vill säga lokal och internationell, beroende på förhållandet mellan den plats man flyttar från och den plats man flyttar till (ibid., 251). Enligt tidsdimensionen kan migrationer vara tillfälliga eller permanenta, och enligt migrationens riktning skiljer vi på immigration och emigration, det vill säga invandring och utvandring från ett land (ibid., 258). Det finns också olika typologier av invandrarna själva, och några av indelningarna kan inbegripa politiska och ekonomiska migranter (George, 1970, enligt Mesić, 2002:250).

För att sammanfatta det hela, kan det sägas att migrationer är ett fenomen som idag involverar mer än 281 miljoner människor i världen, dvs. 3,6 % av världens befolkning (McAuliffe & Triandafyllidou, 2021), och som för med sig vissa konsekvenser, både positiva

¹⁸ migracija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (8 augusti 2023) <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40619>.

¹⁹ Egen översättning från kroatiska till svenska.

och negativa. Effekterna kan vara ekonomiska, sociala och politiska och med nödvändighet förändra de sociala strukturerna i ursprungs- och mottagningsländerna (Mesić, 2002). För många individer, grupper och länder kan migration således tillbringa stora möjligheter, som förstoringen av befolkningen och arbetskraft. Det kan också medföra vissa problem, såsom arbetslöshet och utmaningar med akkulturationen av migranter (Baubock, Heller och Zolberg, 1996, enligt Berry, 2006:304).

2.1.2 Transnationalistisk teori

Det var migrationens effekter, konsekvenser och andra postmigrations processer som i hög grad påverkade förändringen av migrationsstudiers paradig under de senaste decennierna (Faist, 2004; Colic-Peisker, 2006; Čapo Žmegač, 2019). Ursprungligen var migrationsstudier fokuserade på europeiska invandrare som bosatte sig i länderna av den nya världen, och observerades genom assimileringens prisma och metodologisk nationalism, dvs. genom ”en nationalstats behållare” (Faist, 2004:16; Colic-Peisker, 2006: 212). Ett paradigmiskt skifte infördes dock av transnationalismens perspektiv, som i första hand betonar att invandrare i mottagarländerna etablerar vissa sociala fält²⁰ som överskrider geografiska, kulturella och politiska gränser (Colic-Peisker, 2006:212). Som Čapo Žmegač (2019:19) förklarar, ”forskare är nu mindre fokuserade på invandrarna själva, och mer på dominerande sociala aktörer och institutioner – nationalstater, städer, transnationella sociala områden, forskningsringar”. En sådan decentralisering av migrationsstudiernas fokus från själva migrationshandlingen till dess konsekvenser innebär också att bredare sociala, psykologiska, politiska och kulturella variabler inkluderades i själva ekvationen när man observerade den till synes enkla migrationsprocessen. Enkelt uttryckt handlar transnationalism om nära kulturella, sociala och ekonomiska band som migranter har med sina ursprungsländer.

Ursprungligen användes begreppet transnationalism främst inom ekonomin för att beskriva flödet av kapital och varor över nationsgränserna under andra hälften av 1900-talet, men med tiden började det användas inom migrationsstudier (Remennick, 2007:5072). Det också fungerar som en av de viktigaste förutsägarna för framtida migrationsflöden (t.ex. processen för familjeåterförening) (Vukojević, 2019:303). Enligt transnationalistiska postulat är migration aldrig en avslutad process, den innebär en konstant rörelse och ”dynamisk, permanent och kontinuerlig interaktion av människor från ursprungs- och mottagningsländer”

²⁰ I Pierre Bourdieus (1983) teori definieras samhället som en uppsättning sociala fält där vissa typer av kapital råder. Varje fält är organiserat efter de typer av kapital som kan appliceras på det. Interaktioner är därför strukturerade efter de kapital eller resurser som var och en av aktörerna äger och mobiliserar, vare sig de är ekonomiska, kulturella, sociala eller symboliska.

(Grbić Jakopović, 2014:28, enligt Kanižaj, 2018:6–7). Utvecklingen av transmigrationsprocesser underlättades huvudsakligen av den snabba utvecklingen av information och kommunikationsteknologier samt stärkningen av globaliseringen vid slutet av 1900-talet, vilket möjliggjorde en mer konstant upprätthållande av kontakt och band med ursprungslandet (Remennick, 2007:5073; Glick Schiller, Basch och Blanc-Szanton, 1992:8–9).

Det transnationella forskningsparadigmet grundas därför på det grundläggande postulatet ”att migranters liv och erfarenheter äger rum i ett transnationellt socialt område skapat av migranter och deras familjer genom kontinuerlig rörelse, aktiviteter och transaktioner mellan två och flera statligt inramade sociala områden”. (Čapo Žmegač, 2019:19, enligt Glick Schiller et al., 1992).

Enligt Glick Schiller et al. (1992:1) syftar transnationalismen i första hand på de processer i vilka invandrare bygger upp vissa sociala fält som kopplar dem till deras hemländer. Migrantsamfund, familjer, såväl som individer, integreras och assimileras allt mindre i de mottagande samhällena och flyttar sociala band och identitetsmönster till det transnationella sociala området (Pries, 1996; Faist, 1999, enligt Božić, 2004:189). Genom att skapa ett sådant område blir invandrare transmigranter, som upprätthåller de familjemässiga, ekonomiska, sociala, organisatoriska, religiösa och politiska gränserna för sin ”föreställda gemenskapen” (Anderson, 1991) i det mottagande landet och utvecklar sina transnationella identiteter inom dem (Glick Schiller et al., 1992:1). De är individer som rör sig mellan olika samhällen, ursprungsland och mottagningsland. Detta är anledningen till varför deras identitet är ett resultat av dynamisk interaktion mellan olika kulturella sammanhang, och består av ett komplext nätverk av sociala relationer som de håller levande i olika sociala område (ibid., 11). Vissa transmigranter identifierar mer med ursprungslandet, och andra med mottagningslandet (ibid.) Povrzanovic Frykman (2010:3) säger att “migrants who engage in transnational acts of homing and re-grounding may attribute equally significant meanings to the material and social elements gathered in several places and generate “small worlds“ that include distant places”. Dessa små världar är sammansatta av sociala band, gemenskaper och organisationer som överskrider staters fysiska gränser (Faist, 2004:17). Här är det viktigt att notera att transmigranternas självidentifieringsmetoder är fundamentala i dessa områden, eftersom deras hållbarhet beror på attityder och uppfattningar hos dem som bor där (Povrzanovic Frykman, 2010:3).

I en psykosocial mening blir transmigranternas identiteter och personligheter alltmer flytande, ständigt formade och omformade av de många inflytanden från olika samhällen de tillhör (Remennick, 2007:5074). Deras fluiditet kommer från ständig interaktion med olika kulturella normer, språk och värderingar. För dagens transmigranter är det alltså allt svårare att

svara på frågan ”vem är du?”, och i denna mening uttrycks transmigrantidentiteten som toppen av postmodern identitets komplexitet (Giddens 1991; Guarnizo & Smith 1998, enligt Remennick, 2007:5074). På grund av sådan komplexitet lägger vissa författare, såsom Povrzanovic Frykman (2004, 2010), i sina verk om transnationalism en stark betoning på individuella berättelser, som kan ge en helt ny och annorlunda synpunkt på transmigrationsprocesser.

Guarnizo och Smith (1998, enligt Remmenick, 2007:5073; Povrzanovic Frykman, 2010:2) gav en användbar distinktion mellan transnationalisms typer, som kan delas in i transnationalism uppifrån och transnationalism underifrån. Den första typen hänvisar till alla dessa institutionaliserade politiska och ekonomiska aktiviteter hos multinationella företag och organisationer som korsar nationella gränser, såsom FN, medan transnationalism underifrån hänvisar till rollen av ”vanliga” migranter och de kulturella och materiella saker de för med sig till mottagningslandet, såsom mat, seder, språk, olika material osv. (Guarnizo och Smith, 1998, enligt Remmenick, 2007:5073).

Efter den nämnda distinktionen urskiljer Faist (2004:19-22) fyra typer av relationer och situationer från vilka någon form av transnationell grupp kan utvecklas: (1) släktskapsgrupper (eng. *kinship groups*; typiska för den första generationen av migranter, är baserade på nära ömsesidiga gränsöverskridande relationer med familjer); (2) kretsar (eng. *circuits*; syftar på cirkulation av varor, värderingar, idéer, information och människor över nationella gränser); (3) transnationella gemenskaper (eng. *communities*; konfigurationer där mycket nära och stabila relationer mellan internationella migranter och icke-migranter existerar under lång tid) och (4) transnationella organisationer (eng. *organisations*; gemenskaper med en hög grad av formell kontroll och samordning av sociala och symboliska relationer).

2.2 Akkulturations teori

På grund av förändringen i migrationsstudiernas paradigm och fokus på transnationalism är det mycket intressant att observera John W. Berrys (1992) akkulturationsteori i detta sammanhang. Som det redan sagts ökar antalet internationella migranter från år till år, vilket oundvikligen medför vissa sociala förändringar. De två grundläggande konsekvenserna av migrationshandlingen är alltså akkulturationen av individer och grupper som flyttar (ibid.) och utvecklingen av multietniska samhällen (Kymlicka, 1995, enligt Berry et al., 2006:305).

På grund av detta måste samhället hitta ett sätt för gemensam samexistens mellan olika etno-nationella grupper (Berry et al., 2006:305). Samtidigt tas akkulturation som ett viktigt

begrepp för förståelsen av ett föränderligt samhälle, det vill säga den process av kulturell och psykologisk förändring som sker som ett resultat av kontakt och ömsesidiga relationer mellan två och flera kulturellt olika individer eller sociala grupper (Berry, 1992). Även om det finns förändringar på båda sidor på grund av akkulturation är det viktigt att påpeka att minoritetsindivider och grupper genomgår fler förändringar än den dominerande gruppen (ibid.).

Berry listar flera typer av förändringar på gruppnivån: (1) fysiska förändringar (byte av bostadsort), (2) biologiska förändringar (till exempel ny mat), (3) politiska förändringar (förändring av autonom status), (4) ekonomiska förändringar (byte av sysselsättning), (5) kulturella förändringar (språkliga, religiösa och liknande förändringar) och (6) sociala förändringar (förändringar i relationer mellan grupper) (ibid., 3). Det finns också förändringar som kommer till uttryck på individnivå, såsom psykologiska (förändringar i tänkande och beteende, förändringar i sättet att identifiera etnisk identifikation etc.) och sociala (integration) (ibid.).

Författaren (ibid.) antar att det finns två dimensioner eller frågor i kulturellt pluralistiska samhällen som är avgörande för akkulturationen av invandrare: bibehållandet av vissa värderingar och den egna etniska identiteten i samhället, och behovet av kulturell kontakt, eller integration med det mottagande samhället. I denna mening föreslog Berry en modell för akkulturation som kategoriserar strategier för individuell anpassning till migration längs dessa två dimensioner, från vilka fyra akkulturationsstrategier uppstår: assimilation, separation, integration och marginalisering (ibid.).

Berrys typologi beror på dikotoma svar på de tidigare nämnda frågorna. Om svaret på den första frågan är negativt och den andra är positivt, kommer migranten att assimilera sig. Dessutom, om migranten svarar på den första frågan positivt och den andra negativt ska hen separera. Integration och marginalisering sker i en kombination av två positiva och negativa svar (Berry, 1992).

Tabell 1. Berrys (1992) modell av akkulturation

Behovet av kulturell kontakt	Bibehållandet av etnisk identitet	
	JA	NEJ
JA	INTEGRATION	ASSIMILATION
NEJ	SEPARATION	MARGINALISERING

Akkulturation är en svår utmaning och en långsiktig process, både för individer och grupper, såväl som för mottagningsländer. På grund av detta utvecklar de flesta länder sin migrationspolitik i enlighet med den typ av akkulturation de vill uppnå. Enligt Cohen (2010) kommer stater som favoriserar assimilation att uppmuntra migranter att snabbt lära det mottagande samhällets språk, kultur och seder (smältdegelmodell, eng. *melting pot*), medan länder som favoriserar integration kommer att sträva efter att migranter ska bevara sina kulturella identiteter, men att acceptera vissa beteendenormer för det samhälle de rör sig in i (modell av mångkultur eller ”salladsskål”, eng. *salad bowl*). Å andra sidan, stater som stödjer separation ofta tillåter invandrare att behålla sin kulturella identitet (segregationsmodell), medan stater som inte genomför en tydlig kulturpolitik och inte stödjer invandrare ofta kan leda till deras marginalisering (exkluderingsmodell) (ibid.). Det måste betonas att dessa är alla idealtyper och att länder inte ofta tillämpar egenskaperna hos endast en politikstyp.

2.3 Teori av etnolingvistisk vitalitet

När individer eller grupper flyttar kommer de i kontakt med det okända, dvs. kulturer som är annorlunda än deras kultur. Även om begreppet ”kultur” är väldigt komplicerad, definieras det ofta som en enhet av egenskaper och karaktärer som ingår vetenskap, tro, konst, rätt, bruk och alla andra vanor vilka man får som en medlem till ett visst samhälle, och som överförs från en generation till en annan (Tylor, 1871). Överföringen av kultur sker genom språket, vilket faktiskt gör det till en integrerad del av själva essensen av den mänskliga kulturen. Det är omöjligt att skilja ett visst språk från den specifika mänskliga kultur som det tillhör (Duranti, 1997). Genom enkel deduktiv logik kan man dra slutsatsen att när individer eller grupper flyttar kommer de också i kontakt med olika språk, vilket kan utgöra olika hinder för integration i ett nytt samhälle.

Språk som ett begrepp är inte så lätt att definiera, eftersom det inte är någon enkel kod som alla människor kan förstå på samma sätt (Trudgill, 2000:2). Det finns dock en konsensus att språk definieras som en arbiträr enhet av symbol genom vilka en viss social grupp pekar ut sina attityder, idéer och tro (Robins & Crystal, 2023). Språket fungerar alltså i praktiken, förutom kommunikation, också som en mekanism för att betona det som ord ibland inte kan beskriva (Wareing, 2004:8–9). Socialt ursprung, etnicitet, nationalitet, klass, psykiskt och fysiskt tillstånd eller nuvarande humör är bara några av de saker som en individ avslöjar om sig själv när man utför handlingen att tala, utan att kanske ens vara medveten om det (ibid.). Ur ett sociolingvistiskt perspektiv har språket också en stark sammanhängande funktion inom vissa sociala grupper, eftersom individer markerar sin grupp tillhörighet genom det språk de talar

(Kotsinas, 2002:19). En individs självidentifiering med en grupp innebär antagandet av den gruppens språkkonventioner, inte bara i förhållande till de ord som används, utan också i hur de uttalas (Thornborrow, 2004:158). Dessa konventioner definieras och upprätthålls av en grupp, inte en individ, och därför definieras begreppet av språkgemenskap som en grupp människor bundna av någon slags social organisation där människor pratar med varandra och talar på liknande sätt (Gumperz, 1968, enligt Halliday, 1983:171). Genom att tala samma språkvariation identifierar de med gruppen och skapar en känsla av tillhörighet, vilket stärker sammanhållningen inom talgemenskapen (Kramsch, 2009).

Inte alla talgemenskaper är lika hållbara. En talgemenskaps hållbarhet kan mätas genom etnolingvistisk vitalitet, som är ett begrepp som först introducerades i sociolingvistik av Giles, Bourhis & Taylor (1977), och sedan kompletterades av Ehala (2009, 2010, 2014). Etnolingvistisk vitalitet kan därför definieras som förmågan hos en grupp att bete sig som en språkligt sammanhållen enhet i en annan miljö (Ehala, 2009). Det används ofta i samband med de språk som riskerar att försvinna, men det kan också ses som gruppmedlemmarnas vilja att bete sig som ett språkligt kollektiv på grund av medlemmarnas känslomässiga band till medlemskapet i den gruppen (ibid.). Därför kan etnolingvistisk vitalitet definieras som en viss nivå av känslomässig anknytning och gemensam solidaritet hos en grupp, som i förhållande till dess grad (hög eller låg) representerar nivån av sannolikhet att en grupp kommer att bete sig som en aktiv kollektiv enhet i intergruppssituationer (Yagmur & Ehala, 2011:102, enligt Giles, Bourhis & Taylor, 1977:308).

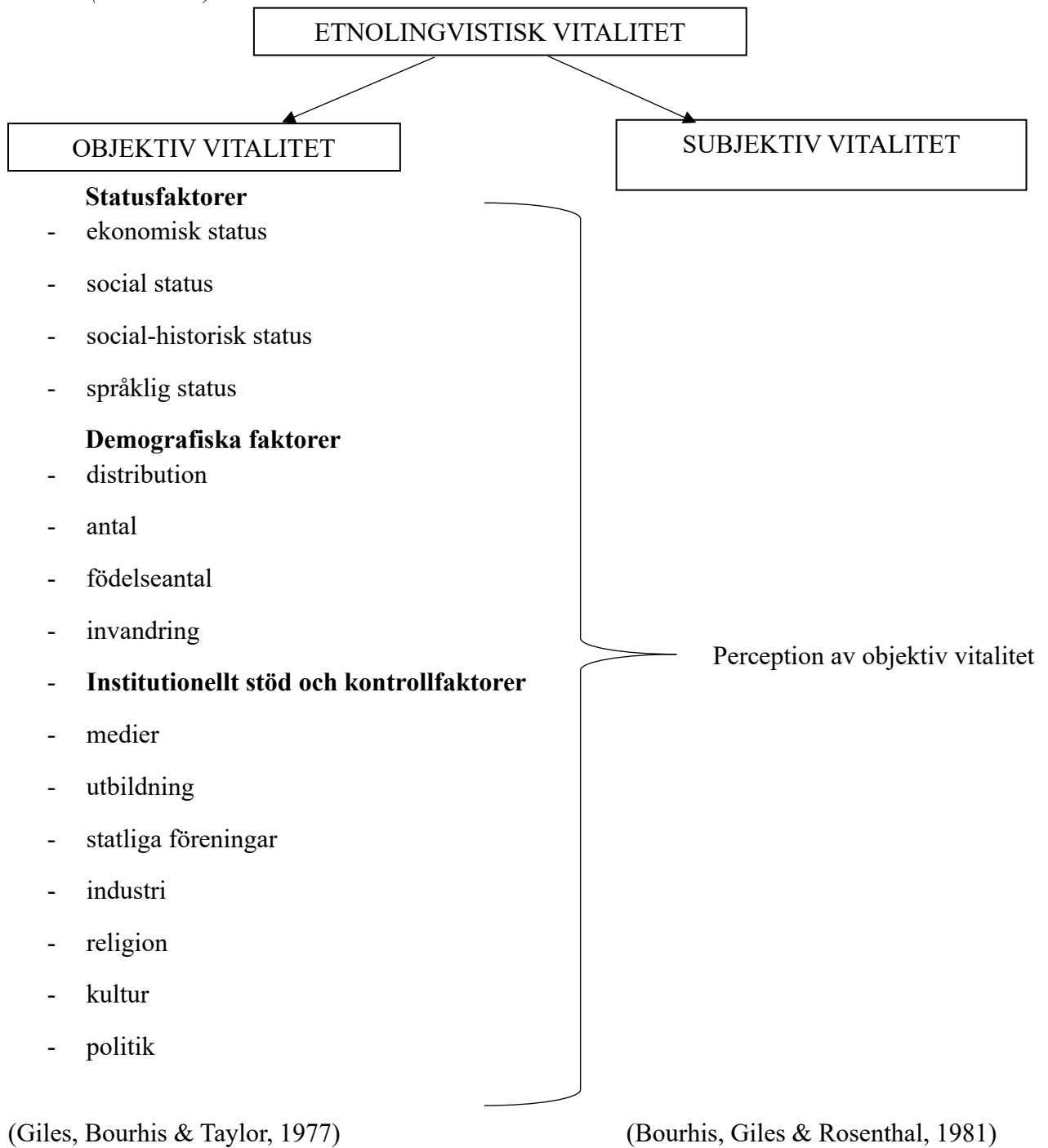
Teorin om etnolingvistisk vitalitet är inte helt en språk teori. I första hand handlar det om upprätthållande av social identitet, även om detta i många fall sammanfaller med språklig hållbarhet (Ehala, 2009). Vitalitet kommer till uttryck alltså genom gruppmedlemmarnas vilja och beredskap att delta i sociala aktiviteter och kollektiva handlingar (Ehala, 2010:204–205).

Giles et al. (1977) anger fyra faktorer som på ett objektivt sätt påverkar nivån av etnolingvistisk vitalitet i en grupp. Dessa är i ordningsföljd: ekonomisk status, social status, historisk-social status och språklig status. Ekonomisk status avser den kontrollnivå som en språkgrupp har inom den ekonomiska sfären i samhället. Dessutom definieras social status praktiskt som nivån av självförtroende hos en grupp som erkänns av majoritetsgruppen, medan historisk-social status definieras som majoritetsgruppens uppfattning om en viss social grupp baserat på historiska händelser och symboler associerad med den gruppen. Språkstatus avser trots allt statusen för det språk som används av medlemmar i en viss grupp, både inom och utanför den språkgemenskapens gränser.

Nivån av etnolingvistisk vitalitet vilar dock fortfarande på en grups vilja att bete sig som en sammanhållen enhet, därför kan den inte mätas endast med objektiva faktorer, utan måste också ses på ett mer subjektivt sätt, dvs. genom gruppens uppfattningar och attityder av medlemmar mot objektiva faktorer (Ehala, 2008:123–124; Ehala & Zabrodska, 2014). Attityd definieras huvudsakligen som en förvärvat, relativt permanent och stabil struktur av positiva eller negativa känslor och beteende gentemot ett objekt (person, grupp, fenomen, idé); det bildas i socialiseringsprocesserna och förvärvas på basis av direkt erfarenhet av föremålet för attityden eller indirekt, i samspel med den sociala miljön²¹. Sålunda är språkattityd inom sociolingvistik viktig på grund av dess viktiga roll i konstruktionen av identitet, språkupprätthållande, fenomenet av flerspråkighet och språkplanering samt med språkpolitik (Garret, 2010). Det betyder i huvudsak ens attityd om ett språk, dess egenskaper, och de talare som använder det (Dragojević, 2016, enligt Li & Wei, 2022:2). Därför bygger Bourhis, Giles och Rosenthal (1981:147) på den ursprungliga modellen för etnolingvistisk vitalitet och betonar betydelsen av den subjektiva uppfattningen av objektiva faktorer som påverkar en grups vitalitetsnivå i själva modellen, eftersom gruppmedlemmarnas erfarenheter kan ge mening till objektiva faktorer och sätta dem i ett situationellt och tidsmässigt sammanhang.

²¹ stav. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (24.9.2023.)
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57912>

Bild 1. Faktorer som påverkar en grups etnolingvistisk vitalitet. Taget och översatt enligt Ehala (2008: 124).

Den grundläggande argumentationen bakom förespråkandet för att inkludera subjektiva värderingar i ekvationen när det gäller en grups etnolingvistiska vitalitet är att individers eller grupper attityder om en grupp påverkar gruppens språkliga beteende, dvs. dess vitalitet (Ehala 2008: 128). I vardagliga termer kommer en viss språkgrupp att ha en högre nivå av vitalitet om samhället tänker mer positivt om den.

3. Kroater, migration och transnationella utrymmen i mottagarländerna

3.1 Emigration från Kroatien – Kroatiens sammanhang som utvandringsland

Enligt vissa demografiska och statistiska indikatorer kännetecknas Kroatiens befolkning under förra och innevarande århundrade av minskande fertilitet, negativ naturlig ökningstakt, emigrationsavfolkning, total avfolkning och befolkningens åldrande (Nejašmić, 2014:405). På grund av olika ogynnsamma omständigheter, såsom krig och epidemier genom historien, räknas Kroatien till de europeiska länder med längst emigrationshistoria (Čizmić et al., 2005:7). Som Čizmić (ibid.) påpekar, ”konsekvensen av en sådan massiv utvandring är det obestridliga faktum att det finns två Kroatien i ungefär hundra år. Första ligger i den kroatiska etniska och historiska område (...), och det andra är ”utvandrade” Kroatien – dvs. kroater utanför sitt hemland.”

Čizmić och Živić (2005) nämner sju faktorer som påverkade kroaternas emigration genom historien: ekonomiska (ekonomisk kris, vingårdskris (vinbladmögel), sjöfartskris), demografiska (överdriven agrar befolkningstäthet, hög naturlig ökningstakt av landsbygdsbefolkningen), geografiska, sociala, politiska (antikroatisk politik i Österrike-Ungern, Slovenernas, kroaternas och serbernas stat (från år 1929 kallat Jugoslavien) samt med Socialistiska federativa republiken Jugoslavien), relativt frekventa krigshändelser (två världskrig och självständighetskriget) och stora territoriella förändringar.

Vissa författare noterar fyra perioder av extern migration i Europa under 1900-talet där det kroatiska folket deltog: utvandring till utomeuropeiska länder under första hälften av 1900-talet; emigration efter andra världskriget orsakad av politiska skäl; emigration på 1960- och 1970-talet på grund av ekonomiska skäl; emigration under 1990-talet från större delen av Kroatiens och Bosnien och Hercegovinas territorium på grund av storserbisk aggression (Akrap, 2003, Čizmić och Živić, 2005, Mesarić Žabčić och Perić, enligt Mesarić Žabčić och Perić, 2006, enligt Žabčić, 2006:312).

Även om den första massutvandringen från Kroatien var en av konsekvenserna av de turkiska erövringarna från 1400- till 1700-talet, började den första riktiga kroatiska utvandringen i slutet av 1800-talet, främst av ekonomiska, politiska, demografiska och miljömässiga skäl (Župarić-Iljić), 2016:2). En av huvudorsakerna till detta var den tekniska och ekonomiska utvecklingen i vissa västra länder, främst USA, som fortfarande är den främsta ”pull-faktorn” som gör att människor väljer att flytta (Lee, 1966).

Efter den första världskriget började kroater att utvandra till Sydamerika, och sedan till Australien, Nya Zeeland och Kanada (Čizmić et al., 2005:15). Under den perioden var Kroatien

det område för den mest intensiva emigrationen från landet vid den tiden – så många som 53 % av emigranterna från det hela jugoslaviska territoriet var kroater (ibid., 16).

Början av invandringen till de länder dit kroater fortfarande flyttar idag skedde efter andra världskriget, när arbetskraftsinvandringar till Österrike, Tyskland, Schweiz, Italien, Sverige, Norge osv. började (ibid.). Data visar att var fjärde kroat bodde utanför Kroatien på 1960-talet (Holjevac, 1967, enligt Mesarić Žabčić, 2006:315).

Massutvandringen från Kroatien i slutet av 1900-talet hände på grund av de olösta ekonomiska och politiska svårigheter som det jugoslaviska samhället befann sig i, som då hävdade att denna emigration egentligen var ”tillfälligt arbete utomlands” (*gastarbeiter*) och ett försök att minska antalet arbetslösa i staten (ibid., 21). Men med tiden visade det sig att detta antagande var felaktigt och att utvandringsströmmarna från kroatiska territorier fortsatte även efter självständighetskriget (ibid.). De osäkra sociopolitiska omständigheterna under 1990-talet och kriget orsakade ytterligare ofrivillig förflyttning av cirka en femtedel av dess befolkning, som omfattade cirka 550 000 internt fördrivna personer (flyktingar), särskilt i början av kriget i 1991, tillsammans med 150 000 kroatiska flyktingar i västeuropeiska och andra länder, samt över 250 000 serbiska flyktingars avgång från Kroatien efter 1995 (Perković och Puljiz, 2001, enligt Župarić-Iljić, 2016:2).

Trenden av negativ migrationsbalans fortsatte under 2000-talet, särskilt efter Kroatien gick med i Europeiska unionen 2013 (Župarić-Iljić, 2016). Orsakerna till detta var mer eller mindre liknande som tidigare, och bland de viktigaste sticker ut negativ BNP-tillväxt, ogynnsam ekonomisk situation (stor ekonomisk kris 2009), hög arbetslöshet, försämrad levnadsstandard, oförmåga att hitta ett jobb i yrket, korruption osv. (ibid.).

När det gäller den kroatiska emigrationens egenheter sticker flyttning av de unga, mest arbets- och biologiskt produktiva delen av befolkningen (Čizmić et al., 2005:22). Detta är varför Kroatien fortfarande lider av de negativa konsekvenserna av demografiska förändringar i många sfärer i samhället, såsom störningar på arbetsmarknaden, destabilisering av hälso-, social-, utbildnings- och pensionssystemen, den förväntade förlusten av skattebasen osv. (Župarić-Iljić, 2016: 9; Jurić & Hadžić, 2021).

3.2 Immigration till Sverige – Sveriges sammanhang som invandringsland

Sverige har länge uppfattats av många som en homogen nation, särskilt under perioden från 1500- till 1900-talet, där svenska språket spelade en av nyckelrollerna för att ena och stärka landet (Godin, 2006). En gång i tiden ansågs Sverige till och med vara ett utvandringsland, i början av 1900-talet, då nästan 23 % av den dåvarande befolkningen emigrerade till

nordamerikanska länder (Martens, 1997:189). Men på grund av den snabba globaliseringen och det ökade behovet av arbetskraft efter andra världskriget var den svenska regeringen tvungen att välkomna många utländska arbetare, som inte nödvändigtvis passade in i den typiska skandinaviska livsstilen (Godin, 2006).

Sedan de sista decennierna av förra seklet har det funnits tre huvudkategorier av invandring till Sverige: (1) familjeåterförening av utländska arbetare som flyttade på 1960-talet; (2) invandrare som flyttade i början av 2000-talet på grund av den fria rörligheten i EU och en bredare liberalisering av migrationspolitiken; (3) asylsökande. Sålunda, under 1960-, 1970- och 1980-talen, beboddes landet främst av individer som flydde från politiska och humanitära kriser (länder som Chile, Etiopien, Iran, Libanon, Polen, Turkiet...); i slutet av 2000-talet kom främst medborgare från Irak och Somalia, medan sedan 2010 är syrier den största gruppen av asylsökande i Sverige (Åslund et al., 2017, enligt Holloway, Faures & Leach, 2021).

Som ett resultat av sådana händelser kan dagens Sverige anses som ett mångkulturellt och flerspråkigt samhälle, eftersom invandrare och andra medborgare med utländsk bakgrund utgör så mycket som 20 % av landets totala befolkning (SCB, 2022). Det bör noteras att andelen invandrare och medborgare med utländsk bakgrund i landet har ökat markant jämfört med slutet av förra seklet, då andelen sådana medborgare endast var 6 % (Martens, 1997:189). Endast ett par EU-länder har en högre andel än Sverige i denna kategori, nämligen Luxemburg (49 %), Malta (23 %), Cypern (23 %) och Österrike (21 %) ²².

Vad gjorde och fortfarande gör Sverige så attraktivt för invandrare? Sverige har under många år åtnjutit status som ett land med extremt hög standard och en fungerande socialdemokratisk välfärdsstatsmodell (eng. *welfare state*). Lönerna är över EU:s genomsnitt ²³, arbetslösheten var ganska låg tills nyligen (7,7 % i september 2023) ²⁴, utbildningssystemet är på en mycket hög nivå och utbildningen är gratis (Martens, 1997:192). Dessutom har den svenska migrationspolitiken varit väldigt öppen under många år, och detta har återspeglats i praktiken. Forskningen utförd av Waldrauch och Hofinger (1997) visade att Sverige och Nederländerna är europeiska länder med migrationspolitik som utgör de minsta hindren för invandrare i processer av migration och integration i samhället, och en sådan politik har fortsatt under de följande 25 åren (EEPO, 2016). Hos vissa författare fanns det till och med en attityd

²² [https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230329-2#:~:text=Foreign%2Dborn%20population%20in%202022&text=In%20absolute%20terms%2C%20the%20biggest,and%20Spain%20\(7.4%20million\)](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230329-2#:~:text=Foreign%2Dborn%20population%20in%202022&text=In%20absolute%20terms%2C%20the%20biggest,and%20Spain%20(7.4%20million)) (18.10.2023.)

²³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20221219-3> (18.10.2023.)

²⁴ <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/labour-market/labour-force-surveys/labour-force-surveys-lfs/> (18.10.2023.)

om att migranter ”försvenskar Sverige”, dvs. att de ger Sverige dess identitet och gör det till vad det faktiskt är i dess kärna - ett multietniskt samhälle (Ehn, Frykman & Löfgren, 2005:262). Som Mesarić Žabčić (2006:312) skriver, ”med sina ekonomiska, tekniska och teknologiska framsteg, social trygghet, mer toleranta multikulturella relationer, de mest utvecklade länderna i världen lockar och kommer att locka befolkningen från otillräckligt utvecklade länder.”

Men i början av 2020-talet började den svenska migrationspolitiken gradvis att förändras. Efter att statsminister Magdalena Anderssons regering började anklagas av allmänheten för den misslyckade integrationen av nyanlända migranter med islamiskt ursprung, som splittrade allmänheten, eskalerade situationen till en rad våldsamma sammandrabbningar mellan invandrare och extremistgrupper²⁵. Inte långt därefter fick det radikala högerpartiet Sverigedemokraterna (SD) riksdagsvalet 20 % av rösterna och bildade koalition med Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna. Den nya regeringen publicerade då ett dokument kallat Tidöavtalet²⁶, som presenterar deras reformer på flera områden, bland annat migrationspolitiken. Strävandena i dokumentet indikerar en ny migrationspolitik som syftar till att minska antalet migranter, främja repatriering och utvisning samt skärpa kriterierna för att ansöka om medborgarskap. Dokumentet kallades från början illiberalt och auktoritärt av många av regeringens politiska motståndare och det återstår att se vilka långsiktiga konsekvenser det får för det svenska samhället²⁷. Sverige kommer sannolikt inte att öppna sina dörrar på vid gavel igen för flyktingar, eftersom det har skett en förskjutning i attityder om migration och ett fokusskifte från ett välfärdssamhälle till en extremism av berättelser om hur individer måste bidra till samhället (Holloway & Leach, 2021a).

3.3 Kroater i Sverige – då och nu

När man pratar om antalet kroatiska invånare i Sverige kan man inte tala om exakta siffror, utan bara om uppskattningar, eftersom det inte finns några offentligt tillgängliga och exakta data om extern migration och den kroatiska emigrantkåren. En sådan situation har bekymrat forskare ända sedan grundandet av den kroatiska staten, och detta illustreras väl i citatet av Mesarić Žabčić (2006:313) från nästan två decennier sedan – ”bortsett från uppskattningen av deras antal kan nästan ingenting sägas om emigrationens grundläggande kännetecken eftersom – enkelt sagt – det inte finns någon information om deras ålder, kön, om deras utbildning eller yrke vid emigrationstillfället eller idag.”

²⁵ <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/28/swedens-failed-integration-creates-parallel-societies-says-pm-after-riots> (18.10.2023.)

²⁶ <https://moderaterna.se/nyhet/overenskommelseforsverige/> (18.10.2023.)

²⁷ <https://umesosse.se/2022/11/11/tidoavtalet-ar-illiberalt-och-auktoritart/> (18.10.2023.)

Det beräknas alltså att totalt omkring 40 000 kroater och deras ättlingar bor i Sverige²⁸. Den största koncentrationen av kroatiska emigranter finns i Göteborg och Malmö, medan ett stort antal etniska kroater från Bosnien och Hercegovina bosatte sig i mellersta Sverige under 1990-talet²⁹.

Kroater började bosätta sig i detta skandinaviska land under andra hälften av 1900-talet (Čizmić et al., 2005:280). Från mitten av 1960-talet börjar de första organiserade ankomsterna av kroatiska migranter för så kallat ”tillfälligt arbete” i Sverige, främst inom bilindustrin (Volvo, Saab, Skåne) och på varv (ibid.). Många av dem lärde sig snabbt det svenska språket och avancerade inom sina företag, vilket öppnade upp möjligheter för ”familjeåterförening” och uppfostran av den andra generationen kroatiska migranter i Sverige (ibid.). Sålunda blev ”tillfälliga migranter” permanenta migranter (Mesarić Žabčić, 2006:316).

Den andra emigrationsvågen började på 90-talet av förra seklet, då kroater och kroater från Bosnien och Hercegovina invandrade till Sverige främst av politiska skäl och konsekvenserna av självständighetskriget (Povržanović Frykman, 2012).

Den tredje emigrationsvågen kan också kallas den samtida immigrationsvågen, det vill säga ”kompetensflykt” (eng. *brain drain*), som till stor del finns idag, särskilt efter Kroatiens inträde i Europeiska unionen (Župarić-Iljić, 2016).

Kroater i Sverige började samlas och organisera sig, först spontant, och sedan officiellt i form av kulturföreningar. Redan under 1950-talet fanns tecken av politisk organisering av kroater i Sverige, men det sociala livet tog fart först på 1960-talet (Čizmić et al., 2005: 280). Sålunda startade NK ”Croatia”³⁰ sin verksamhet i Malmö 1962, och HD ”Velebit”³¹ i Göteborg 1964. År 1978 grundade flera invandrarsamfund Kroatiska Riksförbundet i Sverige, som representerar den kroatiska invandrargruppen i olika statliga organ (ibid., 281). Enligt Kroatiska Riksförbundet i Sverige idag finns det 18 kroatiska kulturföreningar och två kroatiska idrottsklubbar. Kroatiska utlandsföreningar, organisationer, sällskap och klubbar är stationerade i större städer, regionala centrum och huvudstäder eftersom där finns högre koncentrationer av kroater. I Malmö, det södra regionala centrumet, finns de flesta av de kroatiska föreningar, och klubbar, medan det i Stockholm finns färre liknande organisationer (Mesarić Žabčić, 2006:323).

Såsom det beskrivs av Čizmić et al. (2005:281), ”de flesta föreningar värnar om kroatisk folkmusik och dans, så den kroatiska federationen anordnar evenemanget ”Uppvisning av

²⁸ <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-svedskoj/770> (18.10.2023.)

²⁹ Ibid.

³⁰ NK står för ”fotbollsklubb” (”nogometni klub”).

³¹ HD står för ”kroatisk förening” (hrvatsko društvo)

kroatisk kultur” varje år, där föreningsmedlemmar uppträder med sina egna föreställningar. Förtjänta svenskar, bland dem flera ministrar, riksdagens vice ordförande osv., utsågs till ”hederskroater”. Sportaktiviteter är också mycket livliga och bedrivs också av ett stort antal samhällen. De mest framgångsrika lagen är NK ”Kroatien”³² i Malmö, som till och med gick in i andra divisionen i den svenska fotbollstävlingen ett år, och ”Velebit” från Göteborg.”

När det gäller det kroatiska språket, sällskapet ”Kroatien” från Jönköping gav på 1960-talet ut nyhetsbrevet ”KOP” (Kroatisk Opinion, på kroatiska ”*Hrvatska misao*”) som förde artiklar och kommentarer om Kroatien på svenska. Den översatta utgåvan av boken *Fiskafänge och fiskaresamtal* (kroatiska: ”*Ribanje i ribarsko prigovaranje*”) av Petar Hektorović i 1994 var också ett speciellt åtagande (Čizmić et al., 2005:281).

Men enligt uppgifter från Statistiska centralbyrån från 2006 kommunicerar unga kroater i Sverige idag sällan på det kroatiska språket, eftersom de flesta av dem arbetar och bor i en miljö där de inte har möjlighet att använda det kroatiska språket (Mesarić Žabčić, 2006:332). Yngre kroater som bor i Sverige påpekar att de inte deltar tillräckligt i kroatiska klubbar, föreningar och sällskap på grund av sina dagliga skyldigheter (vare sig det är affärsmässigt eller privat). Det kroatiska språket används alltså oftast i hushåll, informella situationer eller vid gemensamma sammankomster (ibid.).

4. Metodologi

För syftet av denna uppsats analyseras de data som har samlats in av forskningen, som genomfördes i två faser, och det centrala ämnet var den etnolingvistiska vitaliteten hos kroatiska emigranter i Sverige. En sekventiell förklarande mixed methods-forskning (Schoonenboom & Johnson, 2017) användes, och denna typ av metoddesign är baserad på två datainsamlingsprocesser. Mixad metod i den forskningsstudien därför innebär att samla in både kvantitativa data (enkätundersökning) och kvalitativa data (fokusgrupper).

Sekventiella typer av design används när data från den första analysen och slutsatser som härrör från dem ska kompletteras, förklaras eller ifrågasättas baserat på den senare insamlingen av data och slutsatser som härrör från den andra analysen (Teddlie & Tashakori, 2009: 137). Den förklarande delen av detta utkast hänvisar till sättet för dataintegrering och slutsatserna av analysen i denna forskning, det vill säga slutsatserna från den kvalitativa analysen användes för att förklara resultaten av den kvantitativa analysen (Schoonenboom & Johnson, 2017: 117). På detta sätt gjordes det integrering av resultat. Resultat från hela

³² NK står för ”fotbollsklubb” (”nogometni klub”).

forskningen är inte bara summan av slutsatserna från den ena och den andra analysen, utan de har också större förklaringsvärde.

Forskningen genomfördes i februari och mars 2024, på ett urval av befolkningen av kroatiska emigranter i Sverige. Syftet med forskningen var att undersöka vägar, orsaker och konsekvenser av kroaters migration och integration som en grupp i det multietniska svenska samhället genom flera generationer och ett etnolingvistiskt perspektiv. Forskningen godkändes av Etikkommittén vid Institutionen för sociologi vid Filosofiska fakulteten i Zagreb den 23 januari 2024.

4.1 Enkätundersökning

I den första fasen av forskningen genomfördes en enkätundersökning i februari 2024. Målet med denna fas av forskningen var att få inblick i strukturen och vissa egenskaper hos kroatiska emigranter i Sverige, samt att numeriskt visa graden av integration av kroater i det svenska samhället med hjälp av ett instrument för att mäta etnolingvistisk vitalitet. Enkätundersökning genomfördes online via verktyget *LimeSurvey* och innehöll totalt 53 frågor.

Mätinstrument togs från flera liknande studier (Ehala, 2008; Ehala & Zabrodska, 2014) och anpassades till nyckelämnena för ett specifikt urval av kroatiska emigranter i Sverige. Den grundläggande delen av frågorna i enkäten bestod av en grupp frågor som listade respondenternas sociodemografiska och språkliga egenskaper: kön, ålder, etnisk grupp, modersmål, språk, stad, födelse- och bosättningsland, invandringstid till Sverige, civilstånd, boendestatus, etnicitet för partner och/eller rumskamrat, utbildningsnivå, anställningsstatus, självperception av materiell status, deltagande i kroatiska föreningar i Sverige. Det första instrumentet mätte variabeln för den upplevda etnokulturella massan för två grupper, det vill säga uppfattningen av skillnader och representationen av etnokulturella element mellan de två grupperna på en skala från 1 till 7, från den lägsta graden av överensstämmelse till den högsta. Det andra instrumentet mätte variabeln upplevt avstånd mellan de två grupperna (kroater och svenskar) på en skala från 1 till 7, det vill säga från den lägsta graden av överensstämmelse till den högsta. Det tredje instrumentet mätte frekvensen av att använda kroatiska och svenska i vissa situationer på en skala från 0 till 7, där 0 var ett tredje språk. Ett värde på 1 på skalan indikerade användningen av endast kroatiska, och ett värde på 7 angav användningen av endast svenska. Det fjärde instrumentet mätte nivån av utilitarism, det vill säga hur mycket en individ är benägen att anpassa sig och assimilera. Det mäts på en skala från 0 till 2, där 0 anger en preferens för konservatism och tradition, och 2 för individualism och nya erfarenheter.

Kombinationen av mål- och bekvämlighetsurval planerades i förväg för att efter undersökningen delas upp i tre grupper och två undergrupper som kommer att jämföras. Grupperna valdes ut utifrån invandringstiden till Sverige och i samband med vissa sociala händelser. Den första gruppen (1) utgörs av kroatiska invandrare i Sverige som först bosatte sig i landet på ett organiserat sätt under perioden 1960 till 1989, den andra gruppen (2) var de som invandrat under självständighetskriget, dvs 1990 till 2000, medan den tredje gruppen (3) består av moderna migranter som invandrade på 2000-talet. Undergrupperna valdes ut beroende på deras deltagande i aktiviteter efter migration, det vill säga de som deltar (A) och de som inte (B) i kroaters kulturföreningar i Sverige, dvs deltar i minoritetsgemenskapens organiserade kulturliv.

Totalt 150 svar på enkäten samlades in från vuxna som etniskt definierar sig som kroater och har immigrerat till Sverige. Respondenterna rekryterades på flera sätt: (1) snöbollsmetoden, (2) genom att distribuera ett inbjudningsbrev med enkäten genom Kroatiska riksförbundet i Sverige, och (3) genom att distribuera ett inbjudningsbrev med enkäten via tematiskt relevanta grupper på sociala nätverk (Facebook grupper *Hrvati u Švedskoj* och *Naši ljudi u Švedskoj*). De erhållna data analyserades i JASP (Jeffreys's Amazing Statistics Program) 0.18.3.

Denna del av forskningen försökte besvara fyra uppsättningar hypoteser baserade på den teoretiska ram som beskrivs i den första delen av artikeln. Den första hypotesen skapades under antagandet att kroater i främmande länder integreras väl i de lokala samhällena, samtidigt som de vårdar sin egen etnokulturella integritet (Lalich, 2010; Šutalo, 2010; Čapo Žmegač, 2019). De återstående hypoteserna bygger på antagandet att kroater som invandrat till Sverige tidigare deltar mer i kroatiska kulturföreningar (på grund av ett starkare behov av att betona sin egen etniska identitet enligt Mesarić Žabčić, 2006:317), och att det på grund av detta finns också en skillnad i språkbruket bland kroatiska invandrare som deltar i dessa föreningar och de som inte gör det, samt bland de tre grupperna av kroatiska invandrare.

1. Kroatiska invandrare upprätthåller en hög nivå av etnolingvistisk vitalitet i Sverige.
2. Medlemmar av den första och andra gruppen av kroatiska invandrare i Sverige deltar mer i kroatiska kulturföreningar än medlemmar av den tredje gruppen av invandrare.
3. Det finns en skillnad i användningen av det kroatiska och svenska språket mellan kroatiska invandrare som deltar i kroatiska kulturföreningar i Sverige och bland dem som inte deltar i kroatiska kulturföreningar i Sverige.
4. Det finns en skillnad i användningen av kroatiska och svenska språket mellan den första, andra och tredje gruppen av kroatiska invandrare i Sverige.

4.2 Fokusgrupper

I den andra fasen av forskningen, som genomfördes under perioden 28 februari till 13 mars 2024, bedrev forskning med fokusgrupper. Det primära målet med denna del var att få en fördjupad insikt i de sociala konsekvenserna av att använda ett visst språk (kroatiska eller svenska) i en viss social situation, samt orsakerna till självidentifiering med någon av de etniska grupperna. Det var med andra ord planerat att få djupare insikter i kroatisk-svenska relationer som inte gick att få från enkäten. Tre fokusgrupper genomfördes med totalt 15 deltagare (varje grupp hade fem deltagare). Deltagarna rekryterades med hjälp av snöbollsmetoden, men ett stort antal av dem anmälde sig frivilligt att delta även efter att ha deltagit i den första delen av forskningen. Fokusgrupper genomfördes också online via videosamtal och Google Meets. Protokollet som forskaren skapade samlade flera tematiskt relevanta enheter: korta muntliga självbiografier och sociodemografiska egenskaper hos deltagarna, etnisk självidentifiering, kulturellt avstånd mellan kroater och svenskar, och användningen av kroatiska och svenska språket.

Fokusgrupperna spelades in med deltagarnas muntliga samtycke. Sedan de transkriberades och anonymiserades. Fokusgrupperna hölls på kroatiska eftersom det var alla deltagares modersmål och kroatiska språket var faktiskt ett forskningsämne. Några citat som ska presenteras vidare är helt översatta av författaren och några är inte, eftersom de visar användningen av svenska ord hos kroater i Sverige. Dessa delar är översatta till svenska i fotnoter.

En tematisk analys av transkriptionerna användes för att få en fördjupad inblick i hypoteserna från föregående avsnitt och svara på följande forskningsfrågor:

1. Hur skiljer sig grupperna av kroatiska invandrare beroende på användningen av kroatiska språket?
2. Hur skiljer sig grupperna av kroatiska invandrare beroende på användningen av svenska språket?
3. Under vilka omständigheter använder kroatiska invandrare i Sverige svenska, och under vilka omständigheter använder de det kroatiska språket?

4.3 Urvalet

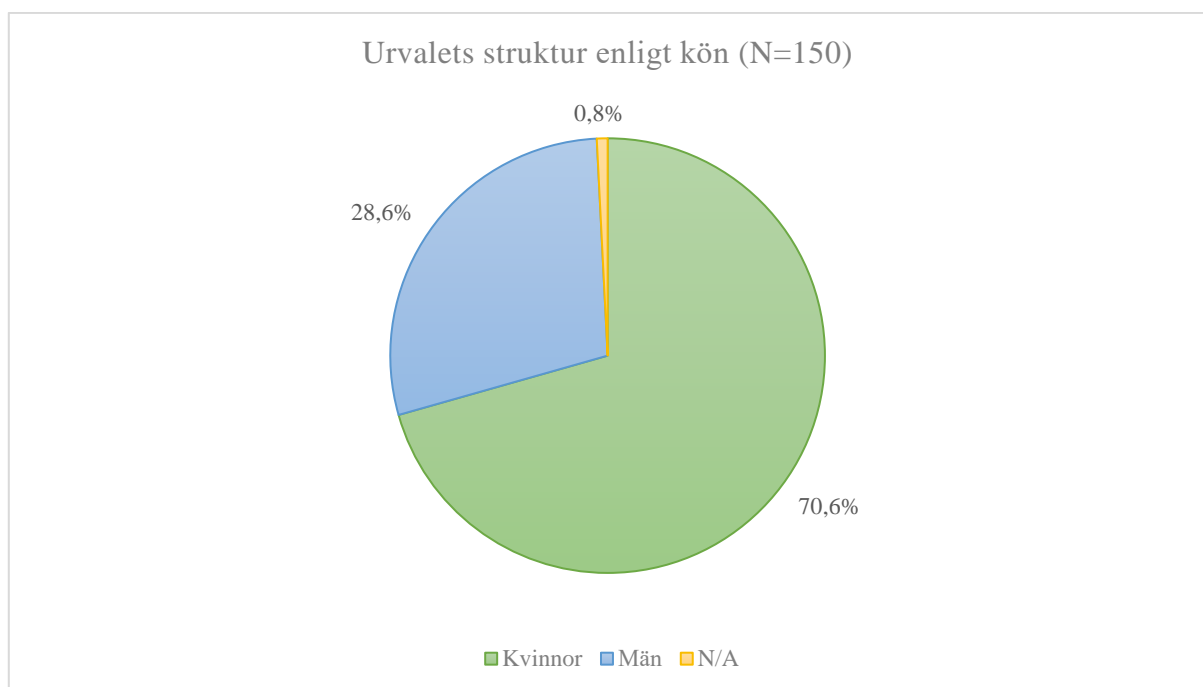
I den första delen av forskningen deltog totalt 150 respondenter som definierar sig etniskt som kroater och bor i Sverige, medan i den andra delen av fokusgrupperna deltog 15 deltagare, valda på samma grund. Eftersom några deltagare i fokusgrupperna också deltog i

enkäten kom man fram till att totalt 153 olika personer deltog i hela forskningen, det vill säga kroatiska kvinnor och män som bor i Sverige.

När det gäller fördelningen av urvalet enligt de centrala sociodemografiska bestämmningsfaktorerna för denna forskning, deltog kvinnor (70,6 %) mest, medan män (28,6 %) deltog i ett mindre antal. En respondent ville inte uppge sitt kön (0,8 %). Exakt hälften av urvalet i enkäten består av respondenter inom åldersgruppen 31–45 år (50 %), och i något mindre antal de som tillhör åldersgrupperna 46–60 (21,4 %), 18–30 (17,3 %) och 61+ (11,3 %). Urvalet segmenterades också efter invandringsperioden till Sverige och deltagande i kroaters kulturföreningar i Sverige. Således bestod majoriteten av urvalet av respondenter som invandrade till Sverige under 2000-talet (72 %), och ett mindre antal av de som invandrade 1960 till 1989 (15,4 %) och de som invandrade under perioden 1990 till 2000 (12,6%). När det gäller deltagande i kroatiska föreningar uppgav 37,3 % av de tillfrågade att de aktivt deltar i dem eller en gång deltagit, medan 60 % av de svarande aldrig deltagit i sådana aktiviteter. 2,7 % av dem ville inte deklarerera sitt deltagande i föreningar, vilket minskade urvalet i hypoteser med denna variabel till 146 respondenter.

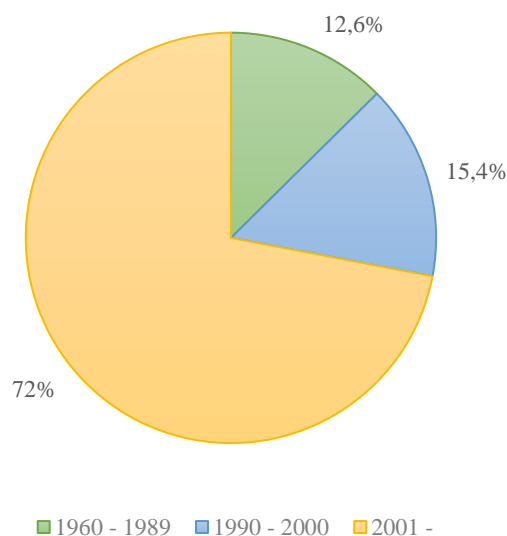
Figur 2 och figur 3 visar urvalets struktur efter kön och urvalets struktur enligt invandringsperioden till Sverige.

Figur 2. Urvalets struktur enligt kön

Figur 3. Urvalets struktur enligt invandringsperioden till Sverige

Urvalets struktur enligt invandningsperioden till Sverige (N=150)

Deltagarna bor i olika delar av Sverige och de flesta av dem bor i Göteborg (19,3 %), Malmö (14,6 %), Stockholm (13,3 %) och Helsingborg (6 %). De allra flesta uppgav att de kan svenska språket (91,3 %), medan något färre av dem kan engelska språket (86,6 %). För dem alla är kroatiska eller en språklig variant av kroatiska (till exempel istriska) eller det tidigare kroatiska officiella språket (till exempel serbokroatiska) åtminstone ett av de språk de angett som sitt modersmål (100%). När det kommer till självperception av ekonomisk ställning tror majoriteten att de lever genomsnittlig (60,6 %), mer än en tredjedel över genomsnittet (32 %) och endast ett fåtal anser att deras ekonomiska ställning är under genomsnittet (8 %).

Tabell 2 visar listan över städer där det största antalet deltagare har sin bostadsort.

Bostadsort	Procent av deltagare
Göteborg	19,3%
Malmö	14,6%
Stockholm	13,3%
Helsingborg	6%
Borås	3%
Eskilstuna	3%
Uppsala	3%
Trollhättan	3%

Tabell 2. Urvalets struktur enligt bostadsort

När det gäller fokusgrupperna genomfördes tre gruppintervjuer med totalt 15 deltagare (varje grupp bestod av fem deltagare). Totalt deltog sju män (47 %) och åtta kvinnor (53 %), varav tre (20 %) invandrade under perioden 1960–1989, en (7 %) under perioden 1990–2000 och 11 (73 %) under perioden 2001 till idag. Sju av dem (47 %) uppgav att de aktivt deltar eller en gång deltagit i kroatiska kulturföreningars aktiviteter i Sverige, medan åtta av dem (53 %) aldrig deltog. Det var planerat att uppnå heterogenitet i varje grupp när det gäller tidpunkten för immigration och deltagande i aktiviteter efter migration på grund av dynamiken och kontrasterna i samtalet, men på grund av deltagarnas oförmåga var detta inte helt möjligt i slutändan.

De flesta av deltagarna är aktivt anställda eller studerar i Sverige. De kom till Sverige att leta efter bättre socioekonomiska villkor än de som de hade i deras hemland. En av deltagarna avslöjade en liten anekdot om sin ankomst till detta skandinaviska land.

Det kan jag inte glömma, jag kom med min farbror i bilen eftersom han var i Uppsala (...) Vissa av dem som jobbade med mig, de flesta var från Hercegovina, och kunde inte förstå varför jag åker till Sverige. De sa att det bara finns gemser och ödemarker där. (...) På en måndag började jag jobba (...) på Volvo. Jag fick en garanti, som min farbror förberedde åt mig från Volvo, eftersom han jobbade där, så jag kom utan bekymmer, jag behövde inte oroa mig för någonting, det var bra för mig.

Deltagare 1, immigrerade under perioden 1960–1989

5. Resultat

I denna del av uppsatsen, efter urvalets beskrivning, kommer resultaten att presenteras enligt relevanta tematiska enheter i forskningen, och inte nödvändigtvis enligt kronologin för de metodologiska delarna. Anledningen till detta är att författaren vill uppnå en fullständig integrering av resultaten beroende på de tematiska enheterna.

5.1 Etnolingvistisk vitalitet bland kroatiska invandrare i Sverige

Huvudmålet med denna uppsats var att fastställa nivån av etnolingvistisk vitalitet hos kroater i Sverige enligt formeln definierad och utvecklad av Ehala (2008) enligt Giles, Bourhis och Taylor (1977). Som redan framhållits är de viktigaste bestämningsfaktorerna för att definiera nivån av etnolingvistisk vitalitet det upplevda avståndet mellan två grupper, användningen av ett visst språk i vissa situationer och graden av benägenhet för individuell utilitarism. Det bör således återigen påpekas att detta är en beräkning baserad på respondenternas subjektiva uppfattningar. I matematiska termer ser den formeln ut så här:

$$V = U (M_1 - M_2) / r$$

Symbolen "V" betecknar nivån av etnolingvistisk vitalitet, "U" står för nivån av individuell utilitarism, "M₁" är kroatiska gruppens etnokulturella massa, "M₂" den svenska gruppens etnokulturella massa och "r" det upplevda avståndet och skillnad mellan grupperna. När dessa variabler ingår i ekvationen utifrån analysen av en minoritetsgrupp kan enligt Ehala (2008) högsta möjliga resultat bli $V = 0$, vilket innebär att gruppen är stabil. När majoritetsgruppen analyseras kan resultaten vara positiv, men i dessa fall antyder mängden inte gruppens styrka.

Å andra sidan, om $V < 0$ är gruppen på väg att assimileras. Ju mer negativt resultat, desto mer assimilerad är gruppen, och det lägsta möjliga negativa värdet av resultatet som erhålls med formeln är 12 (enligt $V = 2 (1 - 7) / 1$). Enligt detta fick kroater i Sverige följande resultat:

$$V = 1,72 (2,89 - 5,28) / 4,21 = -0,97$$

Värdena på dessa variabler erhöles enligt en specifik grupp av frågor i enkäten. Därefter analyserades det genomsnittliga resultatet för gruppen. Således var nivån på individuell utilitarism (U) från 1 till 2 1,72, den kroatiska gruppens etnokulturella massa på en skala från 1 till 7 (M₁) var 2,89, den etnokulturella massan för den svenska gruppen (M₂) var 5,28, även den på en skala från 1 till 7 och den upplevda skillnaden mellan grupperna (r) på en skala från 0 till 7 var 4,21.

Resultatet på -0,97 indikerar en relativt hög nivå av etnolingvistisk vitalitet hos kroater i Sverige, och utifrån detta kan man dra slutsatsen att gruppen för det mesta är stabil och beter sig som en sammanhållen enhet i en främmande miljö. Men när man tar hänsyn till den höga tendensen till individuell utilitarism, det vill säga den personliga tendensen till förändring i livet (1,72 av max 2) och den medelstora skillnaden mellan de två grupperna (4,21 av max. 7), kan man dra slutsatsen att kroater redan integrerar ganska väl i det svenska samhället. Det kan också antas att assimilation är möjlig i framtiden. Enligt denna tolkning accepterar man den första hypotesen och drar slutsatsen att gruppen kroatiska invandrare i Sverige nu håller en hög nivå av etnolingvistisk vitalitet.

Till stöd för fyndet om stabiliteten i gruppen finns citat från flera deltagare i fokusgrupperna, som invandrat till Sverige under olika tidsperioder. Således påpekar deltagare 2, som invandrade på 1970-talet, att hon aldrig kunde känna sig svensk, och deltagare 9, som invandrade på 2000-talet, går en liknande väg.

Jag kan svenska och jag älskar Sverige, vi hade bott här länge, men jag känner sig mer kroatisk (...) Jag älskar Sverige väldigt mycket och jag är en svensk medborgare, men mina rötter är kroatiska.

Deltagare 2, immigrerade under perioden 1960–1989

Det föll mig aldrig in att säga att jag är en svensk eller bara från Sverige eller något, oavsett att jag nu också har svenskt medborgarskap (...) Jag är en kroat och bor i Sverige och det är så jag känner.

Deltagare 9, immigrerade på 2000-talet

Några deltagare, som flyttade till olika städer under olika perioder, var också överens i frågan om deras etnicitet i framtiden.

Etnisk bakgrund är något du inte kan ändra på. Jag är det, jag kan inte vara emot det nu, och jag skulle inte heller vilja vara emot det. Min man är etniskt svensk och han kommer alltid att vara den han är; han kan inte vara norsk eller jag vet inte, serbisk, jag har ingen aning. Det är etniskt ursprung. Vårt barn kanske tänker vad det är, men personligen tycker jag inte att det är ett problem.

Deltagare 12, immigrerade på 2000-talet

Jag skulle aldrig vilja vara svensk. Vad kan de ge mig mer än ekonomi och att jag har det fint här? (...) Jag har varit här sedan 1979 och ju mer jag är här, desto mer kroatisk är jag.

Deltagare 15, immigrerade under perioden 1960–1989

Två deltagare, varav den ena invandrade 1960–1989 och den andre på 2000-talet, var också överens om sin etniska anknytning till Kroatien, trots att de invandrat till Sverige i två totalt olika sociohistoriska sammanhang.

Jag tror att man inte kan fly från sina rötter på ett sätt, och jag tror att det måste vara den delen av mig som kommer från Kroatien, på något sätt som kommer att följa mig för resten av mitt liv (...) Jag kan ha ett dubbelt medborgarskap eller något en dag, men jag skulle fortfarande vara kroat.

Deltagare 4, immigrerade på 2000-talet

Jag har varit i Sverige länge, från första dagen har jag alltid varit (...) kroat från Bosnien. Det är jag stolt över. Och det andra, från 1963 stöder jag Dinamo Zagreb. Jag älskade sport och idag går inte en enda match utan att jag tittar på den. För det tredje vill jag nämna att min farbror bodde i Zagreb hela sitt liv (...) så jag är väldigt fäst vid Kroatien. Samma som idag.

Deltagare 1, immigrerade under perioden 1960 – 1989

En deltagare var medlem av den andra generationen kroatiska invandrare i Sverige, och hennes svar på frågan om självidentifiering var ganska relevant.

Jag är någonstans mitt emellan. Jag vet inte riktigt, men i Kroatien är jag svensk, och här i Sverige är jag mer kroatisk. Vi är ganska blandade, kulturen menar jag. Här i Sverige behåller vi mycket av kroatisk kultur, vi går på mässa på söndagar osv. När jag berättar detta för mina svenska vänner tittar de på mig som om jag vore galen. (...) När jag är i Kroatien säger alla till mig: ”här kommer blondinen från Sverige”, och så vidare...

Deltagare 5, andra generationen av kroatiska invandrare i Sverige

Ingen av de 15 deltagarna har någonsin upplevt någon form av pinsamhet på grund av sin etnicitet. Även om vissa menar att det finns skillnader i konnotationerna av etnicitet beroende på om någon är kroat eller svensk, konstaterar de att svenskar accepterar utlänningar mycket väl.

Jag har aldrig haft några besvär. De accepterade alltid människor för dem de är, så jag har aldrig haft några problem.

Deltagare 2, immigrerade i perioden 1960 – 1989

Jag tror att folk från början ser olika på dig om du säger att du är svensk eller kroatisk. Och ändå tror jag att det finns vissa skillnader, det är ganska individuellt och beror på folks erfarenheter. Ingen har någonsin sett på mig på fel sätt eftersom av det, egentligen, men jag tror att det finns människor i världen som inte vet var Kroatien är eller har någon form av uppfattning om Skandinavien som ett större område.

Deltagare 4, immigrerade på 2000-talet

Däremot påpekade en deltagare, som är bosatt i Sverige i ett fyrtiotal år, att det finns mycket ”vardagsrasism” i Sverige, med hänvisning till Sveriges aktuella problem inom migrationspolitiken, som beskrivs närmare i kapitel 3.2. av denna uppsats.

Jag kan säga, eftersom jag var gift med en svensk, när jag är tolerant är jag tolerant både i praktiken och på pappret, förstår du? De är mer toleranta på pappret, det var därför de fick problemet, det är därför problem komma in i Sverige och staplas för att de är ganska toleranta på pappret, de vill bete sig som toleranta, och svenskarna idag är inte de svenskar de var när jag kom. (...) de vill vägledas av de principerna, men i praktiken finns det mycket vardagsrasismen, de vågar bara inte att tala.

Deltagare 15, immigrerade i perioden 1960 – 1989

Slutsatsen av denna del är att kroater anser sin etnicitet som något viktigt och oskiljaktigt från sin identitet, och det är säkert att de kommer att ha en sådan syn på denna fråga i framtiden. Men nästa del av uppsatsen kommer också att presentera en analys av en hög nivå av individuell utilitarism, vilket i hög grad kan påverka detta perspektiv.

5.1.1 Individuell utilitarism

När det gäller preferensen för tradition, det vill säga individuell utilitarism, var det genomsnittliga svaret från respondenterna i enkätdelen av forskningen 1,72, på en skala från 0 till 2. Det betyder att traditionen för de flesta respondenter inte är alltför viktig och att de är individuellt benägna att anpassa sig. Majoriteten av fokusgruppsdeltagarna uppgav också att de inte är alltför traditionella, men ändå utövar vissa kroatiska seder och vanor. Vissa har dock också accepterat några svenska traditioner och sociala beteendemönster.

När det gäller Kroatien, jag är kopplad till det čakaviska område³³ och till sederna som finns där. (...) Jag är inte fäst vid traditioner i allmänhet som jul eller påsk, det är inte i mitt huvud, med tanke på att jag inte är uppfostrad med att jul och påsk är "big deal". Och vad jag definitivt förändrade när jag kom till Sverige är att jag är mest i kontakt med svenskar och jag umgås mest med svenskar. Min sambo är svensk och jag tror att detta har haft mycket inflytande på min förståelse av tradition, med tanke på att jag är involverad i alla traditionella svenska högtider, till exempel Midsommar, Kräftskiva... Så jag firar alla deras helgdagar med dem, inklusive jul och nyår, jag åker inte till Kroatien på semestern. Så jag tror att jag har blivit mer traditionell, med tanke på att det är ett slags sätt att "integrera"...

Deltagare 7, immigrerade på 2000-talet
Jag tror att jag är mer diplomatisk här än där (i Kroatien). Jag studerade i Zagreb, så nu säger mina vänner i Zagreb att (...) jag brukade älska (på dalmatiskt sätt), slå hårt och vad som händer – händer, det gör jag inte längre. Jag är väldigt diplomatisk och jag vet hur man säger något, jag vet hur man vrider det, men jag antar att det också beror på jobbet, man måste vrida här. För här är det väldigt svårt för folk att stå ut med när man berättar hur den verkliga situationen är.

Deltagare 11, immigrerade på 2000-talet
Några deltagare var överens om att traditionen å andra sidan är väldigt viktig för dem och att de i Sverige utövar vissa kroatiska seder ännu mer än de gjorde i hemlandet. Den

³³ Čakaviska (kroatiska: *čakavski*) är en av tre dialekter i det kroatiska språket. Det talas främst i Istrien, delar av Dalmatien och i ett fåtal av Kroatiens inlandsområden.

gemensamma nämnaren för detta kan tas som längtan efter hemlandet, liksom kulturen för att utöva vissa seder.

Asså... Tradicija mi je jako važna, čak naprotiv, sa djecom i sa obitelji ovdje to gajimo možda i više neke stvari nego što smo dole, da se ne zaboravi, a da se uspiju nametnuti neki dijelovi nečega iz švedske kulture - da. Dešava se, ali daleko od toga da bi zaboravili našu. (...) Jako su dobro upoznata mi djeca sa time, tako da ja se nadam da će bar netko od njih nastaviti dalje.³⁴

Deltagare 13, immigrerade i perioden 1990 – 2000

Vi håller fast vid många kroatiska traditioner (...) Min man och jag växte upp med de traditionerna och det är trevligt för oss, vi är glada att behålla dem (...). Från någon typisk kroatisk mat, till sättet vi firar jul eller något liknande (...)

Deltagare 14, immigrerade på 2000-talet

Även om den kvantitativa delen uppvisade en hög tendens till individuell utilitarism och anpassning till nya miljöer, fick uppgifterna i denna del ett sammanhang och det visades att kroater i Sverige fortfarande odlar vissa nationella kulturella seder, vissa kanske ännu mer än i Kroatien. De allra flesta var dock överens om att de har accepterat vissa delar av svensk kultur som de nu personligen utövar, som att fira svenska högtider eller byta identitetsmönster för att vara ”mer svensk” i deras ögon.

5.1.2 Skillnaden mellan kroaters och svenskers etnokulturella massor

Enligt formeln för etnolingvistisk vitalitet, på en skala från 1 till 7, var den genomsnittliga upplevda etnokulturella massan på den kroatiska sidan 2,89 och på den svenska sidan 5,28. Dessa data kan man tolka så att kroater anser svenska särdrag är mycket vanligare än de kroatiska särdrag i det svenska samhället. Även om detta till en början verkar ganska sunt förnuft, exponerades respondenterna innan dessa frågor ställdes för en kort vinjett vars uppgift var att påminna dem om det mångkulturella svenska samhället, och den löd:

”Enligt Statistiska centralbyrån (SCB, 2023) har Sverige mer än 10,5 miljoner invånare. Mer än 25 % av befolkningen är utländska medborgare och medborgare med utländsk bakgrund. Dessa är till största delen medborgare i andra skandinaviska länder och EU-länder, följt av Asien, Afrika och Sydamerika. På grund av den höga andelen medborgare med utländsk bakgrund i den svenska befolkningen uppfattas detta land ofta som ett mångkulturellt land.”

³⁴ Översättning: ”Asså... Traditionen är väldigt viktig för mig, tvärtom, med barnen och med familjen vi kanske odlar vissa seder här mer än vi gör där, så att det inte glöms bort, och att vissa delar av något från svensk kultur kan påtvingas - ja. Det händer, men långt ifrån, så att de skulle glömma vår kultur. (...) Mina barn vet mycket om det, så jag hoppas att åtminstone en av dem fortsätter med det”

Deltagarna i fokusgrupperna sa att de dagligen lägger märke till några kroatiska särdrag på sina hemorter, men att det fortfarande finns fler av dem i andra länder i diasporan.

Jag jobbar i ett filminstitut, så jag kan beskriva min erfarenhet ur det perspektivet. Det var mycket konstigt för mig att de alla växte upp på "Balthazar" (...) och om du stoppade någon på gatan, de skulle kunna sjunga inledningslåten till "Balthazar". Jag också lade märke till kroatiska produkter i butiken, fast bara i en. Det finns en hylla med "Argeta" och "Zvijezda" olja och det är ungefär det. Inte i någon annan butik, lika enkelt... När du nämnde Tyskland tidigare ser du tydligt skillnaden mellan Tyskland och Sverige.

Deltagare 6, immigrerade på 2000-talet

Där finns kroatiska filmer på Stockholms filmfestival. Varje år finns det en kroatisk film, så jag åker dit (...) Jag gick på en mäsas några gånger, man har faktiskt en kroatisk mäsas här i Stockholm. Det är väldigt trevligt där, man träffar många av våra människor där.

Deltagare 11, invandrade på 2000-talet

Många deltagare påpekade också att de tror att svenskar fortfarande uppfattar kroater som jugoslaver, det vill säga som medlemmar i en före detta socialistisk stat, och att kanske inte alla känner till skillnaden mellan kroatiska och andra balkankulturer.

*U knjižnici se, isto kao i u ostatku Švedske, knjige podvode pod **serbokroatiska** ne pod **kroatiska**, jezici se ne odvajaju, što mislim da je relevantno za spomenuti politički.³⁵*

Deltagare 7, immigrerade på 2000-talet

Man har ajvar i varje butik, jag tror att det är mer en slags jugoslavisk kultur, kanske, och inte nödvändigtvis kroatisk. Det är inte helt klart för dem... Inte alla kan peka på vilket land är vilket på kartan, men jag heller visste inte vilket var Norge och vilket var Sverige förrän jag kom här.

Deltagare 10, immigrerade på 2000-talet

³⁵ Översättning: På biblioteket, precis som i hela Sverige, klassas böcker som serbokroatiska, inte kroatiska, och språken är inte åtskilda, vilket jag tycker är relevant för den tidigare nämnda politiska frågan.

Vi går på klubbar när det är "balkankväll", vi jobbar alla väldigt hårt och sedan går vi ut. Nu är jag gravid och går inte ut, men förr organiserade vi oss och gick ut en kväll och hade det bra.

Deltagare 12, invandrade på 2000-talet

Även om kroaterna anser att de svenska nationella inslagen är mycket mer närvarande än de kroatiska, påpekade de också att en viss mängd kroatiska inslag finns. Så vi kan kategorisera dem under livsmedelsprodukter, böcker, filmer och vissa kulturevenemang.

5.1.3 Distans mellan kroater och svenskar

Enligt rönen från den kvantitativa delen av forskningen är det upplevda avståndet mellan kroater och svenskar i Sverige medelhögt. På en skala från 1 till 7 resultaten var 4,21. Det betyder att kroater känner ett visst avstånd och skillnader mellan deras etniska grupp och den svenska, och det kan uttrycka sig i flera delar: kommunikationsmetoder, organisation, konfliktundvikande och inställning till familj.

a) Kommunikationsmetoder

Många deltagare nämnde sättet att kommunicera som en av de viktigaste skillnaderna mellan dessa två grupper. Deltagarna som invandrade på 2000-talet påpekade att det var mycket svårt för dem att anpassa sig till det svenska samhället på grund av olika kommunikation.

Helt klart är det kommunikation. Jag tror att det är därför jag har så svårt för att prata svenska, där de är väldigt artiga i kommunikationen, och vi säger direkt vad vi tycker.

Deltagare 3, immigrerade på 2000-talet

*Neke stvari koje kažu, doslovno upotrijebe neke riječi koje ja ne bi upotrijebila. Na poslu je bilo dosta stresno, dosta je loše organiziran bio posao, ja to kažem jednom šefu, i sada šefica Švedanka kaže mom šefu: ona je bila kao **besviken**, kao razočarana. Ne, nisam bila razočarana, dobila sam „srčani udar i nervni slom u isto vrijeme“. (...) Šta hoćete reći s time? Šta mislite s time? Koriste neke riječi koje ono... Ja to tako uopće ne bih tako opisala.³⁶*

Deltagare 12, immigrerade på 2000-talet

³⁶ Översättning: "Vissa av de saker de säger... De använder några ord som jag inte skulle använda. En gång var det väldigt stressigt på jobbet, det var väldigt dåligt organiserat, så jag sa det till en chef, och nu säger den svenska chefen till min chef: "Hon var **besviken**". Nej, jag var inte besviken, jag fick "en hjärtinfarkt och hade ett nervöst sammanbrott på samma gång". (...) Vad menar du med det? De använder vissa ord som... Jag skulle inte alls beskriva det så."

Å andra sidan fanns det också de som var ytterst nöjda med kommunikationssättet bland svenskarna och ansåg det mer utvecklat än det kroatiska.

Om du ber om något kommer de att göra det, och du kommer att få ett anständigt svar. När det gäller kommunikation är kulturen att lyssna på vad du säger och sedan svara på det definitivt mer utvecklad.

Deltagare 4, immigrerade på 2000-talet

Som svenskar är folk väldigt förståeliga, de lyssnar på dig, om de kan så hjälper de dig. De kommer inte att skratta som kroater. Inte för att jag talar emot det, men om man anförtror sig till dem kan de lämna över dig och prata, och det gör inte svenskarna. Jag jobbade här i så många år, jag hade aldrig några problem med svenskarna, vi var alltid överens om allt.

Deltagare 2, immigrerade i perioden 1960 – 1989

Några deltagare påpekade också att svenskarna har en hög tanke- och beslutskultur, där allt alltid måste diskuteras ingående i en viss social grupp.

Vi är ganska öppna människor, vi säger vad vi vill, (...) vi kanske säger något innan vi har tänkt det igenom, de tänker innan de svarar.

Deltagare 5, andra generationen av kroatiska invandrare i Sverige

(...) och deras eviga prat och debatter. Varje beslut måste diskuteras i samhället, det måste man acceptera, det finns inget som ska bara bestämma. Alla säger vad de tycker varje gång. Man får inte nödvändigtvis ett bättre beslut, men alla säger vad de tycker varje gång, så de kanske känner sig mer nöjda, det har jag ingen aning om.

Deltagare 10, immigrerade på 2000-talet

De gillar att diskutera mycket. Jag tycker att under de två månader som jag jobbade dagskift hade jag fler möten än på fem år i Kroatien. Det är "ett möte om ett möte" och diskussioner som inte leder någonstans, om du frågar mig. Men de försöker, jag vet inte.

Deltagare 9, immigrerade på 2000-talet

Deltagarna påpekade också att svenskar är mycket artigare än kroater, både privat och i officiell kommunikation. Denna tanke fick några av dem att jämföra svensk och kroatisk tv, närmare sagt parlamentet.

Jag skulle faktiskt berömma hur anständiga vi är och att ingen avbryter någon. Detta är en egenskap som jag faktiskt lärde mig i Sverige, inte i Split eller Zagreb, för vi gillar verkligen att hoppa in i varandras meningar. Här är vi väldigt civiliserade. Det är något jag lärde mig i Stockholm, om jag ska vara ärlig. Du inser när du säger något och tills du slutar att de är tysta och sedan om du avbryter dem kommer de att vara tysta, vänta tills du är klar, det är faktiskt en kulturell manifestation och det chockerar mig ibland när jag tittar på kroatiska Tv:n eller något liknande. (...)

Deltagare 11, immigrerade på 2000-talet

Om man tittar på vårt parlament där i Kroatien, med svenskarna i parlamentet hör du inte en fluga och det är lättare för dem att nå personen i fråga när de pratar. När man kommer till dem för att fråga om något, det finns inga komplikationer. Men folk gick inte ens i krig, vi måste förstå...

Deltagare 1, immigrerade i perioden 1960 – 1989

Ett annat sätt att kommunicera än kroaterna var definitivt en punkt som de flesta av fokusgruppsdeltagarna var överens om, och man kan anta att källan till denna skillnad är något kulturellt baserad. Detta visar den okrossbara kopplingen mellan språk och kultur.

b) Organisation

Vissa deltagare nämnde att svenskarnas privatliv är väldigt organiserat, till skillnad från kroaternas. Flera av dem sade att de måste skriva in alla privata skyldigheter i kalendern, precis som svenskarna, för att vara helt inkluderade i samhället. Däremot sade ett par deltagare att de är oorganiserade när det gäller andra saker.

Svenskarna måste planera sin tid tre månader i förväg. Till exempel, om jag vill fika med min svenska vän måste jag ringa henne tre månader i förväg för att fika eller äta lunch kl. 12:00 (...) Så för mig personligen är det en katastrof. (...) De har absolut allt planerat för hela året, 365 dagar om året, jag har fortfarande inte vant mig vid det och jag tror att jag aldrig kommer att göra det. Men organisation på jobbet är en katastrof. Och universitetet detsamma. Så deras privatliv är bra, men allt annat är inte.

Deltagare 8, immigrerade på 2000-talet

För några år sedan, när jag stod vid kassan i ICA (...) lade jag saker på kassan som vi gör i Kroatien, det vill säga man lägger bara saker i kassan, man tänker inte om hur du ska lägga saker i kassan. Och mestadels var jag med min bästa vän. Hon tittade på mig och hon kunde inte tro vad jag gjorde. "Hur lägger man saker i kassan", sade jag, "hur ska man lägga saker på kassan, jag har lagt saker på kassan på samma sätt i 25 år, vad pratar du?". "Streckkoden går mot kassörskan för att göra det lättare att läsa koden, för att få den att gå snabbare", sa hon. Produktivitet, effektivitet absolut på nivån. (...) Någonstans är de helt oorganiserade. Jag jobbade många år på Gotland, det var oorganiserad och det fanns ingen struktur. Men i vissa av dessa tekniska saker, när du tittar på den långsiktiga effekten, i dessa saker är de mer organiserade och mer strukturerade. Jag tror att de ser de långsiktiga konsekvenserna bättre än oss.

Deltagare 7, immigrerade på 2000-talet

Några deltagare påpekade dock några nackdelar med att planera alla åtaganden i kalendern.

Jag berättar alltid för mina vänner i Kroatien att det sociala livet här är så dåligt, att man inte har vänner och så vidare, men faktiskt när man tänker på det har man något inbokat hela tiden. Det händer något hela tiden. Så, det är inte så illa när en person uttrycker det rationellt och skriver in lite i sin kalender. Här måste du boka in allt i kalendern, så när du kommer in i kalendern kan du se statistiken, det är inte så illa.

Deltagare 11, immigrerade på 2000-talet

Denna överdrivna organisation passar inte mig. De är väldigt ospontana.

Deltagare 10, immigrerade på 2000-talet

Kalendern är alltid full, men det finns ingen själ. Min själ, när jag är med vårt folk, är nere (i Kroatien). Du har allt här, förstår du? Du har allt, men hjärtat, själen är nere, de är nere! Någon annan kan aldrig förstå det.

Deltagare 15, immigrerade i perioden 1960 – 1989

Även om det ofta är en önskvärd egenskap i samhället att sätta förpliktelser på kalendern och uppfylla dem i tid, är majoriteten av kroater överens om att det höjs ett steg för högt för svenskar. De poängterar särskilt att de saknar spontanitet i privata arrangemang.

c) Konfliktundvikande

Hand i hand med ett mer moderat sätt att kommunicera klassificerar deltagarna i fokusgrupperna också en viss motvilja mot konflikter som de har märkt bland medlemmar av den svenska befolkningen.

*Oni su dosta **konflikträd**da, boje se konflikta. Mi smo više izravni, (...) zato kod nas uvijek malo, malo, pa je rat, zato što mi se potučemo kada nije kako mi hoćemo. Šalu na stranu, ali mi smo izravni, naučimo se ovdje, kao što Sudionik 11 kaže, da budemo malo više diplomatski, da kažemo na lijep način, ali mi kažemo, oni uvijaju i ne usude se kazati. Mi imamo i svećenike, mogu se otić ispovidit tamo, ne treba meni psiholog ili šta ja znam. Ja mislim da se mi trošimo daleko više, koliko pričam sa mojim prijateljicama, mi se izjadamo jedna drugoj i izgalamimo jedna na drugu i ode to. Ne trebaju meni farmaceutski proizvodi neki.³⁷*

Deltagare 15, immigrerade i perioden 1960 – 1989

(...) de är också väldigt bra, och jag talar av egen erfarenhet, i att sopa problem "under mattan". De är extremt bra på detta inom en familjesituation, så de ignorerar bara problemen.

Deltagare 7, immigrerade på 2000-talet

Jag tror att depression är ett ganska stort problem bland svenskarna. Det är vad jag ser när jag lämnar ut mediciner (...). Det handlar om att hålla tillbaka någon form av reaktioner på olika stimuli. Och så samlar man i sig det och då blir man deprimerad (...). Vi kroater gillar verkligen att prata om olika problem, oavsett om de är politiska, sociala eller personliga. Det är en avgasventil för oss och egentligen är det bästa antidepressiva medlet för oss, vi gör det riktigt bra, det jag lärde mig i Sverige (...) Jag tror att svenskarna (...) borde ha mer avgasventiler.

Deltagare 12, immigrerade på 2000-talet

³⁷ Översättning: De är ganska konflikträd. Vi är mer direkta, (...) det är därför vi alltid behöver lite för att gå i krig, för vi slåss när saker inte går som vi vill. Skämt åsido, men vi är mer direkta. Vi lärde här, som Deltagare 11 sa, att vara lite mer diplomatisk, att säga på ett trevligt sätt, men vi säger, de vrider sig och vågar inte säga. Vi har också präster, jag kan gå till bikten där, jag behöver ingen psykolog eller vad jag vet. Jag tror att vi spenderar mycket mer, så mycket som jag pratar med mina vänner, vi hatar varandra och skriker på varandra och det går över. Jag behöver inga läkemedel.

Det som kunde utläsas av deltagarnas citat är åsikten att svenskarna inte är ”kalla”, vilket kanske är en respekterad stereotyp och fördom, men ett förhållningssätt för att undvika konflikter är djupt rotat i deras kultur.

d) Förhållande till familjen

Några deltagare sa att de ser stor skillnad när det gäller attityden till familj bland kroater och attityd till familj bland svenskar.

Jag tror att familjen är lite viktigare för oss än för dem. Mina föräldrar skulle verka stränga mot sina, men för mig är det som vanligt hur mina föräldrar behandlade mig och så vidare.

Deltagare 5, andra generationen av kroatiska invandrare i Sverige

Jag tror att familjen är väldigt viktig i vårt land och de äldre måste respekteras. Farbrorn eller mostern som gör problem och ger alla huvudvärk, är fortfarande en del av familjen för att de måste vara. Jag tycker att det är så med svenskar, att de har mildare familjerelationer, att de blandar sig mycket mindre i varandras liv.

Deltagare 3, immigrerade på 2000-talet

*Ja imam osjećaj da oni više gledaju na sebe kao jedinku, čak i u obitelji. Bitno je da dijete ide u vrtić, ali tipa roditelji koji su rastavljeni, to je isto učestalo ovdje. Obično kažu da imaju kao **barnfri vecka**, recimo kada je dijete kod oca, jer tu je svaki drugi tjedan, obično se mijenjaju tko ima djecu. Majka kaže da nema dijete taj tjedan, ali meni to zvuči baš nekako grozno. (...) Ali isto tako i za starije. Prilično je uobičajeno da stariji, sada i kod nas je to nekako više, ali ono djeca posjete svoje roditelje jednom mjesečno, jednom u 2-3 mjeseca, oni popiju kavu i to je to. Moji doma, to je ono kao košnica, svi su jedni s drugima, pomažu jedni drugima, čuvaju djecu jedni drugima, to je dosta ta razlika koju ja vidim, ali ovdje je to i prihvaćeno.³⁸*

Deltagare 9, immigrerade på 2000-talet

³⁸ Översättning: Jag tror att de ser sig själva mer som en individ, även i familjen. Det är viktigt att barnet går på dagis, men föräldrar som är separerade (...) brukar säga att de har en barnfri vecka, säg när barnet är hos pappan, för det är där varannan vecka, de brukar ändra vem som har barnen. Mamman säger att hon inte har något barn den veckan, men det låter hemskt för mig. (...) Men även för äldre. Det är ganska vanligt för äldre, nu är det lite mer i vårt land, men föräldrar besöker sina föräldrar en gång i månaden, en gång var 2–3 månader, de dricker kaffe och så är det. Mitt hem, det är som en bikupa, alla är med varandra, hjälper varandra, tar hand om varandras barn, det är ganska stor skillnad jag ser, men det är accepterat här.

Dessa citat pekar på en förändring i könsroller och familjerelationer bland svenskar jämfört med kroater, vilket är kännetecknet för den andra demografiska övergången. Den primära indikatorn på denna fas är den kulturella vändningen mot postmodernistiska normer, dvs individualism och självförverkligande (Van de Kaa, 2001). Dagens frågor om svenska familjerelationer problematiseras ytterligare i dokumentären *The Swedish Theory of Love* (Gandini, 2015), där särskild tonvikt läggs på individualism, det vill säga den svenska välfärdsstatens inriktning på individuell autonomi. I de andra länder är sådana modeller mer inriktade på hushållen och familjen.

5.2 Deltagande i kroatiska kulturföreningar i Sverige

Den andra hypotesen i denna forskning var att den första och andra gruppen av kroatiska invandrare i Sverige, det vill säga de som invandrade under perioden 1960 till 1989, och de som invandrade under perioden 1990 till 2000, deltar mer i den kroatiska kulturföreningar i Sverige än den tredje gruppen, det vill säga de som invandrade på 2000-talet. I den statistiska bearbetningen av denna hypotes och sambandet mellan variablerna "GRUPP / IMMIGRATION" och "FÖRENING" användes chi-kvadrattestet för att mäta sambandet mellan invandningsperioden till Sverige och deltagande i kroatiska kulturföreningar i Sverige.

Tabell 3. Kontingenstabell för relationen av invandningsperioden till Sverige och deltagande i kroatiska kulturella föreningar

GRUPP / IMMIGRATION		FÖRENING		Totalt
		JA	NEJ	
1	N	18,00	4,00	22,00
	Teoretisk frekvens	8,43	13,56	22,00
	% inom råden	81,81 %	18,19 %	100,00 %
2	N	13,00	5,00	18,00
	Teoretisk frekvens	6,90	11,09	18,00
	% inom råden	72,22 %	27,78 %	100,00 %
3	N	25,00	81,00	106,00
	Teoretisk frekvens	40,66	65,34	106,00
	% inom råden	23,58 %	76,42 %	100,00 %
Totalt	N	56,00	90,00	146,00
	Teoretisk frekvens	56,00	90,00	146,00
	% inom råden	38,36 %	61,64 %	100,00 %

Enligt tabell 3 kan man dra slutsatsen att 81,81 % av alla svarande i grupp 1 deltar eller har en gång deltagit i kroatiska kulturföreningars aktiviteter i Sverige, liksom 72,22 % av alla svarande i grupp 2. Å andra sidan majoriteten (76,42 %) av respondenterna i grupp 3 deltog aldrig i kroatiska kulturföreningars aktiviteter i Sverige. Chi-kvadrattestet fastställde att det finns ett statistiskt signifikant samband ($N = 146$, $X^2 = 36,089$, $df = 2$, $p = <.001$, Cramers $V = 0,497$) mellan invandringsperioden till Sverige och deltagande i kroatiska kulturföreningar i Sverige, och att kopplingen enligt Cramers V är mycket stark. Enligt dessa fynd accepterar vi den andra hypotesen och fastställer att de som invandrade under perioden 1960 till 1989 och de som invandrade under perioden 1990 till 2000 deltar mer i kroatiska kulturföreningar i Sverige än den tredje gruppen, d.v.s. de som invandrade på 2000-talet.

Detta fynd stöds av den statistiska bearbetningen av sambandet mellan variablerna ”ÅLDER” och ”FÖRENING”, under vilken sambandet mellan respondenternas ålder och deltagande i kroatiska kulturföreningar analyserades. Chi-kvadrattestet fastställde att det finns ett statistiskt signifikant samband ($N = 146$, $X^2 = 21,775$, $df = 3$, $p = <.001$, Cramers $V = 0,386$) mellan respondenternas ålder och deltagande i kroatiska kulturföreningar i Sverige, och den kopplingen enligt Cramers V är stark. Tabell 4 visar att andelen svarande som deltar i kroatiska kulturföreningar i Sverige ökar med åldern, det vill säga att äldre respondenter (grupperna 46–60 och 61+) deltar mer i föreningsverksamhet än yngre svarande (grupperna 18–30 och 31–45).

Tabell 4. Kontingenstabell för relationen av ålder och deltagande i kroatiska kulturföreningar

ÅLDER		FÖRENING		Totalt
		JA	NEJ	
18-30	N	8,00	18,00	26,00
	Teoretisk frekvens	9,97	16,03	26,00
	% inom råden	30,77 %	69,23 %	100,00 %
31-45	N	19,00	55,00	74,00
	Teoretisk frekvens	28,38	45,62	74,00
	% inom råden	25,68 %	74,32 %	100,00 %
46-60	N	15,00	14,00	29,00
	Teoretisk frekvens	11,12	17,88	29,00
	% inom råden	51,72 %	48,28 %	100,00 %
61+	N	14,00	3,00	17,00
	Teoretisk frekvens	6,52	10,48	17,00
	% inom råden	82,35 %	17,65 %	100,00 %
Totalt	N	56,00	90,00	146,00
	Teoretisk frekvens	56,00	90,00	146,00
	% inom råden	38,36 %	61,64 %	100,00 %

Kroater deltar mestadels i kroatiska kulturföreningar i Sverige för att bevara några nationella traditioner, umgås med människor från sitt land. Några fokusgruppsdeltagare påpekade därför följande.

Jag har nyligen varit medlem i det kroatiska kultursällskapet i Malmö, jag tycker att det är riktigt skönt att gå tillbaka till de där sångerna, de där sederna (...) Jag tror att det faktiskt förändrar mycket att få barn. Du vill att ditt barn ska ha dessa rötter och bli mer bekant med kulturen och se att andra människor också talar det kroatiska språket, inte bara mamma och pappa. Så, det var på något sätt min vändpunkt att bli lite mer fäst vid det kroatiska språket och den kroatiska kulturen - att få barn.

Deltagare 3, immigrerade på 2000-talet

Jag är väldigt aktiv i vår kroatiska förening här i Helsingborg (...) Vi har även Kroatiska riksförbundet i Sverige, så jag är också medlem där. Jag tycker att det är väldigt viktigt att våra människor är aktiva. Nu den här månaden etablerar vi även vår förening av Hajduks vänner³⁹ i Helsingborg!

Deltagare 15, immigrerade i perioden 1960 – 1989

Vissa invandrare som immigrerade under 2000-talet lyfte också fram sina skäl för att inte delta eller sluta delta i dessa föreningar. En del bor i mindre städer där medlemmar av den kroatiska minoriteten inte är starkt representerade, en del tror att för det mesta är äldre människor som deltar där, och en del äldre deltagare slutade delta på grund av sin ålder.

Det finns också en kroatisk klubb i staden, (...) det har funnits en klubb sedan 1975, väldigt, väldigt länge. Klubben drivs inte av kroater utan av bosnier, så de är inte riktigt... Tja, de kom dit på 70- och 80-talen, så de har varit här länge, så vi har inte exakt samma åsikter och tankar. Jag deltog några gånger, men jag har inte varit en frekvent deltagare där de senaste två åren, men de har fortfarande sammankomster, evenemang minst en gång i månaden, så ja, allt det där är trevligt.

Deltagare 8, immigrerade på 2000-talet

³⁹ Hajduk är en fotbollsklubb från Split, Kroatien. Det styrs enligt en modell där klubbens medlemmar gör viktiga beslut och dessutom har det flera föreningar av "Hajduks vänner" där medlemmar kan rösta. Hajduk har nu mer än 107 000 medlemmar i världen (6 april 2024).

Det enda jag var med i de här föreningarna var att jag spelade bordtennis ett par gånger, men efter det gjorde jag det inte riktigt. Precis som [Deltagare 8] sa, jag tror att det fortfarande är lite större skillnad i ålder och åsikter (...) Skillnaden är i ålder, skillnaden är i åsikter. Jag hade en känsla av att det var ett slags större lag än sextiotalsmän som kommer dit, dricker lite och har det roligt. Det är helt okej, men jag vet inte vad jag skulle göra där med dem (...)

Deltagare 9, immigrerade på 2000-talet

Deltagarna 1 och 2 sa att de tidigare deltagit mycket mer i kroatiska föreningars aktiviteter, men nu när de är äldre går de mer sällan.

När vi var yngre deltog vi mycket, nu är vi äldre, vi umgås, men inte lika mycket som tidigare. När vi var unga gick vi mycket till "Croatia" föreningen, "Jadran", och så...

Deltagare 1 och Deltagare 2, immigrerade i perioden 1960 – 1989

Deltagarna som bor i mindre städer påpekade att det i deras samhällen inte finns så många möjligheter att delta i kroatiska föreningar - eftersom det verkligen inte finns några.

Nu bor jag i Umeå, totalt åtta av oss är registrerade som diaspora från hela forna Jugoslavien, så det finns inga möjligheter till socialisering på det kroatiska språket här.

Deltagare 7, immigrerade på 2000-talet

Äldre kroater i Sverige deltar mestadels i kroatiska kulturföreningars aktiviteter efter migration för att upprätthålla kulturell kontakt med sitt hemland eller tillbringa sin fritid. Moderna invandrare deltar dock allt mindre i sådana föreningar och som främsta skäl lyfter de fram åldersskillnaden, bristen på innehåll eller de är ointresserade i verksamheten.

5.3 Användning av svenska och kroatiska bland kroatiska invandrare

Den tredje hypotesen i denna forskning var att det finns en skillnad mellan användningen av det kroatiska och svenska språket mellan kroatiska invandrare som är medlemmar i kroatiska kulturföreningar i Sverige och bland dem som inte är medlemmar i kroatiska kulturföreningar i Sverige. Statistisk bearbetning av variablerna "FÖRENING" och "SPRÅK" som analyserade skillnaden i den genomsnittliga mängden språkbruk mellan respondenter som deltar och de som inte deltar i kroatiska kulturföreningar i Sverige. Levenes test fastställde att varianserna var heterogena ($F = 10,032$, $df_1 = 1$, $df_2 = 144$, $p = 0,002$). Welch

t-test användes sedan ($t = 3,150$; $df = 142,059$; $p = 0,002$), vilket drog slutsatsen med en risk på 5 % att det finns en statistiskt signifikant skillnad i den genomsnittliga användningen av det kroatiska språket mellan personer som deltar i kroatiska kulturföreningar ($\bar{x} = 42,23$) och de som inte deltar i kroatiska kulturföreningar ($\bar{x} = 35,37$). Vi accepterar alltså den tredje hypotesen och drar slutsatsen att det finns en skillnad i den genomsnittliga användningen av det kroatiska språket mellan dessa två grupper.

Den fjärde hypotesen antog att det finns en skillnad i den genomsnittliga användningen av det kroatiska och svenska språket bland de tre grupperna av kroatiska invandrare i Sverige. Levenes test fastställde att dessa är heterogena varianser ($F = 5,560$, $df1 = 2$, $df2 = 143$, $p = 0,005$). En variansanalys (ANOVA) utfördes med Welch korrigering, där medelvärdena mellan de tre grupperna analyserades. Med en risk på 5 % drogs slutsatsen att det finns en skillnad i den genomsnittliga användningen av kroatiska och svenska bland de tre grupperna av kroatiska invandrare i Sverige ($F = 33,909$, $df = 2$, $p < .001$). Games-Howell post hoc-testet fastställde att skillnaderna mellan alla grupper var statistiskt signifikanta, vilket visas i tabell 5.

Tabell 5. Games-Howell Post Hoc jämförelse av variansanalys

Games-Howell Post Hoc jämförelse – GRUPP / IMMIGRATION						
Jämförelse	Skillnad i \bar{x}	SE	t	df	p_{Tukey}	
1 - 2	7,495	2,955	2,536	28,977	0,043	
1 - 3	17,009	2,058	8,264	58,450	<,001	
2 - 3	9,514	2,857	3,330	27,892	0,007	

Tabellen visar att skillnaden mellan de som invandrade i perioden 1960–1989 (första gruppen) och de som invandrade under 2000-talet (tredje gruppen) är störst ($\bar{x} = 17,009$), något mindre mellan de som invandrat i perioden 1990–2000 (andra gruppen) och de som invandrade på 2000-talet ($\bar{x} = 9,514$), och de minsta mellan den första och andra gruppen ($\bar{x} = 7,495$). Med dessa fynd accepterar vi den fjärde hypotesen och drar slutsatsen att det finns en skillnad i den genomsnittliga användningen av kroatiska och svenska bland kroatiska invandrare i Sverige.

När det gäller användningen av kroatiska eller svenska i vissa sociala situationer sa en fokusgruppsdeltagare, medlem av den andra generationen kroatiska invandrare i Sverige, att de i klubben ”Mladi Hrvati Malmö”⁴⁰ talar ännu mer svenska än kroatiska, och hon nämnde också att i äldre föreningar talar man mer kroatiska.

⁴⁰ Översättning: ”Unga kroater i Malmö”

Vi talar mer svenska än kroatiska. I "Jadran" är det annorlunda, där finns de äldre. Vi pratar mycket kroatiska där, men i "Mladi Hrvati" pratar vi nästan bara svenska. Nu fick vi en ny medlem från Zagreb. Han flyttade hit för fyra år sedan (...), så han vill att kroatiska talas lite mer nu. Det är bra för oss också, att vi kan träna språket lite, som man säger, det är så man lär sig språket.

Deltagare 5, andra generationen av kroatiska invandrare i Sverige

Ytterligare två deltagare uppgav att de, på grund av den långa tiden i Sverige, hade glömt några kroatiska ord och uttryck, även om de deltar i kroatiska kulturföreningars aktiviteter.

Ibland vet jag inte ens var jag är och vad jag är. Till exempel med familjen pratar jag ibland kroatiska, men vissa svenska ord används, så det är verkligen ett nytt, annat språk. Några speciella ord glömdes bort, och när jag kommer i Kroatien, då betraktar de där nere mig som en utlänning. Men de här anser mig vara en utlänning också, så jag vet inte... Men det stör mig inte.

Deltagare 13, immigrerade i perioden 1990–2000

När det gäller språket kan jag läsa alla dokument på svenska. Juridiska, alla typer, utan problem. Jag kan lösa ett korsord utan problem. Jag är inte så med det kroatiska språket eftersom jag slutade prata det aktivt när jag var 17 år gammal. Mitt språk utvecklades inte för att språket är som en blomma, man måste vårda det.

Deltagare 15, immigrerade i perioden 1960 – 1989

De flesta av deltagarna som invandrade på 2000-talet var överens om att svenska inte är absolut nödvändigt för att nå en framgångsrik kommunikation med svenskar, eftersom de flesta av dem har utmärkta kunskaper i engelska språket. De påpekade dock också att det är nödvändigt att kunna svenska för att integreras i alla sociala situationer, och de äldre nybyggarna var också överens om detta.

Jag tror att visst engelska, om du talar det flytande, om du vet att du kan använda det, om du vet att alla förstår det, så gör det bara svårt för dig. Jag, efter att ha varit där i fem år, pratar bara svenska för ett år sedan. Jag lyssnade på svenska, jag umgås med svenskar, men jag var alltid rädd för att prata (...)

Deltagare 8, immigrerade på 2000-talet

Jag skulle definitivt säga att om du pratar bra engelska och de inser att du pratar bra engelska så syftar de automatiskt till engelska. Men med tiden (...) syftar de bara till svenska när de inser att du förstår, de bara syftar till svenska och det finns ingen väg tillbaka. (...) I början, från min sida, fungerade det som en grupp pratar svenska, alla i min omgivning pratar svenska och jag svarar på engelska, och det fungerade så i ett år, därefter gick jag över till svenska (...)

Deltagare 7, immigrerade på 2000-talet

Jag känner ett par professorer som är där, en har varit där i 15 år och bara vet hur att beställa ett öl på svenska och det är hans bästa, men det kommer man undan på Universitetet och ingen annanstans. Det förefaller mig som om man för alla typer av normalt arbete utanför högskolan definitivt behöver ett språk, men folk på högskolan behöver det inte och bekvämt stannar folk här i fem år för sin doktorsexamen, alla föreläsningar de gör, alla de interaktion med studenter, de gör allt på engelska, även i situationer där kursen ges på svenska (...). De anpassar sig mer till dig än du till dem, men i princip försöker jag använda svenska så mycket jag kan.

Deltagare 10, immigrerade på 2000-talet

Till skillnad från deltagarna som invandrade till Sverige på 2000-talet tvingades deltagare 2 att behärska svenska språket så fort hon invandrade och samtidigt kunde hon inte engelska. Deltagare 5, hennes barnbarn, höll också med henne.

*När vi kom kunde jag inte engelska, jag började jobba på sjätte dagen, jag förstod ingenting. Išli smo navečer na **kurs** da učimo švedski ja i muž, i pomalo sam se navikavala, ali bilo je teško.⁴¹ Många kvällar kom jag hem och grät över hur jag skulle lära mig språket, men allt kommer till sin rätt med tiden. Och de hjälpte mig mycket när jag inte visste något, de skrattade inte åt mig. Jag upplevde de stunderna för att de var riktigt bra för mig.*

Deltagare 2, immigrerade i perioden 1960 – 1989

Jag menar, det kan man se idag när folk kommer till Sverige. Allt går att göra på engelska, innan när mormor och morfar kom så var man tvungen att kunna svenska.

Deltagare 5, andra generationen av kroatiska invandrare i Sverige

⁴¹ Översättning: Vi gick till en kurs på kvällen för att lära oss svenska, jag och min man, och jag vande mig lite, men det var svårt.

Vissa deltagare använde även några svenska ord under samtalen som fördes på kroatiska. Några var nämnde förr i arbetet, men nedan finns det också några exempel på sådana uttryck.

*Zapravo i nekad idem na ta društvena okupljanja, a to je kao šetnja, **vandring**, oko Göteborga.*⁴²

Deltagare 9, immigrerade på 2000-talet

*Ja kad sam doselila, tad nije bilo ovo da se čeka **uppehållstillstånd**, dozvola za boravak, nego dobivala se odmah dozvola za rad.*⁴³

Deltagare 15, immigrerade i perioden 1960 – 1989

*Doma znam pričati švedski, znam engleski koristiti ako hoću nešto, kako se kaže, **förklarar**, ako hoću nešto objasniti...*⁴⁴

Deltagare 12, immigrerade på 2000-talet

*(...) ljudi koriste jedne te iste namirnice stalno i to se jedu ti **köttbullari** (...)*⁴⁵

Deltagare 9, immigrerade på 2000-talet

6. Diskussion

I denna uppsats sattes fyra hypoteser av vilka alla accepterades i den kvantitativa delen av forskningen. I den kvalitativa delen av forskningen gavs kontext till de kvantitativa data. Fokusgruppsdeltagarna illustrerade dessutom sätten och erfarenheterna av deras integration i Sverige och skälen till användningen av ett visst språk i vissa situationer.

Enligt de presenterade resultaten upprätthåller kroatiska invandrare i Sverige en hög grad av etnolingvistisk vitalitet ($V = -0,97$), vilket skulle innebära att de lyckas behålla sina etniska särdrag och uppträda som en språkligt sammanhållen identitet även i ett främmande land. Medan Ehala (2009:130) kontextualiserar liknande resultat inom ramen för en stigmatiserad grupp med låg grad av individuell utilitarism ($U = 0,2$) som inte integreras i samhället, vilket de uppfattar som mycket annorlunda än sin egen ($r = 6,6$), bland kroater i Sverige kan en sådan tolkning inte tillämpas. Graden av individuell utilitarism är mycket hög

⁴² Översättning: *Ibland går jag faktiskt på de här sociala sammankomsterna, som är som en promenad, **vandring**, runt Göteborg.*

⁴³ Översättning: *När jag flyttade hit var det ingen väntan på **uppehållstillstånd**, utan arbetstillstånd fick man direkt.*

⁴⁴ Översättning: *Hemma kan jag prata svenska, jag kan använda engelska om jag vill, hur säger man det, **förklara** något...*

⁴⁵ Översättning: *(...) människor använder samma mat hela tiden och de äter dessa **köttbullar** (...)*

($U = 1,72$), och avståndet mellan kulturer är medelmåttigt ($r = 4,21$). Dessa resultat gör att kroater i Sverige integrerar mycket väl, men ändå behåller sina etnolingvistiska egenskaper och betar sig som ett aktivt kollektiv. Men med tanke på den höga poängen på ”U”-variabeln, finns möjligheten till assimilering i framtiden. En potentiell orsak till detta kan vara unga kroaters benägenhet för mångkultur på grund av behovet av fullständig integration på den moderna arbetsmarknaden och känslomässig integration i det lokala samhället (Mesarić Žabčić, 2006:317), men detta arbete kan inte bevisa eller förutsäga sådan sak.

Dessa resultat stöds också av att kroatiska eller en språkvariant av kroatiska är åtminstone ett av de språk respondenterna angett som sitt modersmål, även om de allra flesta av dem kan svenska. Dessutom sa 14 av 15 fokusgruppsdeltagare att de aldrig kunde känna sig som svenskar, ens med svenskt medborgarskap. Bara en deltagare (medlem av den andra generationen kroatiska invandrare i Sverige) uppgav att hon befinner sig på gränsen mellan hennes två etniciteter, men vårdar och utövar alla kroatiska seder.

När det gäller deltagande i organiserade kulturaktiviteter för kroater i Sverige deltar dock majoriteten inte (62,7 %). I dessa kulturaktiviteter deltar de äldre mer än de yngre invandrare. Orsakerna är många och de yngre deltagarna i fokusgrupperna pekade ut ålderskillnaden mellan dem och deltagarna som den största anledningen, och den allmänna bristen på sådana aktiviteter i städerna där de bor.

Forskningen visade också att det finns en skillnad i den genomsnittliga användningen av det kroatiska och svenska språket bland de invandrare som deltar och de som inte deltar i kroatiska kulturföreningar. Dessutom kom man fram till att det finns en skillnad i språkanvändningen när det gäller äldre och yngre invandrare. De yngre deltagarna i fokusgrupperna framhöll att de främst använder svenska och engelska i sin kommunikation med svenskar, medan de äldre mest höll sig till svenska, vilket var mer nödvändigt än engelska när de immigrerade. Men i kommunikation med andra kroater eller balkaner i Sverige använder både yngre och äldre invandrare kroatiska.

I en vidare mening var dessa resultat till viss del förväntade, eftersom tidigare forskning (Lalich, 2010; Šutalo, 2010; Čapo Žmegač, 2019) om kroatiska invandrare i andra länder har bevisats att kroater integreras mycket bra i de lokala samhällena, samtidigt som de bevarar sin egen etnokulturella integritet. Sådant skapande av transnationellt område betonar ytterligare komplexiteten i migrationsprocesser och kroaters förmåga att integrera olika aspekter av sin kultur och identitet i en ny miljö. I princip är det ett av fokusområdena för migrationsstudier i detta århundrade. För kroater i Sverige yttrar sig detta rum genom olika former som inkluderar att upprätthålla banden med hemlandet, såsom deltagande i nationella

kulturföreningar och sällskap och bildandet av gemenskaper som överbryggat gränserna mellan moderlandet och bosättningslandet.

Ur denna synvinkel är det komplicerat att observera Berrys (1992) akkulturationsteori i dagens sammanhang av alltmer frekvent (trans)migrationer. Eftersom migranter idag håller starkare kontakt med sitt hemland på grund av hjälp av olika informations- och kommunikationsteknologier måste man fråga sig i vilken utsträckning marginalisering och separation sker idag, tillsammans med integration och assimilering. Även om dessa är idealtyper som skapats i försöken att kategorisera strategierna för anpassning till värdsamhället, bör det också noteras att, på grund av den ökade volymen av transmigrationer, gränserna mellan dessa kategorier blir allt tunnare. Orsakerna till detta kan i första hand vara påverkan av starkare globaliseringsprocesser, den kontinuerliga snabba tillväxten och utvecklingen av digital teknik och förändringar i vissa sociopolitiska strukturer (i samband med Kroatien - inträde i Europeiska unionen 2013 och Schengenområdet i 2023). Därför kräver den samtida kontexten av transmigrationer flexibilitet och dynamik i tillämpningen av anpassningsstrategier från invandrare. Det verkar alltså som att kombinationer av anpassningsstrategier används mer idag, beroende på de olika kulturella, sociala och ekonomiska sammanhang som migranter befinner sig i.

Det bör noteras att denna forskning har flera begränsningar och brister som forskaren är medveten om. Först bör det noteras att denna forskning gjordes i syfte att göra en doktorsavhandling och inga stora ekonomiska resurser investerades i den för genomförandet av forskningen. Därför valdes ett lämpligt urval av befolkningen av kroatiska invandrare till Sverige ut. Samtidigt finns det relativt sett fler kvinnor än män i urvalet, liksom kroatiska migranter som invandrade till Sverige under 2000-talet, och därför är urvalet inte tillräckligt representativt för att dra strikta slutsatser om integration, vanor och socialt och språkligt beteende hos kroatiska invandrare i Sverige. För det andra var forskarens ursprungliga plan att inkludera minst en deltagare i varje fokusgrupp med olika egenskaper (immigrationstid (grupp 1, 2 och 3) och deltagande i kulturföreningar av kroater i Sverige (grupp A och B)) inte möjlig pga. vissa deltagares oförmåga och privata skyldigheter. I denna mening var det inte möjligt att uppnå den önskade heterogeniteten hos enskilda fokusgrupper i dessa frågor, och riktningarna för gruppdiskussionen i vissa frågor gick ibland inte i den planerade riktningen. Slutligen har problemet med att mäta begreppet etnolingvistisk vitalitet funnits i decennier, och många forskare runt om i världen försöker steg för steg bidra med mätinstrument för detta fenomen (Giles et al. 1977; Ehala, 2008; 2009). I denna artikel användes en version av formeln för den subjektiva uppfattningen av etnolingvistisk vitalitet, som bringar den observerade gruppens

etnokulturella styrka i relation till gruppen i värdlandet (M1 och M2), den upplevda skillnaden mellan två grupper (r) och graden av individuell utilitarism (U) (Ehala, 2009). Därför är det möjligt att de erhållna resultaten avviker från den verkliga situationen och sammanhanget, eftersom objektiva sociala faktorer inte mäts i formeln.

7. Slutsats

Genom denna uppsats har de mål som sattes i början av forskningen uppnåtts: man har fått grundläggande insikter om kroatiska invandrare i Sverige, samtidigt med inblick i deras integration i detta skandinaviska land genom nivån av etnolingvistisk vitalitet. Citat och anekdoter från fokusgruppsdeltagare illustrerar komplexiteten och frågeställningarna i kroaters migrationsprocesser i Sverige, vilket motiverar den allmänna förskjutningen av fokus för migrationsstudier till detta och liknande ämnen.

Forskning visar att kroatiska invandrare i Sverige upprätthåller en hög nivå av etnolingvistisk vitalitet, vilket visar deras förmåga att bevara etniska särdrag och bilda en sammanhållen språklig identitet även i en främmande miljö. Dessa resultat indikerar kroaters framgångsrika integration i det svenska samhället, samtidigt som de framhäver deras aktiva kollektiva medvetenhet, vilket har visat sig vara korrekt i tidigare forskningar (Lalich, 2010; Šutalo, 2010; Čapo Žmegač, 2019). Emellertid tyder den höga graden av individuell utilitarism bland deltagarna också på en potentiell möjlighet till assimilering i framtiden. Vidare visar forskningsresultaten att majoriteten av deltagarna framhåller kroatiska eller en språklig variant av kroatiska som sitt modersmål, trots långvarig vistelse i ett främmande land. Dessutom avvisade fokusgruppsdeltagare tydligt möjligheten att identifiera sig som svenskar, och betonade deras koppling till sitt hemland eller drag av sin identitet som de förknippar med Kroatien.

Även om de behåller en hög nivå av etnolingvistisk vitalitet deltar majoriteten inte i organiserade kulturaktiviteter, samtidigt som skillnader mellan yngre och äldre invandrare märks i språkbruk och deltagande i dessa aktiviteter. Dessa insikter återspeglar därför bäst komplexiteten i postmigrationens processer och migranternas förmåga att behålla sin identitet i en främmande miljö, vilket ytterligare fördjupar akkulturationstypologin (Berry, 1992).

Även om man från denna forskning drog slutsatsen att kroaterna integreras mycket väl i det svenska samhället, samtidigt som de behåller sina etnolingvistiska drag, vanor och beteendemönster, bör en sådan grundläggande tolkning tas med en nypa salt, eftersom forskningsurvalet inte är representativt. Mätinstrumentens natur är sådan att den inte fokuserar på objektiva fakta, utan deltagarnas subjektiva syn på verkligheten. Med tanke på att problemet

om att mäta etnolingvistisk vitalitet fortfarande är närvarande i hela den akademiska världen, och att det å andra sidan det finns mycket få sociolingvistiska verk om ämnet kroater i Sverige, kan detta arbete fungera som en av grunderna för ytterligare forskning om dessa komplexa ämnen.

8. Sammanfattning

Denna uppsats täcker frågan om integration av kroatiska invandrare i Sverige och är skriven ur ett sociolingvistiskt perspektiv för att undersöka i vilken grad det kroatiska språket bevaras och upprätthålls av de invandrade kroaterna. Genom att använda teorin om transnationalism, accentuerar uppsatsen det kroatiska språket och den etniska identiteten mellan generationerna för kroater som bor utomlands. Med mixed methods-forskning ger den insikter i språkliga attityder och komplexiteten i upplevelser efter migrationen bland kroatiska invandrare. Genom att överväga språkpraxis och invandraregenskaper, behandlar denna uppsats ämnen som etnolingvistisk vitalitet och bevarande av etnokulturell identitet i ett främmande land, vilket understryker den sociologiska och språkliga betydelsen av denna forskning. Den belyser vikten av att upprätthålla språk och identitet bland kroatiska invandrare i Sverige, och betonar nödvändigheten av att ytterligare undersöka sådana ämnen inom migrations- och etniska studier, tillsammans med sociolingvistik. Sådana studier skulle kunna erbjuda värdefulla perspektiv på dynamiken i transnationell migration och processer efter migration.

Nyckelord: migration, kroater i Sverige, diaspora, etnolingvistisk vitalitet, transnationalism

9. Summary

This thesis revolves around the question of integration of Croatian immigrants in Sweden and is written from a sociolinguistic standpoint of preserving and sustaining the Croatian language in the diaspora. Applying the theory of transnationalism, the study focuses on the intergenerational retention of Croatian language and ethnic identity of Croatians residing abroad. With a mixed-method approach, it offers insights into the language attitudes and complexities of post-migration experiences among Croatian immigrants. By considering language practices and immigrant characteristics, this thesis explores topics such as ethnolinguistic vitality and preserving of ethnocultural identity in a foreign land, thus underscoring the sociological and linguistic significance of this research. It highlights the experiences of language and identity sustainment among Croatian immigrants in Sweden, emphasizing the necessity for further exploration of such topics within the realms of migration and ethnic studies, together with sociolinguistics. Such exploration could offer valuable perspectives on the dynamics of transnational migration and post-migration processes.

Key words: migration, Croats in Sweden, diaspora, ethnolinguistic vitality, transnationalism

10. Litteratur

1. Anderson, B. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
2. Berry, J. W. (1992). Acculturation and Adaptation in a New Society. *International Migration*, 30, 69-85.
3. Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., Vedder, P. (2006). Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 55 (3), 303 – 332.
4. Berry, J.W. (2001). A psychology of immigration. *Journal of Social Issues*, 57, 611–627.
5. Bourdieu, P. (1983). The Forms of Capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.
6. Božić, S. (2004). Nacionalizam – nacija, „transnacionalizam“ – „transnacija“: mogućnosti terminološkog usklađivanja. *Revija za sociologiju*, 35 (3-4), 187-203.
7. Castles S. & Miller M. J. (2003). *The age of migration (3. ed.)*. Guilford Press.
8. Cohen, E. (2010). Impact of the Group of Co-migrants on Strategies of Acculturation: Towards an Expansion of the Berry Model. *International Migration*. 49. 1 - 22.
9. Colic-Peisker, V. (2006). “Ethnic” and “Cosmopolitan” Transnationalism: Two Cohorts of Croatian Immigrants in Australia. *Migracijske i etničke teme*, 22 (3), 211-230.
10. Čapo Žmegač, J. (2019). *Dva doma: hrvatska radna migracija u Njemačku kao transnacionalni fenomen*. Zagreb: Durieux.
11. Čizmić, I., Sopta, M., Šakić, V. (2005). *Iseljena Hrvatska*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
12. Čizmić, I., Živić, D. (2005): Vanjske migracije stanovništva Hrvatske - kritički osvrt, u: *Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, str. 55-70.
13. Duranti, A. (1997). *Linguistic Anthropology* (Cambridge Textbooks in Linguistics). Cambridge: Cambridge University Press.
14. Ehala, M. (2008). An evaluation matrix for ethno-linguistic vitality. U: S. Pertot, T. Priestly, & C. Williams (ur.), *Rights, promotion and integration issues for minority languages in Europe* (pp. 123–137). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

15. Ehala, M. (2009). Ethnolinguistic Vitality and Minority Education. *Journal of Linguistic and Intercultural Education – JoLIE*, 2(1), 37–48.
16. Ehala, M. (2010). Ethnolinguistic vitality and intergroup processes. *Multilingua-journal of Cross-cultural and Interlanguage Communication* 29.
17. Ehala, M. & Zabrodskaja, A. (2014). “Hot and cold ethnicities in the Baltic states.” *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 35(1), 76–95.
18. Ehn, B., Frykman, J. & Löfgren, O. (2005). *Försvenskningen av Sverige: det nationellas förvandlingar*. Stockholm: Natur och kultur.
19. European Employment Policy Observatory (EEPO) (2016). Challenges in the Labour Market Integration of Asylum Seekers and Refugees. Preuzeto s: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/challenges-labour-market-integration-asylum-seekers-and-refugees_en.
20. Faist, T. (2004). The transnational turn in migration research: Perspectives for the study of politics and polity. U: Povrzanovic Frykman, M. (ur.). *Transnational spaces: Disciplinary perspectives*, 11-45. Malmö: Malmö University.
21. Garrett, P. (2010). *Attitudes to Language*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
22. Gandini, E. (2015). *The Swedish Theory of Love*. Lab80 Film.
23. Giles, H., Bourhis R. Y. & Taylor, D. M. (1977). Towards a theory of language in ethnic group relations. U: Giles, H. (ur.). *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*, 307 – 348. London: Academic Press.
24. Glick Schiller, N., Basch, L. and Blanc-Szanton, C. (1992) Towards a transnationalization of migration: Race, class, ethnicity and nationalism reconsidered. *The Annals of the New York Academy of Sciences*, 645, 1-24.
25. Godin, M. (2005). “Urban Youth Language in Multicultural Sweden”. *Scandinavian-Canadian Studies Journal / Études scandinaves au Canada*, 16, 126. -141.
26. Halliday, M. A. K. (1983). „Jezik u urbanoj sredini“. U: *Argumenti: časopis za društvenu teoriju i praksu*. 1-2, 171-178.
27. Holloway, K., Faures, D., & Leach, A. (2021a). History of immigration in Sweden. U: *Public narratives and attitudes towards refugees and other migrants: Sweden country profile – second edition* (pp. 1–3).
28. Holloway, K., Faures, D. & Leach, A. (2021b.) *Public narratives and attitudes towards refugees and other migrants. Sweden country profile – second edition*. ODI: London
29. Jurić, T. & Hadžić, F. (2021). *The consequences of recent emigration on the educational and workforce system of Bosnia and Herzegovina, Serbia, and Croatia*. Institut za

- migracije i narodnosti: Međunarodna znanstveno-stručna konferencija: „Migracije i identitet: Kultura, ekonomija, država“
30. Kanižaj, F. (2018). *Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Švedsku: uloga migrantskih mreža* (diplomski rad). Filozofski fakultet, Zagreb.
 31. Kramsch, C. (2009). *Language and Culture*. Oxford University Press: Oxford.
 32. Lalich, W. F. (2010). The Croatian Language in the expanding transnational space. *Croatian Studies Review*, 6, 31-52.
 33. Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
 34. Li, C. & Wei, L. (2022.) Language attitudes: construct, measurement, and associations with language achievements. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1-26.
 35. Martens, P. L. (1997). Immigrants, Crime, and Criminal Justice in Sweden. *Crime and Justice*, 21, 183–255.
 36. McAuliffe, M. & A. Triandafyllidou (ur.), 2021. *World migration report 2022*. International organization for migration (IOM), Geneva.
 37. Mesarić Žabčić, R. (2006). Uloga i djelovanje hrvatskih udruga u Norveškoj i Švedskoj. *Geoadria*, 11 (2), 311-337.
 38. Mesić, M. (2002). *Međunarodne migracije: tokovi i teorije*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za sociologiju.
 39. Nejašmić, I. (2014). Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa. *Migracijske i etničke teme*, 30 (3), 405-435.
 40. Povrzanovic Frykman, M. (2004). “Experimental” ethnicity: meetings in the diaspora. *Narodna Umjetnost*, 41. 83-102.
 41. Povrzanovic Frykman, M. (2010). Why is the Transnational Paradigm Useful? Considerations Based on Ethnographic Research among the Croats in Sweden. *Forschungsplattform Südosteuropa, Themenportal Migration Und Transnazionalismus*, 14–14.
 42. Robins, R. H. and Crystal, D. "language". *Encyclopedia Britannica*, 21 Jul. 2023, <https://www.britannica.com/topic/language>. Pristupljeno: 20. rujna 2023.
 43. Remennick, L. (2007). Transnationalism. u: Ritzer, G. (ur.). *The Blackwell encyclopedia of sociology*. Malden, MA: Blackwell Pub.
 44. SCB (2023). *Population in Sweden by Country/Region of Birth, Citizenship and Swedish/Foreign background*, 31 December 2023. Preuzeto s: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject->

[area/population/population-composition/population-statistics/pong/tables-and-graphs/foreign-born-citizenship-and-foreignswedish-background/population-in-sweden-by-countryregion-of-birth-citizenship-and-swedishforeign-background-31-december-2023/](#) (1.4.2024.)

45. Schoonenboom, J., Johnson, R.B. (2017). *How to Construct a Mixed Methods Research Design*. Köln Z Soziol 69, 107–131.
46. Šutalo, I. (2010). The future of the Croatian community and identity in Australia. *Croatian Studies Review*, 6, 1-24.
47. Teddlie, C. & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of Mixed Methods Research: Integrating Quantitative and Qualitative Approaches in the Social and Behavioral Sciences*. Sage, London.
48. Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Penguin Books Limited.
49. Tylor E. B. (1871). *Primitive culture : researches into the development of mythology philosophy religion art and custom*. J. Murray: London.
50. Van de Kaa, D. J. (2001). Postmodern fertility preferences: From changing value orientation to new behavior. *Population and Development Review*, 27, 290-331.
51. Vukojević, B. (2019). Sense of (Un)Belonging: Acculturation Experiences among Second-Generation Migrants from Bosnia and Herzegovina. *Migracijske i etničke teme* 35, 3: 297–314.
52. Waldrauch, H. & Hofinger, C. (1997) An index to measure the legal obstacles to the integration of migrants, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 23:2, 271-285.
53. Wareing, S. (2004). “What is language and what does it do?“. u: Thomas, L., Wareing, S., Singh, I., Stilwell, J., Thornborrow, J., Jones, J. (ur.). *Language, Society and Power: An Introduction*. Routledge: London and New York.
54. Župarić-Iljić, D. (2016). *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Friedrich Ebert Stiftung: Zagreb.

11. Web källor

11. migracija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (8. 8. 2023.) <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40619>.
12. stav. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (24.9.2023.) <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57912>.

13. [https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-202303292#:~:text=Foreign%2Dborn%20population%20in%202022&text=In%20absolute%20terms%2C%20the%20biggest,and%20Spain%20\(7.4%20million\)](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-202303292#:~:text=Foreign%2Dborn%20population%20in%202022&text=In%20absolute%20terms%2C%20the%20biggest,and%20Spain%20(7.4%20million))
(18.10.2023.)
14. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20221219-3>
(18.10.2023.)
15. <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/labour-market/labour-force-surveys/labour-force-surveys-lfs/> (18.10.2023.)
16. <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/28/swedens-failed-integration-creates-parallel-societies-says-pm-after-riots> (18.10.2023.)
17. <https://moderaterna.se/nyhet/overenskommelseforsverige/> (18.10.2023.)
18. <https://umesosse.se/2022/11/11/tidoavtalet-ar-illiberalt-och-auktoritart/> (18.10.2023.)
19. <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-svedskoj/770> (18.10.2023.)
20. <https://hsk.hr/2018/08/24/osjecamo-se-tretirani-smo-punopravni-clanovi-svedskogadrustva/> (18.10.2023.)